

รายงานวิจัย

**วิถีชีวิตชาวไตหย่า : ศึกษากรณีซินผิง และหยวนเจียง
มณฑลยูนนาน ประเทศสาธารณรัฐประชาธิปไตย
ประชาชนจีน**

**The Way of life of Tai Ya : A Case Study From Xinping
and Yuankiang in Yunnan, The People Republic of
China.**

โดย

**รศพร ประชาเดชสุวรรณ
จินตนา มัธยมบุรุษ**

**ได้รับทุนอุดหนุนการวิจัยจาก
สำนักงานคณะกรรมการวัฒนธรรมแห่งชาติ
กระทรวงศึกษาธิการ 2541**

สารบัญ

	หน้า
คำนำ	ก
กิตติกรรมประกาศ	ข
บทคัดย่อ	ค
Abstract	จ
บทที่ 1. บทนำ ความสำคัญของปัญหา	1
- วัตถุประสงค์ของงานวิจัย	3
- ขอบเขตการวิจัย	4
- วิธีการดำเนินการวิจัย	4
- ผลที่คาดว่าจะได้รับ	5
- เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง	5
- แผนที่	10
- รูปภาพ	11
บทที่ 2 ลักษณะทางชาติพันธุ์และสังคม	28
- การตั้งถิ่นฐาน	30
- ลักษณะของบ้านเรือน	35
- สถาบันครอบครัวและเครือญาติ	37
บทที่ 3 วัฒนธรรม ประเพณี	40
- วัฒนธรรมการแต่งกาย	40
- ภาษา	41
- ประเพณีประจำปี	51
- ขนมและอาหารที่ใช้ในประเพณีพิธีกรรม	54
- อาหาร	56
- ประเพณีการแต่งงาน	58

- การปรับสินไหม	61
- ประเพณีการเกิด	61
- การตั้งชื่อ	64
- ประเพณีงานศพ	67
- ประเพณีการขึ้นบ้านใหม่	71
- อาหารและการถนอมอาหาร	71
- ดนตรี	73
- การรักษาพยาบาล	77
บทที่ 4 เศรษฐกิจ	79
- การประกอบอาชีพ	79
- การทำการเกษตร	80
- การเลี้ยงสัตว์	82
- ภัยธรรมชาติ	85
บทที่ 5 ศาสนา ความเชื่อและการอพยพ	86
- การนับถือผี	86
- ศาสนาคริสต์	92
- การอพยพ	97
บทที่ 6 การเปลี่ยนแปลงทางสังคมและวัฒนธรรม	103
บทที่ 7 สรุปอภิปรายผลการวิจัยและข้อเสนอแนะ	109
- ข้อเสนอแนะสำหรับการวิจัยครั้งต่อไป	114
รายชื่อผู้ให้สัมภาษณ์	115
บรรณานุกรม	118

คำนำ

ไตหย่าเป็นกลุ่มชาติพันธุ์ไทอีกกลุ่มหนึ่งที่ตั้งถิ่นฐานอยู่ในมณฑลยูนนาน ประเทศสาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนจีน และในจังหวัดเชียงราย ประเทศไทย คำว่า ไต (Tai) ไท (Tai) และได (Dai) เป็นคำที่มีความหมายเดียวกันคือ ชื่อกลุ่มชาติพันธุ์ที่มีภาษาและวัฒนธรรมเดียวกันหรือใกล้เคียงกันแต่มีการเรียกต่างกัน ชาวไตเรียกตนเองว่าไต นักวิชาการไทยและตะวันตกเรียกว่า ไท ส่วนนักวิชาการจีนเรียกว่า ได ผู้วิจัยขอใช้ไตหย่าเหมือนกับที่ชาวไตหย่าเรียกตนเอง การศึกษาวิถีชีวิตของชาวไตกลุ่มต่าง ๆ เช่นไตลื้อ ไตเจิน ฯลฯ มีนักวิชาการทั้งชาวไทยและชาวตะวันตกได้มีการศึกษาอย่างกว้างขวาง สำหรับไตหย่านี้มีผู้ศึกษาน้อย อาจจะเป็นเพราะไตหย่าไม่ได้นับถือศาสนาพุทธ และไม่มีภาษาเขียน อย่างไรก็ตามวัฒนธรรมและความเป็นอยู่ของชาวไตหย่าก็มีได้แตกต่างไปจากไตกลุ่มอื่น ๆ มากนัก

ผลของการศึกษาค้นคว้าของงานวิจัยฉบับนี้น่าจะสามารถนำมามาหาความสัมพันธ์ระหว่างกลุ่มชาติพันธุ์ไทในการศึกษาชนชาติไทได้

รพีพร ประชาเดชสุวัฒน์

จินตนา มัธยมบุรุษ

ผู้วิจัย

กิตติกรรมประกาศ

การทำวิจัยครั้งนี้ได้รับความร่วมมือและความอนุเคราะห์ ทั้งจากหน่วยงาน นักวิชาการ ผู้รู้หลายท่านในการให้ความรู้ อำนวยความสะดวกในการค้นหาเอกสารหายาก การเก็บข้อมูลภาคสนามทั้งที่เมืองหย่าและหยวนเจียงหลายครั้งหลายครา และกำลังใจจนการทำวิจัยครั้งนี้สำเร็จลงได้ด้วย ความเรียบร้อย ผู้เขียนใคร่ขอขอบคุณสำนักงานคณะกรรมการวัฒนธรรมแห่งชาติ โดยเฉพาะส่วนวิจัยที่เล็งเห็นความสำคัญของงานวิจัยในหัวข้อนี้และอนุมัติทุนอุดหนุนในการทำวิจัย ขอขอบคุณสภาสังคมศาสตร์แห่งมณฑลยูนนานที่ให้ข้อมูลและเอกสารสำคัญ รศ.เจียน ยู เจีย ผู้เชี่ยวชาญภาษาไทย อดีตข้าราชการสภาสังคมศาสตร์ มณฑลยูนนาน และอาจารย์สอนวิชาภาษาไทย มหาวิทยาลัยยูนนาน ผู้มีน้ำใจให้ความช่วยเหลือทุกอย่าง ขณะที่ผู้วิจัยศึกษาเอกสารในคฤหาสน์และลงภาคสนามใน 2 อำเภอ 7 หมู่บ้านพร้อมทั้งเป็นผู้แปลเอกสารจีน และหาที่มงานที่เป็นลูกศิษย์ช่วยแปลเอกสารจีนทั้งหมด

ขอขอบคุณคุณวันทนีย์ สะอิ่งทอง ผู้เป็นบุตรสาวของ นายไล่ นาคา หัวหน้าไตหย่าที่พากันกลุ่มอพยพจากเมืองหย่ามาอยู่ประเทศไทยที่กรุงาร่วมเดินทางไปเมืองหย่าด้วย และช่วยแปลคำหลาย ๆ คำที่ผู้วิจัยไม่เข้าใจ รวมทั้งญาติพี่น้องคุณวันทนีย์ทุกคนที่เมืองหย่าที่ได้เอื้อเฟื้อที่พักและอาหารตลอดระยะเวลาที่เก็บข้อมูล

ท้ายที่สุดนี้ขอขอบคุณคุณอุติสร เมืองเกียง และคุณวรวรรณ ขัติชินะ ที่ได้ช่วยรวบรวมเอกสารและจัดพิมพ์จนเป็นรูปเล่มที่สวยงาม

บทคัดย่อ

การวิจัยเรื่อง วิถีชีวิตของชาวไตหย่า : กรณีศึกษาซินผิงและหยวนเจียง มณฑลยูนนาน ประเทศสาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนจีน เป็นการวิจัยพื้นฐาน มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาถึงวิถีชีวิต ความเป็นอยู่ ของชาวไตหย่าในมณฑลยูนนาน และวิเคราะห์ถึงความเปลี่ยนแปลงทางสังคมและวัฒนธรรมของชาวไตหย่าในมณฑลยูนนาน ผลของการวิจัยพบว่า ชาวไตหย่าส่วนใหญ่จะตั้งถิ่นฐานบริเวณลุ่มแม่น้ำแดง ได้แก่ อำเภอหยวนเจียงและอำเภอซินผิง ซึ่งในอำเภอนี้มีเมืองสำคัญที่มีชาวไตหย่าอยู่มากที่สุด คือ เมืองหย่าหรือเมืองโมซา(Mosha) สำหรับเมืองต่าง ๆ ตั้งแต่หยวนเจียงลงไปถึงเชียงรุ่งมีชาวไตหย่าอยู่ประปราย

วิถีชีวิตและวัฒนธรรมชาวไตหย่า มีลักษณะคล้ายคลึงกับกลุ่มชาติพันธุ์ไท (ไต) เช่น ไทลื้อ ไทจีน ไทดำ ไทขาว ไทใหญ่ ฯลฯ ไตหย่ายังคงนับถือผีแต่ไม่นับถือศาสนาพุทธ มีบางกลุ่มในเมืองโมซาและหยวนเจียงที่เคยนับถือศาสนาคริสต์ หลังจากจีนเปลี่ยนแปลงการปกครองเป็นระบบคอมมิวนิสต์ โบสถ์ถูกแปรสภาพเป็นที่ตั้งของทหาร ไม่สามารถไปโบสถ์ได้ จึงทำให้ศาสนาคริสต์ค่อย ๆ ลดบทบาทในชีวิตลง ปัจจุบันเพียงแต่มีการระลึกถึงคำสอนในพระคัมภีร์บ้างเท่านั้น และกลับไปบูชาบรรพบุรุษเหมือนเดิม แต่ไม่ทำพิธีกรรมใด ๆ เกี่ยวกับผีอื่นที่ไม่ใช่ผีบรรพบุรุษ สำหรับชาวไตหย่าที่ไม่เคยนับถือศาสนาคริสต์ ก็ยังคงประพฤติดิปฏิบัติในเรื่องของประเพณี พิธีกรรมแบบดั้งเดิม

ชาวไตหย่าไม่มีอักษรที่ใช้ในการเขียน แต่มีภาษาพูด อยู่ในภาษาถิ่นตระกูลไทสายตะวันตกเฉียงใต้ ไตหย่ามีอุปนิสัยที่ขยัน อดทน มี

ความเคารพและกตัญญูต่อบุพการี มีสังคมเครือญาติ อาชีพที่สำคัญคือ การเกษตรแต่เดิมมีการทำนา ในอดีตปลูกข้าวเหนียว ปัจจุบันปลูกข้าวเจ้าเนื่องจากชาวบ้านหันไปรับประทานข้าวเจ้าเหมือนชาวจีน ปลูกอ้อย ฝ้าย เลี้ยงสัตว์ และเลี้ยงปลา ทั้งเลี้ยงในนาข้าวและบ่อปลา ปัจจุบันมีการทำไร่นาสวนผสม ปลูกข้าวและผัก ผลไม้ ทุกชนิด โดยแบ่งพื้นที่เป็นส่วน ๆ พร้อมทั้งเลี้ยงสัตว์ และเลี้ยงปลา

ความเจริญก้าวหน้าทางด้านเทคโนโลยีเริ่มเข้าสู่หมู่บ้านของชาวไตหย่า ทำให้วิถีชีวิตเริ่มมีการเปลี่ยนแปลงแต่ก็ยังไม่มากนัก จะเห็นได้จากการทำการเกษตรและการเลี้ยงสัตว์ ยังคงใช้วิธีการดั้งเดิมคือใช้ควายในการไถนา ยังไม่ได้ใช้ควายเหล็ก อย่างไรก็ตามผู้ที่มิชอบทำให้วิถีชีวิตของชาวไตหย่าเปลี่ยนแปลงไปส่วนหนึ่งคือรัฐบาล ด้วยนโยบายเปิดเมืองให้เมืองชินผิงเป็นแหล่งท่องเที่ยว เพื่อให้นักท่องเที่ยวได้เข้าไปสัมผัสกับวัฒนธรรมของชาวไตหย่าในชินผิง บ้านเรือนที่ชาวไตหย่าปลูกสร้างยังคงความเป็นสถาปัตยกรรมดั้งเดิม คือบ้านทำด้วยดินปั้น มีไม่ถึง 10 % ที่เปลี่ยนแปลงไปเป็นบ้านที่สร้างด้วยอิฐและฉาบปูน แต่มีแนวโน้มที่จะเปลี่ยนแปลงเป็นบ้านก่ออิฐฉาบปูนจำนวนมากขึ้นในอนาคต

เด็กชาวไตหย่าไม่ว่าจะเป็นเด็กชายหรือเด็กหญิง จะต้องเข้าโรงเรียนตามตามกฎหมายของรัฐบาล เมื่อสำเร็จการศึกษามีโอกาสที่จะเข้ารับราชการหรือทำงานในเมือง การที่จะกลับมาเป็นเกษตรกรเหมือนบิดา มารดา ปู่ ย่า ตา ยาย คงจะมีน้อย อย่างไรก็ตามปัจจุบันนี้ ชาวไตหย่าที่เข้าไปทำงานในเมืองคืออำเภอชินผิงมักจะมีบ้าน 2 แห่ง คือที่ทำงาน และที่บ้านเดิมคือในหมู่บ้านที่ตนเองเกิดหรือบ้านบิดามารดาและจะกลับบ้านทุกครั้งที่มีเทศกาลประจำปีที่สำคัญ

Abstract

The Way of life of Tai Ya : A Case Study from Xinping and Yuankiang in Yunnan, The People Republic of China. Tai Ya is another Tai race group living in China. The majority of this people live in the Red river especially in the district of Xinping and Yuankiang This is a basic research with the aims of finding out way of life of Tai Ya people in Yunnan province. The analysis is done in regard to social and cultural changes and to ascertain what had changed and how changed took place within Tai Ya community. The method of study is carried out through library search both texts in Chinese and Thai. Also field work is carried out by means of observation and informal interview in Tai Ya community both in Xinping and Yuankiang in China.

The way of life of Tai Ya people is very similar to that of other Tai race groups such as Tai Leu, Tai khuen, Tai Dum and others. Tai Ya believed in animism not buddhism and some of them used to be christian and later on conversed back to animism and ancestral worshipping. For those Tai Ya who believed in animism still did carry on the old rituals. Tai Ya has no written language but spoken language, they are very diligent, hard working, and very considerate to other especially parents and older people.

The main occupation of this group is in agriculture. They are farmers who would start out by planting rice, and after that planting sugar cane and cotton. They love to raise cattle and raise fish in the rice field as well as in the pond around their houses.

The advancement of technology has come into play in Tai Ya village, old way of life had changed gradually such as in farming eventhough buffalos were still used not the machine or some other means. The biggest change was the government policy to use Xinning as a tourism center which would attract a number of tourists to come to experience the richness of cultural and natural resources of this region and its people.

Tai Ya children no matter what gender they are, they will have to attend school as required by the government. After their graduation, there is a chance for them to work for the government or to work in the city. It is almost unlikely that the educated one would go back to work in the farms like their ancestors. At the present Tai Ya people who work in a city like in Xinning would have two houses, one in a working place and the other in the village where they come from. They would go back to their home town whenever there is a festive event taken place.

บทที่ 1.

บทนำ

ความสำคัญของปัญหา

จากรายงานของมิสชันนารีชาวอเมริกันที่เข้าไปเผยแพร่ศาสนาในดินแดนทางตอนใต้ของมณฑลยูนนาน¹ หนังสือชนชาติไทยของหมอคอดคอต² (William Clifton Dodd D.D.) รายงานการวิจัยของนักวิชาการจีนจากสภาสังคมศาสตร์และสถาบันชนกลุ่มน้อยที่คุนหมิง มณฑลยูนนาน ประเทศสาธารณรัฐประชาชนจีน³ และบันทึกการเดินทางของบุญช่วย ศรีสวัสดิ์⁴ รายงานการวิจัยของนักวิชาการฝ่ายที่ทำการวิจัยในประเทศไทยทั้งในลักษณะภาษา⁵ สังคมและวัฒนธรรม⁶ และอิทธิพลของศาสนาคริสต์ที่มีต่อชาวไทย⁷ รวมทั้งคำบอกเล่าของชาวไทยผู้อพยพเข้ามาอยู่ในประเทศไทยซึ่งพบว่าบริเวณทางตะวันตกเฉียงใต้ของประเทศสาธารณรัฐประชาชนจีน คือมณฑลยูนนานเป็นดินแดนที่ชนชาติไตอาศัยอยู่เป็นจำนวนมาก ซึ่งชนชาติเหล่านี้มีวิถีชีวิต รวมทั้งภาษาพูดใกล้เคียงกันกับ วิถีชีวิตและภาษาพูดของชาวไทยในแถบล้านนา ไทหย่าเป็นกลุ่มชาติพันธุ์ไตอีกกลุ่มหนึ่งนอกเหนือจาก ไทลื้อ

¹ The Siam Outlook Vol, 1. 1922 No. 1

² Dodd, William Clift. หลวงนิเทศนิสิตสวรรค์ (แปล) ชนชาติไทย 2520

³ หลี เซา ช้วย, บรรณารักษ์ งานสำรวจประวัติศาสตร์สังคมชนชาติไต 1985

⁴ บุญช่วย ศรีสวัสดิ์ 30 ชาติในเชียงราย 2496

⁵ เรืองเดช บันเชื่อนชิตย์ ภาษาไตหย่า มหาวิทยาลัยมหิดล, 2534

⁶ นงนุช จันทราวัย สังคมและวัฒนธรรม ไทหย่า : การศึกษากลุ่มชาติพันธุ์ในประเทศไทย

⁷ รุจพร ประชาเศรษฐวัฒน์ และคณะ อิทธิพลของศาสนาคริสต์ที่มีต่อชาวไทยในจังหวัดเชียงราย,

ไทใหญ่ ไทขาว ไทน้ำ ไทลาย ไทซ่า ที่อยู่ในดินแดนดังกล่าว และยังไม่เป็นที่รู้จักของคนทั่วไป หรือในวงการศึกษามานานนัก ดังนั้นการศึกษา ค้นคว้าชีวิตและวัฒนธรรมของกลุ่มชาติพันธุ์ไตหย่าที่เมืองหย่า (ya) และเมืองหยวนเจียง (Yuankiang) จึงเป็นสิ่งที่น่าสนใจเป็นอย่างยิ่ง

ชื่อ ไตหย่า นั้น หมอดอคัดเขียนในหนังสือชนชาติไทยว่า “ไทยที่ถือพุทธเรียกไทยที่ไม่มีการศึกษาว่า ไทหย่า (Tai Ya) มีเรื่องเล่าว่าครั้งหนึ่งพระพุทธเจ้าได้พยายามจะสอนไทยพวกนี้ แต่สอนไม่ได้เพราะบาปหนา พระพุทธเจ้าจึงหยุดไม่สอนต่อไป เพราะฉะนั้นไทยพวกนี้จึงไม่มีศาสนา”

เมืองหย่า(ya) คือเมืองไม้ซุง อยู่ในอำเภอซินผิง จังหวัดคุนหมิง คำว่า หย่า นั้น จากคำบอกเล่าของคนไตหย่า หมายถึง บริเวณที่เป็นภูเขาสูง ในสมัยโบราณชนชาติไทได้อพยพเดินทางลงไปสู่ทางใต้ อันหมายถึงดินแดนทางเหนือของประเทศไทยนั้น เมื่อเดินทางมาถึงภูเขาดังกล่าว (ปัจจุบันเป็นที่ตั้งเมืองหย่า) ซึ่งมีความสูงมากทำให้ชาวไตส่วนหนึ่งไม่ต้องการอพยพต่อไป และได้ตั้งรกรากอยู่บริเวณหุบเขานี้ จึงทำให้ญาติพี่น้อง ต้องหย่าขาดจากกัน เมืองนี้จึงถูกเรียกว่า เมืองหย่า^๑ คำว่า เมือง นั้นหมายถึงขอบเขตซึ่งมี ขนาดตั้งแต่หมู่บ้านขึ้นไปและอาจจะมีลักษณะเด่นในด้านภาษาขนบธรรมเนียม ประเพณี และการแต่งกาย รวมทั้งการมีหัวหน้าปกครอง ซึ่งมีอำนาจ มีเกียรติ และมีศักดิ์ศรีอยู่ประจำหมู่บ้าน บริเวณที่ตั้งเมืองหย่ามีแม่น้ำดำหรือแม่น้ำแดงไหลผ่านหยวนเจียง คืออำเภอหนึ่งในมณฑลยูนนาน อยู่ทางตอนใต้อำเภอซินผิง ชาวไตหย่าเรียกเมืองนี้ว่าเมืองจิ่ง วิถีชีวิตของชาวไตหย่ามีการนับถือผี

^๑ สัมภาษณ์ นายยี อายุ 68 ปี บ้านสองโป

พ้อมด/ยามด มีบทบาทต่อชีวิตของชาวไตหย่าในการเป็นตัวกลางที่จะเป็นสื่อติดต่อกับผีต่าง ๆ ทุกเทศกาล หรือประเพณีประจำปีจะมีการเซ่นไหว้ผีบรรพบุรุษก่อนที่จะมีพิธีเฉลิมฉลองใด ๆ

ชาวไตหย่าส่วนใหญ่มีอาชีพทำนาทำสวน เลี้ยงปลา เลี้ยงหมู เลี้ยงเป็ด เลี้ยงไก่ ฯลฯ เป็นต้น ซึ่งเป็นลักษณะการยังชีพมากกว่าการจำหน่าย ไม่มีที่ดินเป็นของตนเอง ต้องเช่าที่ทำกินจากพวกอื่น ซึ่งมักจะถูกกดขี่ด้วยการเก็บภาษีผลผลิตแทบจะไม่พออยู่พอกิน จวบจนกระทั่งมีตชันนารีเข้าไปเผยแผ่ศาสนา และตั้งศูนย์เผยแผ่ที่อำเภอหยวนเจียงซึ่งเป็นที่ชาวไตหย่าอาศัยอยู่หนาแน่น และประเทศจีนเปลี่ยนแปลงการปกครองเป็นระบอบคอมมิวนิสต์ในปี พ.ศ. 2492 ทำให้การดำเนินชีวิตของชาวไตหย่าเริ่มเปลี่ยนแปลงไป อิทธิพลและวัฒนธรรมจีนเข้าไปผสมผสานส่วนหนึ่ง อย่างไรก็ตามรัฐบาลจีนได้ประกาศให้เขตอำเภอหยวนเจียง และอำเภอซินผิงเป็นเขตปกครองตนเองชนชาติไท ซึ่งหมายถึงเป็นเขตที่การปกครองขึ้นตรงกับรัฐบาลกลางรับนโยบายจากรัฐบาล แต่ผู้ที่จะเป็นหัวหน้าหรือผู้นำของเขตปกครองตนเองนี้สามารถเป็นคนไทได้ นอกจากนั้นยังสามารถดำเนินชีวิตตามวัฒนธรรมประเพณีของตนเองได้

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. ศึกษาวิถีชีวิต ความเป็นอยู่ของชาวไตหย่าในมณฑลยูนนาน
2. ศึกษาวิเคราะห์ความเปลี่ยนแปลงทางสังคม และวัฒนธรรมของชาวไตหย่าในมณฑลยูนนาน
3. แลกเปลี่ยนความรู้ และความคิดเห็นในระหว่างนักวิชาการไทย - จีน ในเรื่องของกลุ่มชาติพันธุ์ไทยโดยเฉพาะไตหย่า

ขอบเขตการวิจัย

1. ศึกษาวิถีชีวิตความเป็นอยู่ของชาวไตหย่า เรื่องประเพณีพิธีกรรม ความเชื่อ ลักษณะที่อยู่อาศัย วัฒนธรรมข้าว ตลอดจนวิวัฒนาการ ใช้ชีวิตวัฒนธรรมของชาวไตหย่า
2. ศึกษาชาวไตหย่าเฉพาะเขตอำเภอซินผิง และหยวนเจียงในมณฑลยูนนาน ประเทศสาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนจีน จำนวน 7 หมู่บ้าน คือ
  - 2.1. อำเภอซินผิง ศึกษา 4 หมู่บ้าน คือ ล่องโป โหกาด เฟิงเง้ว น้ำหมา
  - 2.2. อำเภอหยวนเจียง ศึกษา 3 หมู่บ้าน คือ หัวผา ซองเปา และบ้านใหม่
3. ศึกษาชีวิตและวัฒนธรรมของชาวไตหย่าระหว่าง พ.ศ.2461 - 2541

วิธีดำเนินการวิจัย

1. ศึกษาข้อมูลของไตหย่าจากเอกสารไทย เอกสารจีน เอกสารของมิสชันนารีชาวอเมริกัน
2. ศึกษาสังเกตวิถีชีวิตชาวไตหย่าจากการลงศึกษาพื้นที่ในเขตอำเภอซินผิงและหยวนเจียง ใน 7 หมู่บ้าน และสัมภาษณ์บุคคลากรท้องถิ่นของทั้ง 2 อำเภออย่างไม่เป็นทางการ
3. เสวนาทางวิชาการระหว่างนักวิชาการไทย และนักวิชาการจีนจากสภาสังคมศาสตร์แห่งมณฑลยูนนาน ประเทศจีน เรื่อง ไตหย่าในเมืองหย่า ณ สภาสังคมศาสตร์ มณฑลยูนนาน
4. เรียบเรียงข้อมูลในลักษณะพรรณนาวิเคราะห์

ผลที่คาดว่าจะได้รับ

1. ทราบถึงวิถีชีวิตของไตหย่า จากอดีตสู่ปัจจุบันในเขตมณฑลยูนนาน
2. ทราบถึงกระบวนการเปลี่ยนแปลงทางสังคม และวัฒนธรรมของชาวไตหย่าในมณฑลยูนนาน
3. ได้มีการแลกเปลี่ยนความรู้ และความร่วมมือของนักวิชาการไทย และจีนในการศึกษาค้นคว้าทางวิชาการในกลุ่มชาติพันธุ์ไตหย่า รวมทั้งแนวทางในการศึกษาระหว่างประเทศต่อไปตลอดจนการสร้าง ความสัมพันธ์ระหว่างนักวิชาการด้วยกัน

เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

1. พ.ศ. 2525 กาญจนา เภารังษี เขียนบทความประกอบการสัมมนา เรื่องวัฒนธรรมพื้นบ้าน : คติความเชื่อศิลปกรรม และภาษา ในหัวข้อ ภาษาในบทประพันธ์ของชาวไตหย่า ซึ่งมีข้อความโดยสรุปว่า ชาวไตหย่าเป็นชนกลุ่มไตที่มีแต่ภาษาพูดไม่มีภาษาเขียน ดังนั้นการเขียนของชาวไตหย่าจึงใช้อักษรจีน โดยเขียนตามภาษาพูด โดยจัดให้อยู่ในภาษาถิ่นตระกูลไทตะวันตกเฉียงใต้ กลุ่ม PH. ของภาษากลุ่มไต ลักษณะของภาษาเป็นคำโดด ใช้เสียงวรรณยุกต์จำแนกความหมายของคำ ภาษาไตหย่ามีระบบเสียงของตนเอง กล่าวคือ มีลักษณะการผสมเสียงเป็นพยางค์ หรือ เป็นคำของตนเอง

2. วิลเลียม คิลฟตัน ดอดด์ (William Chifton Dodd D.D) โดยหลวงนิเทศนิเทศรรค์ (แปล) เขียนหนังสือชื่อ The Tai Race - The Elder Brother of The Chinese (ชนชาติไทย - แปล) ได้บันทึกการเดินทางไปถึงมณฑลยูนนาน พ.ศ. 2453 ได้กล่าวว่าในดินแดนลุ่มแม่น้ำแดงเต็มไปด้วย

ชนชาติไทย มีหมู่บ้านไทยอยู่ถึง 32 หมู่บ้าน ส่วนใหญ่จะเป็นชาวไตหย่า บริเวณดังกล่าวเต็มไปด้วยต้นข้าว อุดมสมบูรณ์ไปด้วยปลาและพืชพันธุ์ ัญญาหาร

3. พ.ศ. 2493 บุญช่วย ศรีสวัสดิ์ เขียนหนังสือเรื่อง 30 ชาติ ในเชียงราย ได้กล่าวถึงกลุ่มชนไตหย่าที่อพยพมาจากเมืองหย่า ซึ่งในการเดินทางไปนั้นต้องใช้เวลานานวัน ได้เล่าถึงชาวไตหย่าว่ามีอุปนิสัย และภาษาคลายคนไทยในภาคเหนือ ไทจีน ไทใหญ่ในรัฐฉาน ประเทศพม่า และไทลื้อทางตอนใต้ของมณฑลยูนนานของจีน ภาษาที่ใช้เป็นลักษณะที่ปนกับภาษาจีน แม้แต่นามสกุลก็เป็นจีน ชื่อเป็นไทย ไตหย่านับถือผี การแต่งกายงดงาม ขอบรับประทานเนื้อสุนัข ในส่วนของประเพณีนั้นจะมีงานปีใหม่ งานตานข้าวใหม่ งานแต่งงาน และงานศพ

4. พ.ศ. 2539 พิษณุ อรรถภิญญ์ เขียนเรื่องไตหย่าอนุสรณ์ กระบวนการมิตชันนารีของพระเยซูคริสต์ ซึ่งได้นำคำบอกเล่าของ ผป. ยี่สายวิเศษ ผู้เดินทางมาจากเมืองหย่ามาเขียนบรรยายว่า ชนชาติไตหย่ามีการนับถือผีบรรพบุรุษ ผีไร่ ผีนา ฯลฯ โดยพ่อมดหมอผีเป็นผู้เข้าทรง และทำพิธีกรรมต่าง ๆ ชาวไตหย่าที่อพยพเข้ามาในภาคเหนือของประเทศไทยนั้นเป็นผู้ที่นับถือศาสนาคริสต์นิกายโปรเตสแตนต์ เพรสไบทีเรียน

5. พ.ศ. 2524 นงนุช จันทราภัย ทำวิจัยเรื่องสังคม และวัฒนธรรมไตหย่าที่หมู่บ้านน้ำบ่อขาว ตำบลห้วยไคร้ อำเภอแม่สาย และหมู่บ้านป่าสักขวาง ตำบลแม่คำ อำเภอแม่จัน จังหวัดเชียงราย ผลการวิจัยพบว่า พ.ศ. 2472 ชาวไตหย่า อพยพมาจากมณฑลยูนนาน ประเทศจีน ได้เปลี่ยนจากการนับถือผีมานับถือศาสนาคริสต์นิกายโปรเตสแตนต์ คือเปลี่ยนแปลง

ความเชื่อต่อพลังอำนาจเหนือธรรมชาติมาเป็นความเชื่อในพระเจ้า อันเป็นผลให้พัฒนาคุณภาพชีวิตส่วนบุคคลให้มีโอกาสประกอบอาชีพที่มีการแข่งขันสูงขึ้นได้

6. พ.ศ. 2524 เรืองเดช ปันเรือนขัตติย์ ได้ทำการวิจัยเรื่อง ภาษาไตหย่า ผลการวิจัยสรุปว่า ภาษาไตหย่าเป็นภาษาไทถิ่นหนึ่งที่พูดในมณฑลยูนนาน สาธารณรัฐประชาชนจีน ลักษณะภาษาไตหย่าจะมีระบบเสียงอยู่ 3 ระบบคือ ระบบเสียงพยัญชนะ ระบบเสียงวรรณยุกต์ ระบบเสียงสระ แต่ภาษาไตหย่าจะมีลักษณะระบบเสียงของตนเองโดยเฉพาะ กล่าวคือ มีลักษณะของความเป็นไทยมากกว่าภาษาไทถิ่นอื่น ๆ คือเป็นภาษาคำโดด และภาษาจีนมีอิทธิพลต่อภาษาไตหย่าเพียงร้อยละ 10 การออกเสียงไม่มีเสียง บ ต ร ข ใช้เสียง ว แทน บ เสียง ล แทน ด เสียง ฮ แทน ร เสียง ง เป็น ญ จำนวนคำที่ใช้เป็นชีวิตประจำวันมีน้อยกว่าภาษาไทยถิ่นอื่น ๆ

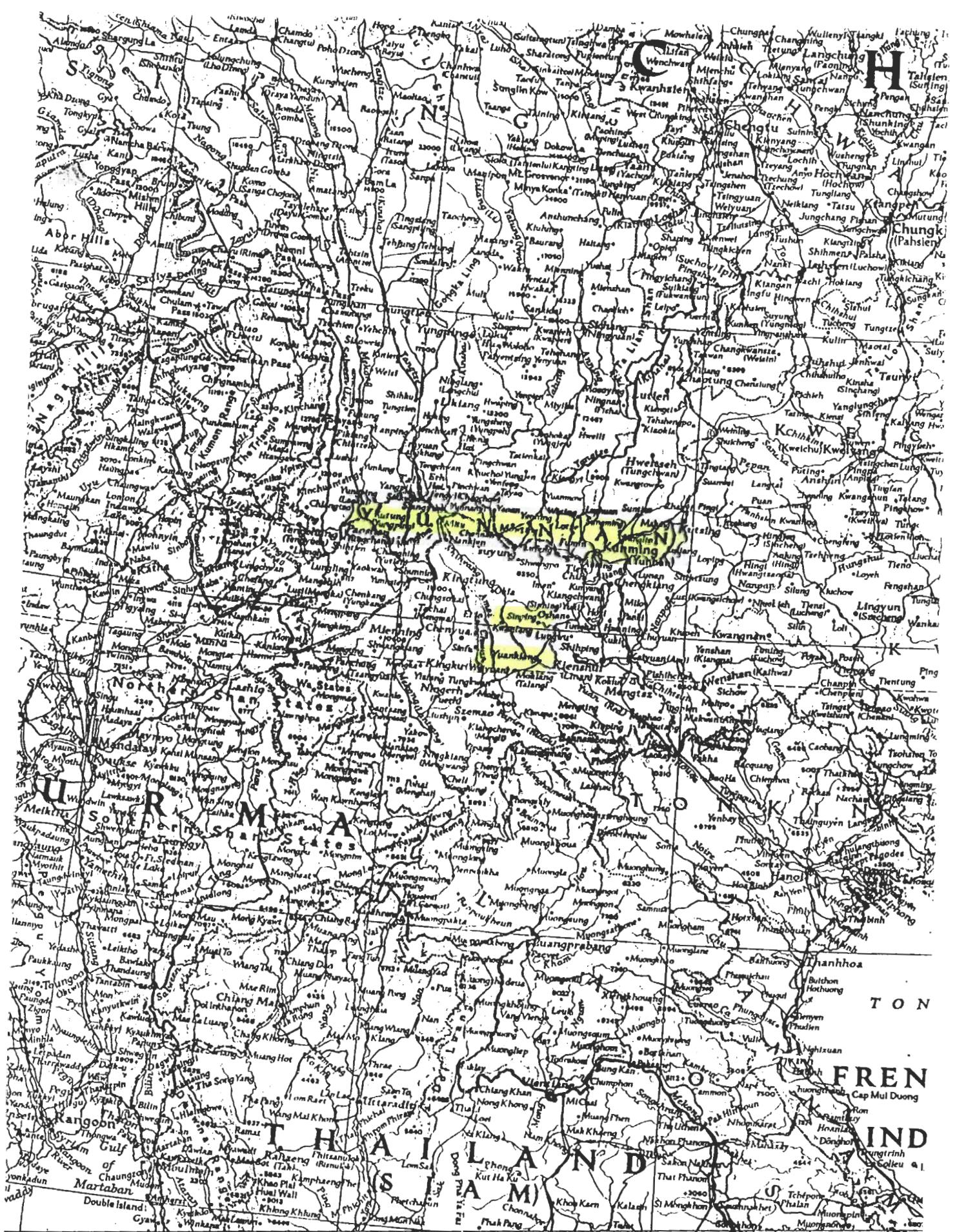
7. พ.ศ. 2532 รุจพร ประชาเดชสุวัฒน์ และ ดร.ราญ ฤนาท ทำวิจัยเรื่องอิทธิพลของศาสนาคริสต์ที่มีต่อชาวไตหย่าในจังหวัดเชียงราย ผลของการวิจัยพบว่า ชาวไตหย่าที่อพยพเข้ามาอยู่ในจังหวัดเชียงรายนั้น อพยพเข้ามาโดยการนำของหมอสอนศาสนาชาวอเมริกันและชาวไทยสาเหตุมาจากการที่ชาวไตหย่าถูกบีบบังคับเอาเปรียบจากเจ้าหน้าที่รัฐบาล และเจ้าของที่นา ซึ่งเป็นชาวฮั่น ชาวไตหย่าส่วนหนึ่ง ได้เปลี่ยนไปนับถือศาสนาคริสต์ ส่วนหนึ่งยังนับถือผีบรรพบุรุษ เมื่ออพยพเข้ามาในประเทศไทย มาตั้งถิ่นฐานในจังหวัดเชียงรายที่หมู่บ้านน้ำบ่อขาว ตำบลห้วยไคร้ อำเภอแม่สาย และหมู่บ้านป่าสักขวาง ตำบลแม่คำ อำเภอแม่จัน ต่อมาได้เปลี่ยนไปนับถือศาสนาคริสต์หมด ดำเนินชีวิตด้วยการทำนาเลี้ยงปลา ปลูกต้นกก เพื่อนำไปทอเป็นเสื่อขายตามอาชีพเดิม ได้รับการสนับสนุนจากกลุ่มคนไทยที่เป็นคริสเตียน และมีฆ่านารี

ทั้งด้านการศึกษาและอื่น ๆ โดยเฉพาะการศึกษาได้สนับสนุนอย่างมากด้วยการให้ทุนการศึกษาเพื่อเข้าศึกษาเล่าเรียนทั้งในตัวเมืองจังหวัดเชียงราย เชียงใหม่ และต่างประเทศ สาขาวิชาที่ส่งไปศึกษานั้นมีทั้งสาขาวิชาชีพและสาขาวิชา ศาสตราจารย์ สำหรับสาขาวิชาหลังนี้เมื่อสำเร็จมาสามารถ กลับไปทำงานในคริสตจักรในหมู่บ้านของชาวไตหย่าได้ ส่วนสาขาอื่น ๆ นั้นเมื่อสำเร็จสามารถหาทำงานได้ทั่วไป แต่ก็ได้รับความช่วยเหลือให้เข้าทำงานในเครือสภาคริสตจักรแห่งประเทศไทยอยู่เสมอ ผู้ที่ไม่ศึกษาต่อหลังจากสำเร็จการศึกษาขั้นพื้นฐานแล้วก็จะได้รับการฝึกอบรม ส่งเสริมให้ประกอบอาชีพมีรายได้

8. ค.ศ 1985 หลี เซา ฮ้อย บรรณารักษ์ โดยคณะวิจัยจากสถาบันชนกลุ่มน้อย สภาสังคมศาสตร์ มณฑลยูนนาน ได้ทำการ ศึกษาประวัติศาสตร์สภาพสังคมและวัฒนธรรมของกลุ่มชาติพันธุ์ไตหย่า (Tai ya) และไตน้ำ (Tai nam) ในเขตหยวนเจียงและซินผิง ผลของการศึกษาพบว่าหมู่บ้านเหล่านี้ปลูกข้าวเป็นอาชีพหลักปีละ 2 ครั้ง และปลูกฮ้อย นุ่น สับปะรด ถั่วฝัก รวมทั้งพืชผัก สำหรับชีวิตประจำวันมีความเป็นอยู่ยากจน ไม่มีที่ดินเป็นของตนเอง ต้องเช่าที่นาซึ่งเป็นของพวกฮั่น ซึ่งต้องจ่ายเป็นผลผลิตถึง 2 ใน 3 ของผลผลิตที่ผลิตได้ ทำให้ชาวไตหย่ามีสภาพความเป็นอยู่ที่ไม่ดี ช่วงระยะเวลาของการปฏิวัติ ชาวไตหย่ามีสภาพที่เลวร้าย ถูกปล้นสะดม ขูดรีดจากชาวฮั่น และถูกบังคับให้ส่งเสบียงอาหารแก่ทหารพรรคก๊กมินตั๋ง ชาวไตหย่ามีสังคม และวัฒนธรรมเหมือนกับกลุ่มชาติพันธุ์ไททั่วไปคือเคารพผู้อาวุโส การแต่งงานขึ้นอยู่กับพ่อ แม่ ปู่ ย่า ตายายเป็นผู้จัดหาให้ หรือหาเองจากการแฉ้วสาว แต่จะไม่แต่งงานในเครือญาติเดียวกัน มีการนับถือผี โดยเชื่อว่าทุกสรรพสิ่งล้วนมีวิญญาณ

9. The Siam Outlook เป็นวารสารที่ผลิตขึ้นโดยศูนย์เผยแพร่ศาสนาเพรสไบทีเรียน ในประเทศสหรัฐอเมริกา เป็นการรายงานการทำงานของมิสชันนารีในประเทศไทย ลาว และทางตอนใต้ของจีน ซึ่งเป็นการรายงานโดยมิสชันนารีในพื้นที่ ๆ มีการตั้งศูนย์เผยแพร่สำหรับในตอนใต้ของจีนนั้น จะมีศูนย์เผยแพร่อยู่ที่สิบสองปันนาและหยวนเจียง มีการรายงานเป็นไปอย่างละเอียด ทั้งชีวิตความเป็นอยู่ สภาพสังคม เศรษฐกิจ ของกลุ่มคนไต โดยเฉพาะไตหย่าและไตลื้อ ซึ่งเป็นกลุ่มเป้าหมายในการเข้าไปเผยแพร่ศาสนา นอกจากนั้นยังรายงานเกี่ยวกับปัญหาและอุปสรรคในการทำงานของมิสชันนารีด้วย

10. Yunnan Mission Station Report. เป็นเอกสารรายงานการทำงานของมิสชันนารีที่มีศูนย์เผยแพร่ศาสนาคริสต์ในยูนนาน ซึ่งเอกสารดังกล่าวได้จัดเก็บไว้ใน Microfilm โดย The Presbyterian Historical Society ในประเทศสหรัฐอเมริกา Microfilm นี้ มีสำเนาส่วนหนึ่งอยู่ที่หอจดหมายเหตุ มหาวิทยาลัยพายัพ จังหวัดเชียงใหม่

หมู่บ้านโตหยาที่เมืองโมซา (Mosha)

แม่น้ำแดงและการทำเกษตรของชาวโตหยา เมืองโมซา

บ้านชาวไตหย่าทำจากดินปั้น

บ้านและการปลูกพืชในบริเวณบ้าน

โรงเก็บฟืน

บริเวณโดยรอบบ้าน ประกอบด้วยโรงสัตว์ โรงเก็บฟืน โรงเก็บฟางข้าว

ไร่นาสวนผสม ประกอบด้วย ข้าว ข้าวโพด อ้อย หอม ถั่ว
และไม้ยืนต้น

**ไร่นาสวนผสมที่มีบ่อเลี้ยงปลา การเลี้ยงปลาในนาข้าว ข้าว ข้าวโพด
ไม้ยืนต้นและพืชสวนครัว**

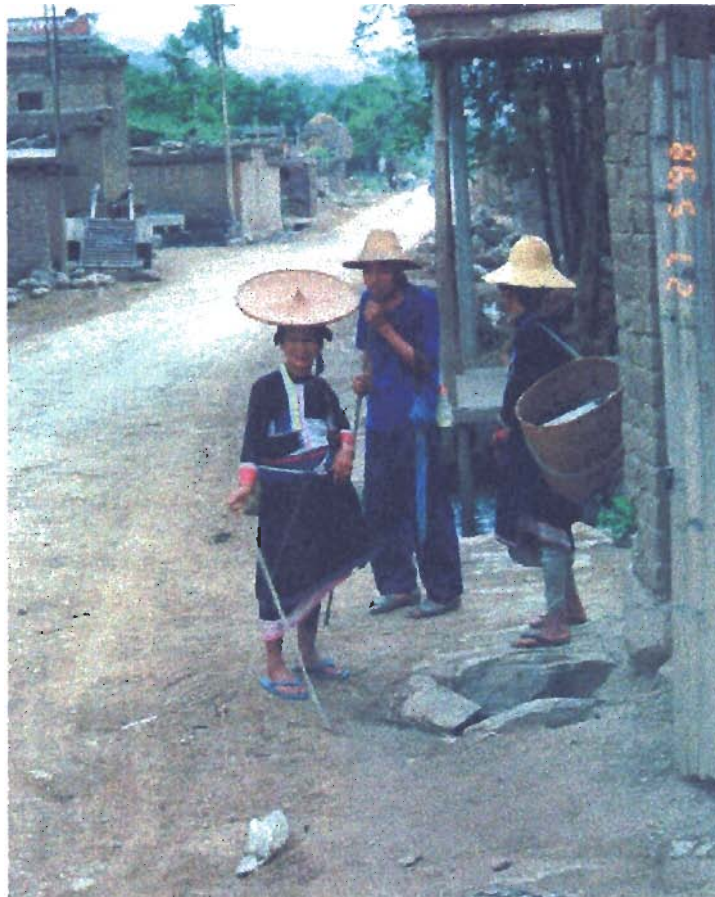
งานของผู้สูงอายุชาย คือ สานแห

ประเพณีชาติในหมู่บ้าน

งานผู้สูงอายุสตรี คือ เก็บผักสำหรับทำเป็นอาหารเลี้ยงหมู

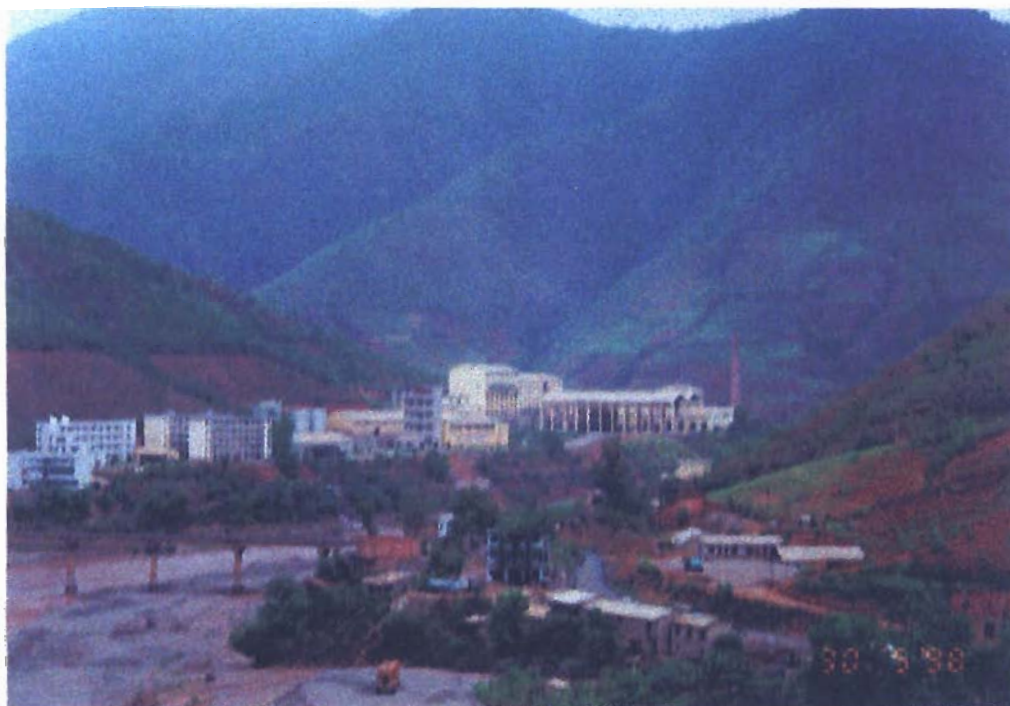
งานผู้สูงอายุชาย สตรี เลี้ยงเป็ด เลี้ยงควาย

เช่นไหว้ผีบรรพบุรุษในบ้าน

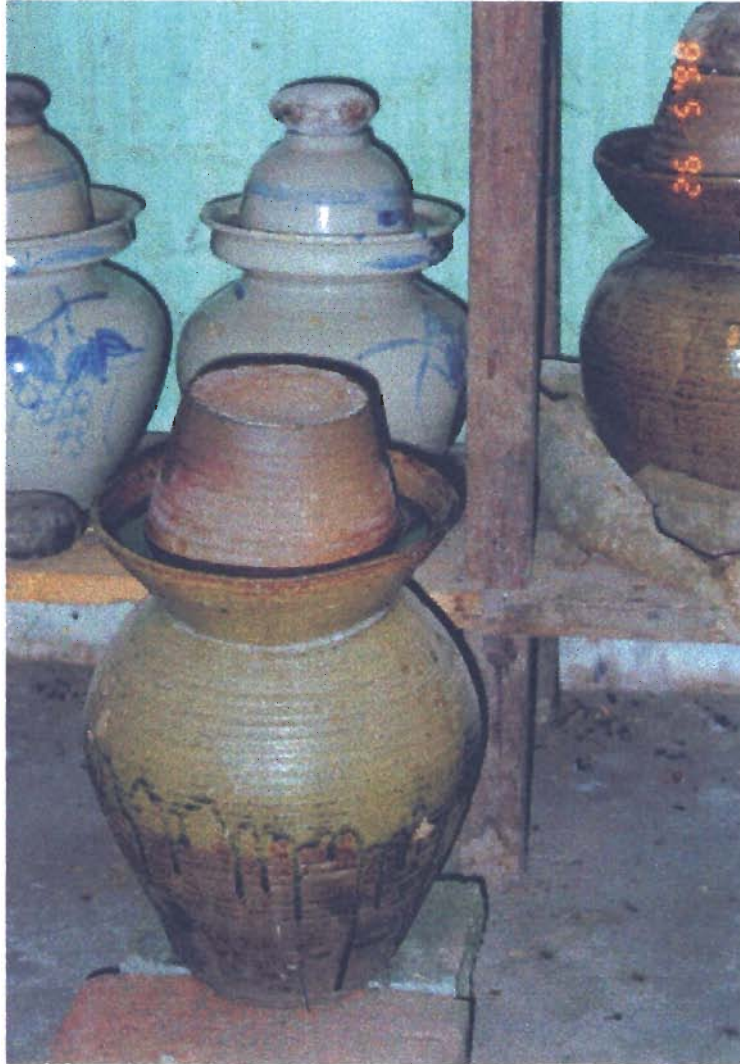

เช่นไหว้ผีบรรพบุรุษนอกบ้าน

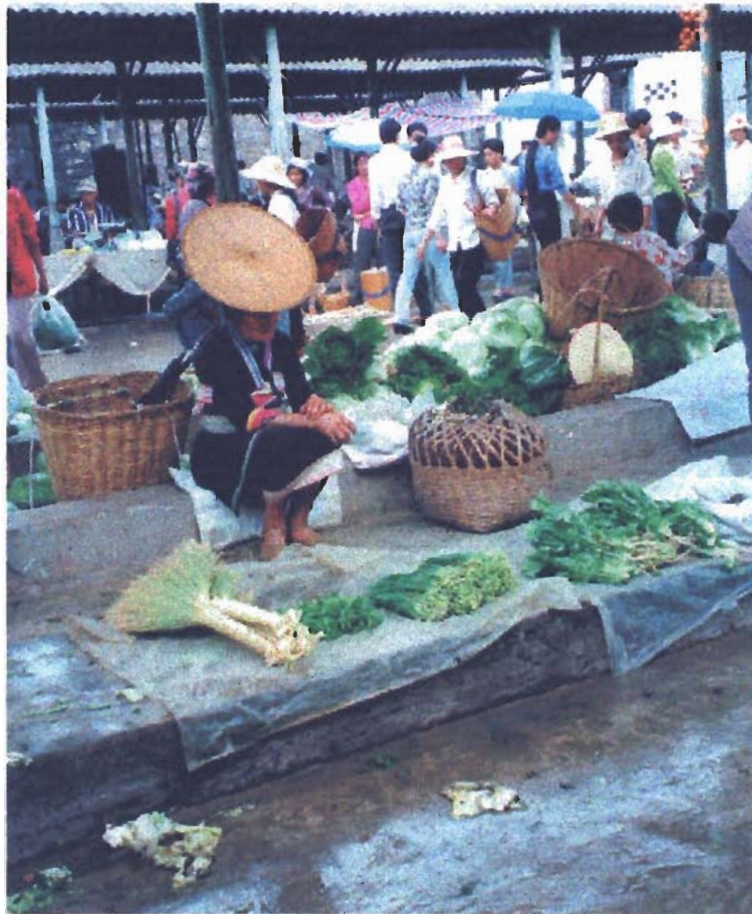
ข้าวเหนียวมอกและข้าวต้ม ขนมสำหรับงานประเพณีและพิธีกรรม

โรงงานน้ำตาลขนาดใหญ่ เมืองไม่ซา

อมตองผัก หมู เนื้อ ฯลฯ

ตลาดหือ เมืองมอซา

เครื่องดนตรี ตั้งต๋อง

**โบสถ์บ้านล่องโป ที่ได้รับการรื้อฟื้นขึ้นมาใหม่โดยได้รับการสนับสนุน
จากองค์กรคริสเตียนในเชียงใหม่**

ตุงพุงผ่งโหลง 9 ชั้น และตุงซีแค้ป บนหลังคาบ้าน เพื่อแสดงว่าบ้าน
นี้มีผู้เสียชีวิต

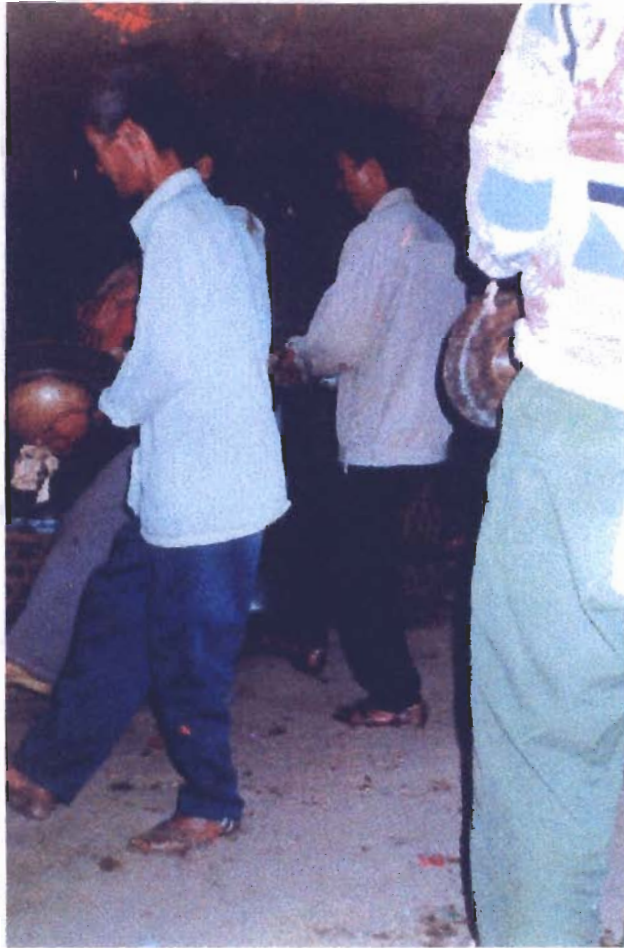

ขบวนนำหน้าศพ ขณะนำไปฝัง ประกอบด้วยลูกชายคนโตถือดาบ
และญาติผู้ชายถือต้นอ้อย ต้นอ้อ และอื่น ๆ

ขบวนศพ ญาติพี่น้อง และดนตรี

ดนตรีที่ใช้บรรเลงในขบวนนำศพไปฝัง

บทที่ 2.

ลักษณะทางชาติพันธุ์และสังคม

1. ลักษณะทางกายภาพและลักษณะนิสัยของคนไตหย่า

ไตหย่า คือกลุ่มชาติพันธุ์ใดกลุ่มหนึ่ง มีรูปร่างสูงปานกลาง ประมาณ 150 -160 เซนติเมตร ชาว จมูกโด่ง มีลักษณะคล้ายคลึงกับชาวจีน ในบางส่วนเนื่องจากมีการปะปนกันบ้างโดยการแต่งงานกับชาวจีน แต่ก็ไม่มากนักเนื่องจากคนไตหย่าไม่นิยมแต่งงานข้ามเผ่าพันธุ์ และมีวัฒนธรรมของตนเอง ไตหย่าเป็นผู้ที่มีความขยันและอดทนมาก โดยเฉพาะผู้หญิงจะทำงานทุกอย่าง ตั้งแต่เช้าจนมืด ทั้งงานในบ้าน เตรียมข้าวปลาอาหาร นำวัว ควายออกไปเลี้ยง โดยผูกมัดทิ้งไว้ในบริเวณที่มีหญ้า นำเปิดและนำออกไปเลี้ยงที่นาข้าว หรือที่มีแอ่งน้ำ ผสมอาหารให้หมู ทำนาหรือปลูกผักสวนครัว หลังจากรับประทานอาหารกลางวันเสร็จแล้ว ต้องกลับไปทำนาอีก ตอนเย็นกลับมาทำอาหาร หั่นผักสำหรับต้มเป็นอาหารหมู จะเข้านอนประมาณ 4 ทุ่ม^๑ ผู้ชายนั้นก็ทำงานหนักในทุ่งนาตลอดทั้งวันและงานอื่น ๆ ที่เป็นงานหนักสำหรับผู้สูงอายุของชาวไตหย่ามักจะทำงานอยู่กับบ้าน สานแห สานตะกร้า สานหมวก เลี้ยงหลาน หรือเลี้ยงสัตว์

ที่น่าสังเกตคือ สตรีไตหย่า ที่อายุตั้งแต่ 50 ขึ้นไป ศีรษะด้านหน้าจะไม่มีผม เห็นหนังศีรษะแดง เนื่องจากใช้ผ้าโพกศีรษะ ที่มีวิธีการมัดแรง

^๑ สำนวนภาคสนาม 25 - 31 พฤษภาคม 2541

และตั้งเส้นผมไว้ตลอดเวลาดังแต่เริ่มเป็นสาวโดยไม่ถอดไม่ว่าจะเข้านอน จะ
ถอดต่อเมื่ออาบน้ำและสระผมเท่านั้น ซึ่งนาน ๆ จึงจะอาบน้ำครั้งหนึ่ง

ไตหย่ามีลักษณะคล้ายไตน้ำ ซึ่งตั้งถิ่นฐานอยู่ที่อำเภอ
หยวนเจียง มณฑลยูนนาน ไม่ว่าจะเป็นการแต่งกาย บ้านเรือน ภาษาพูด
และวัฒนธรรม ประเพณีต่าง ๆ คล้ายคลึงกันมาก จะแตกต่างกันในภาษาพูด
และสำเนียงบ้างเล็กน้อย เช่น

ภาษาไตน้ำ	ภาษาไตหย่า	ภาษาไทยถิ่นเหนือ
แลหวาน	แลหวาน	งาม
อะม่ง	อะม่ง	บะม่วง
มะฮู้จัก	มะฮู้จัก	มะฮู้จัก (ไม่รู้จัก)
มา	มา	มา
จิ้นเช่า	จิ้นเช่า	กินเช่า(ทานอาหาร)
ฮาไป	อะเต	พ่อ
ฮาแม่	อะเม	แม่
ไก	ไก	ไก่
น้ำ	น้ำ	น้ำ
เก้อ	เก้อ	เก้อ (เกลือ)

การแต่งกายของไตหย่ากับไตน้ำนั้นเหมือนกันเกือบทุกอย่างจะแตกต่างกัน เฉพาะไตน้ำนิยมใช้เครื่องประดับที่ทำด้วยทองคำ และต่างหูทองคำ ขณะที่ไตหย่าจะใช้เครื่องประดับที่ทำด้วยเงิน นอกจากนั้นไตน้ำต่างจากไตหย่าคือ ไตน้ำจะอาบน้ำทุกวันแต่ไตหย่าจะไม่อาบน้ำบ่อย นาน ๆ จึงจะอาบน้ำ

ไตหย่าเป็นผู้ที่รักสงบ ไม่ค่อยยุ่งเกี่ยวกับคนนอกเผ่ามากนัก กล่าวคือ จะอยู่กันเองเฉพาะกลุ่มไตหย่าเท่านั้น ทั้งนี้อาจเป็นผลสะท้อน มาจากอดีตซึ่งได้รับการกดขี่จากชาวยุโรปและทหารของรัฐบาล (ก๊กมินตั๋ง) มาโดยตลอด

2. การตั้งถิ่นฐาน

ไตหย่าเป็นชาวไทยที่มีวัฒนธรรมข้าว จึงมีการตั้งถิ่นฐานอยู่บริเวณที่ราบริมแม่น้ำและที่ราบในหุบเขา เช่นเดียวกับชาวไทยกลุ่มอื่น ๆ จีนผิงและหยวนเจียงเป็นสองอำเภอในมณฑลยูนนานที่ชาวไตหย่าตั้งถิ่นฐานอยู่อย่างหนาแน่น แม้ว่าภูมิประเทศทั้งสองอำเภอดังกล่าวจะเป็นภูเขาแต่ก็มีแม่น้ำสายสำคัญที่ชาวไตหย่าตั้งบ้านเรือน และอาศัยน้ำในแม่น้ำทำการเกษตรและประมงนั้นคือ แม่น้ำแดง ชาวจีนเรียกว่าแม่น้ำหงเหอ (Honghe) หง หมายถึง แดง เหอ หมายถึง แม่น้ำ ชาวไตหย่าเรียกว่าแม่น้ำต้า เป็นแม่น้ำที่กว้างใหญ่ ยาวมาก แม่น้ำมีสีแดง และมีน้ำตลอดปี นอกจากนั้นยังอุดมไปด้วยปลานานาชนิด ด้วยความอุดมสมบูรณ์ของแม่น้ำแดงนี้เอง จึงทำให้ชาวไตหย่าสามารถทำนาได้ตลอดปี และยังมีผลผลิตทางการเกษตรสูงทั้งอดีตและปัจจุบัน

ซินผิง (xinpíng) เป็นอำเภอหนึ่งตั้งอยู่กลางมณฑลยูนนาน ห่างลงมาทางใต้ของคุนหมิง 217 กิโลเมตร มีเนื้อที่ประมาณ 4,223 ตารางกิโลเมตร อำเภอที่สำคัญ ๆ ที่อยู่โดยรอบได้แก่ หยวนเจียง โมเจียง ลักษณะภูมิประเทศเป็นที่ราบในหุบเขาสูงกว่าระดับน้ำทะเล 400-800 เมตร พื้นที่จากทิศเหนือถึงทิศใต้ ยาวประมาณ 100 กว่ากิโลเมตร บริเวณทางเหนือเป็นที่ราบเรียกว่าที่ราบกำซาหรือกาไส (Kasai) ทางใต้เป็นที่ราบค่อนข้างต่ำเรียกว่าที่ราบโมซา มีแม่น้ำโมซาและแม่น้ำกำซา ซึ่งเป็นต้นน้ำของแม่น้ำแดงอันเป็นแม่น้ำสายหลักที่หล่อเลี้ยงประชาชนซินผิงและไหลผ่านหยวนเจียงลงไปทางตอนใต้ ออกไปสู่ประเทศเวียดนาม อุณหภูมิสูง 42° นาน 5 เดือน อุณหภูมิต่ำสุด 5.2° ในเดือนธันวาคมและฝนจะตกหนักที่สุดในเดือนมิถุนายน วัดปริมาณน้ำฝนได้ 150.8 มิลลิเมตร บางครั้งมีลมแรงมากจนทำให้ต้นข้าวในนาได้รับความเสียหาย¹⁰ ซินผิงปัจจุบันมีประชากรทั้งหมดจำนวน 246,000 คน ประมาณ 70% ของประชากรทั้งหมดนี้ เป็นชนกลุ่มน้อยต่าง ๆ ได้แก่ ชาวไตหย่า ไตซ่า ยานี หยี และลาหู่ ที่เหลือคือชาวจีน¹¹

ไตหย่าเป็นชาวไทกลุ่มใหญ่ ซึ่งตั้งรกรากอยู่ที่เมืองโมซา (Moshu) ในเขตอำเภอซินผิง ซึ่งอยู่ห่างจากซินผิง 80 กิโลเมตร ใช้เวลาเดินทางด้วยรถป่าเจาะ 3 ชั่วโมง¹² ชาวไตหย่าเรียกเมืองโมซาว่าเมืองหย่า และเรียกเมืองซินผิงว่าเมืองซิน หมายถึงเมืองใหม่ เนื่องจากเป็นเมืองที่ชาวไตหย่า

¹⁰ หลี่ เชา ซัวย . บรรณาธิการ งานสำรวจประวัติศาสตร์สังคมชนชาติไต. 1985

¹¹ Xinpíng Yì and Dài Nationalities Autonomous County, Editor . Xinpíng Yunnan. China. 1990

¹² สำนวนภาคสนาม 25 พฤษภาคม 2541

อพยพ จากเมืองหย่าไปอยู่เมืองชิน จึงถือว่าเป็นเมืองใหม่ของคนไตหย่า
เมืองใหม่เขามีหมู่บ้านถึง 42 หมู่บ้าน คือ

1. บ้านโหด	22. บ้านโหด
2. บ้านเตงโหลง	23. บ้านหินโหลง
3. บ้านโหดป้อม	24. บ้านปิงไผ่
4. บ้านหนองไผ่	25. บ้านล่องใบ
5. บ้านกาเล่า (เหว่า)	26. บ้านน้ำหมา
6. บ้านย่าโหลง	27. บ้านแง้ว
7. บ้านมันโค้ง	28. บ้านพอน
8. บ้านมายัง	29. บ้านใหม่ลง
9. บ้านหินตั้ง	30. บ้านบังซา
10. บ้านหนอง	31. บ้านคันทา
11. บ้านแล้	32. บ้านโหลม
12. บ้านหินใจัว	33. บ้านปิงโหล
13. บ้านหน้าต่าง	34. บ้านหมุนคาง
14. บ้านย่าง	35. บ้านเกิง
15. บ้านเนื้อ	36. บ้านพิงซานเหนือ
16. บ้านโปหง	37. บ้านพิงซานเหนือ
17. บ้านพิงซานใต้	38. บ้านสบญู
18. บ้านกลาง	39. บ้านใหม่แย้วโหลง

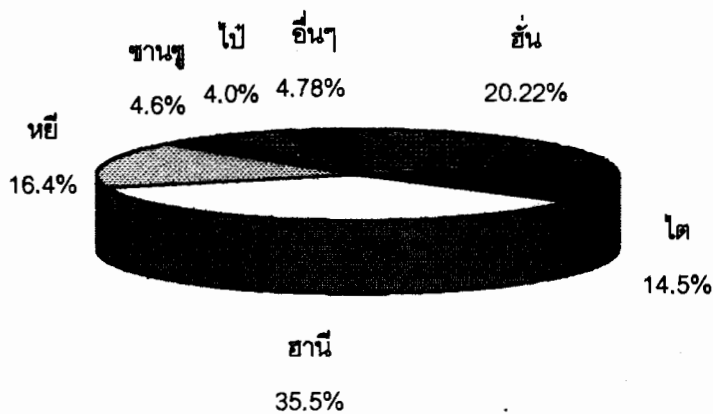
19. บ้านเฟิงเง้วเหนอ	40. บ้านเฟิงเง้วเต๋อ
20. บ้านเต๋อเสอ	41. บ้านนาคา
21. บ้านแสนโซ	

ชาวไตหย่าเรียก บ้าน ว่า หวาน
เหนื่อ ว่า เหนอ
ไต้ ว่า เต๋อ

ในจำนวน 42 หมู่บ้านนี้เป็นหมู่บ้านไตหย่า 29 หมู่บ้าน ที่เหลือเป็นหมู่บ้านไตซ่า และอื่น สำหรับระยะทางจากซินผิงถึงโม่ซามีหมู่บ้านไตหย่า 13 หมู่บ้านนอกจากชาวไตหย่าจะตั้งบ้านเรือนที่โม่ซาแล้วยังอาศัยอยู่ที่อำเภอหยวนเจียง (Yuankiang) คนพื้นถิ่นคุณหมิงออกเสียงเป็นเหยวนเจียง ภาษาจีนกลางออกเสียงเป็นหยวนเจียงหรือหยวนเกียง ซึ่งเป็นอำเภอหนึ่งตั้งอยู่บริเวณแม่น้ำแดงอยู่ทางตอนใต้ของอำเภอซินผิง ชาวไตหย่าเรียกว่าเมืองจู้ ลักษณะภูมิประเทศ ภูมิประเทศออกเป็น 3 เขต คือ เขตที่ 1 เป็นที่ราบในหุบเขา อยู่สูงกว่าระดับน้ำทะเล 1,000 เมตร อุณหภูมิเฉลี่ย 27° เขตที่ 2 เป็นที่ราบในหุบเขาสูงกว่าระดับน้ำทะเล 1,000 - 1,500 เมตร อุณหภูมิเฉลี่ย 19 - 24° และเขตที่ 3 พื้นที่เป็นภูเขาสูงกว่าระดับน้ำทะเล 1,900 เมตรสูงกว่าพื้นที่ของอำเภอหยวนเจียงทั้ง 3 เขต มีแม่น้ำสำคัญไหลผ่านคือ แม่น้ำแดงซึ่งไหลมาจากอำเภอซินผิง แม่น้ำชิงชุยและแม่น้ำหนานปิง ซึ่งมีน้ำไหลตลอดปี อุณหภูมิสูงมาก จึงสามารถทำนาได้ปีละ 2 ครั้ง และมีปลาจำนวนมาก

จากการรายงานของงานสำรวจประวัติศาสตร์สังคมชนเผ่าไต ปี 1985 ของกรมการชนเผ่าไทยแห่งชาติ อำเภอห้วยเจียง มีประชากร 88,777 คน จากจำนวนดังกล่าวเป็นชาวฮั่น 17,995 คน หรือ 20.22 % เป็นชนส่วนน้อย 79.78 % โดยแบ่งเป็นชนชาติไต 14.5 % ฮานี่ 35.51 % หยี่ 16.4 % ชานซู 4.6 % ไป่ 4.35 % และอื่น ๆ เล็กน้อย

แผนภูมิแสดงจำนวนประชากรอำเภอห้วยเจียง

ใน ปี พ.ศ 2471 ซึ่งเป็นปีที่ชาวไตหย่าจากโม้ซาและชินผิงได้อพยพไปอยู่เชียงรายกับมิสชันนารีชาวอเมริกันและชาวไตหย่าส่วนหนึ่งได้หยุดตั้งหมู่บ้านที่ห้วยเจียงและในปีต่อ ๆ มาได้อพยพมาสมทบอีกจนตั้งหมู่บ้านใหม่ได้ จำนวน 3 หมู่บ้าน คือ บ้านหัวผา บ้านของเปา และบ้านใหม่ เหตุผลในการอพยพตามมาสมทบภายหลังนี้เนื่องจากชายไตหย่าถูกเกณฑ์ไปเป็นทหารเพื่อทำสงครามกับกลุ่มปฏิวัติ ผู้นำที่มาตั้งหมู่บ้านในห้วยเจียงเป็นคนแรกคือ นายหล้า เดินทางมาจากเมืองโม้ซา

3. ลักษณะของบ้านเรือน

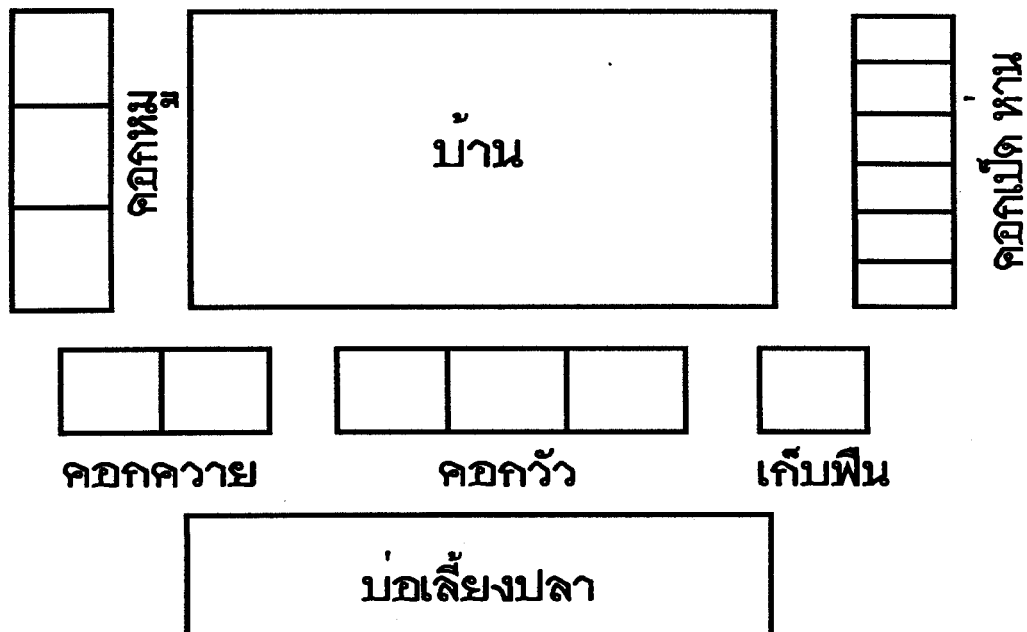
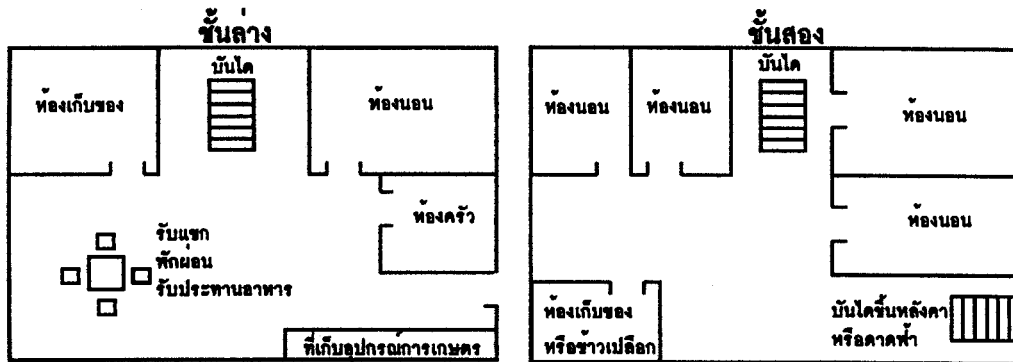
ชาวไตหลายสร้างบ้านด้วยดินปั้นเป็นก้อนสี่เหลี่ยมผืนผ้าขนาด 7x10 นิ้ว ตากแห้งแล้วนำมาเรียงต่อกันเชื่อมด้วยโคลน หรือดินเปียก ซึ่งในดินที่ใช้ปั้นนั้นประกอบไปด้วยดินเหนียว ฟางข้าว และใยลินินหรือเส้นผม ทั้งนี้เพื่อช่วยให้ก้อนดินที่ปั้นสามารถยึดเกาะติดกันได้ดี กล่าวคือดินที่ปั้นจะไม่มี การเผา ลักษณะบ้านจะเป็นบ้าน 2 ชั้นรูปสี่เหลี่ยมผืนผ้า ชั้นล่างพื้นเป็นดินมิได้ปูพื้นด้วยไม้หรือสิ่งอื่นใด ซึ่งในชั้นล่างนี้มีห้องครัว และห้องโถงสำหรับรับประทานอาหาร นั่งเล่น หรือทำกิจกรรมต่าง ๆ ในครอบครัว ส่วนชั้นบนจะเป็นห้องนอน บันไดขึ้นชั้นบนจะแคบและชันมากมักจะอยู่กลางบ้าน ทุกบ้านจะมีสายหนังแขวนจากชั้นบนลงมาถึงชั้นล่างบริเวณบันได เพื่อใช้จับเวลาขึ้นบันได หลังคาบ้านไม่เป็นจั่วเหมือนบ้านไทลื้อ หรือไทใหญ่ แต่จะมีพื้นเรียบเป็นดาดฟ้า ใช้เป็นที่ตากข้าวเปลือก ผัก หรือขึ้นไปนอนในเวลากลางคืนที่มีอากาศร้อน ภายในบ้านทั้ง 2 ชั้นจะมีหน้าต่างขนาด 30 เซนติเมตร 1 - 2 บาน จึงทำให้มืดและอับ

บริเวณบ้าน นอกจากจะมีบ้านแล้วติดกับบ้านมีคอกสัตว์

ต่าง ๆ โดยรอบ คือ คอก วัว หมู เป็ด ไก่ เกือบพื้น ซึ่งจะก่อด้วยดินปั้นเช่นเดียวกับบ้าน หลังคาคอกก็ใช้เป็นที่ตากข้าวเปลือก และผัก นอกจากนั้นยังมีบ่อเลี้ยงปลา และปลูกผลไม้ ผักสวนครัวทุกชนิด ได้แก่พริก โหระพา สะระแหน่ มะเขือเปราะ ผักเผ็ด ใบกุยช่าย ต้นหอม ผักชี ขิง ข่า ตะไคร้ มะละกอ มะม่วง กล้วย ต้นหมาก ข้าวโพด บอน ตูน ผักบุ้ง ฯลฯ

ความเป็นอยู่ของชาวไถหย่า นั้นแทบจะไม่ต้องไปตลาด เพราะใน
แต่ละครัวเรือนนั้นปลูกข้าว ผักสวนครัว และเลี้ยงสัตว์ มีอาหารอุดมสมบูรณ์
ทุกอย่าง

แผนผังบ้านและบริเวณบ้าน

4. สถาบันครอบครัวและเครือญาติ

เนื่องจากสังคมไทยยังเป็นสังคมการเกษตร ระบบครอบครัวเป็นแบบครอบครัวขยาย จะมีเครือญาติอาศัยอยู่ภายใต้ชายคาบ้านเดียวกัน ช่วยกันทำการเกษตรกรรม ซึ่งถือว่าที่ดินที่มีอยู่นั้นเป็นกรรมสิทธิ์ของครอบครัว ทุกคนในบ้านมีความเกี่ยวพันใกล้ชิดกันทั้งทางตรงและทางอ้อมกล่าวคือเป็นญาติที่สืบสายโลหิต และญาติที่เกี่ยวข้อง ซึ่งเป็นญาติที่เกิดจากการสมรส

ระบบเครือญาติของชาวไทยจะมีลักษณะสืบสายสกุลทางบิดา ซึ่งบุคคลที่สืบสายสกุลโดยตรงนี้จะมีหน้าที่ ความรับผิดชอบและรับภาระงานต่าง ๆ ในครอบครัว ไม่ว่าจะเป็นเศรษฐกิจ สังคม ความเชื่อ และการปกครองในครัวเรือน หรือการป้องกันภัยจากนอกบ้าน กล่าวคือจะต้องเป็นผู้นำครอบครัวนั่นเอง

นางนุช จันทร์ภักย์¹³ ได้จัดลำดับญาติของชาวน้อยที่นั่นจัดได้ดังนี้ ญาติระดับสูงจากตัวเองขึ้นไปมี 5 ลำดับได้แก่ 1. รุ่นทวด 2. รุ่นปู่ ย่า ตา ยาย 3. รุ่น ป้า น้า อา ลุง 4. รุ่น พ่อ แม่ 5. รุ่นพี่ ญาติระดับต่ำกว่าตนเองมี 5 ลำดับได้แก่ 1. รุ่นน้อง 2. รุ่นลูก 3. รุ่นหลาน 4. รุ่นเหลน คำเรียกญาติเป็นการบ่งบอกถึงความสัมพันธ์ในเครือญาติและเพศ ซึ่งมีลักษณะคล้ายการเรียกในภาษาไทยภาคเหนือ

¹³ นางนุช จันทร์ภักย์ อ่างแก้ว

การเรียกชื่อเครือญาติในครอบครัว

พ่อ	เรียกว่า	อะเต
แม่	เรียกว่า	อะเม
ปู่	เรียกว่า	อะปู่
ย่า	เรียกว่า	อะย่า
ตา	เรียกว่า	อะตา
ลุง	เรียกว่า	อะลุง
ป้า	เรียกว่า	อะป้า
อาชาย	เรียกว่า	ปู่อาว
อาหญิง	เรียกว่า	แม่อาว
น้าชาย	เรียกว่า	น้าจาย
น้าหญิง	เรียกว่า	น้าญิง
ลูกสาว	เรียกว่า	ลูกญั้ง
ลูกสะใภ้	เรียกว่า	ลูกไป
ลูกชาย	เรียกว่า	ลูกจาย
ลูกเขย	เรียกว่า	ลูกคิว
น้องสะใภ้	เรียกว่า	น้องญั้ง
พี่สะใภ้	เรียกว่า	ป้านาง
แม่ยาย	เรียกว่า	อะนาย
แม่เลี้ยง	เรียกว่า	แม่ใหม่

หลาน	เรียกว่า	หลาน
เหลน	เรียกว่า	เหลน

บทที่ 3

วัฒนธรรม ประเพณี

1. วัฒนธรรมการแต่งกาย

การแต่งกายของชาวไตหย่าทั้งสตรีและชายจะใช้ผ้าสีดำ ประดับด้วยเงินมีลักษณะเป็นแผ่นวงกลมมีเส้นผ่าศูนย์กลางประมาณ 1/2-1 เซนติเมตร ดุนแผ่นเงินดังกล่าวด้วยเหล็กปลายมนให้ออกมาเป็นลักษณะ ลูกบอลผ่าครึ่ง เจาะรูเล็ก ๆ 2 ข้าง เพื่อใช้เป็นที่เย็บติดกับผ้า เครื่องประดับเครื่องเงินนี้คนไตหย่าเรียกว่า มะลาว นอกจากนั้นจะประดับด้วยผ้าแพรสีต่าง ๆ เป็นรูปทรงเรขาคณิต

การแต่งกายของสตรีชาวไตหย่า

สตรีชาวไตหย่าจะสวมเสื้อและผ้าซิ่น แต่เสื้อผ้าซิ่นและวิธีการใส่ผ้าซิ่นของชาวไตหย่าจะมีลักษณะที่แตกต่างออกไปจากไทอื่น ๆ เช่น ไทเขิน ไทยอง ฯลฯ กล่าวคือจะสวมเสื้อ 2 ตัว ตัวแรกเรียกว่า **เสื้อน้อย** เป็นเสื้อที่ไม่มีแขน คอตั้ง และตัวยาวด้านหน้าของเสื้อจะประดับด้วยมะลาวเต็มทั้งตัว ซึ่งจะสวมเป็นตัวแรก และมีเสื้อตัวที่ 2 สวมทับ เป็นเสื้อเอวลอย แขนยาวเปิดหน้าอก คล้ายเสื้อกั๊ก ขอบของเสื้อได้แก่ คอ แขน และเอว จะประดับด้วยแพรสีต่าง ๆ เช่นแดง ฟ้า ชมพู เหลือง ตัดเป็นชิ้นเล็ก ๆ หลาย ๆ สี นำมาเย็บต่อกันเป็นรูปต่าง ๆ เช่น เป็นเส้นตรง สามเหลี่ยมหรือวงกลม เรียกว่า **เสื้อหลวง**

ผ้าจีน มีลักษณะเหมือนผ้าจีนทั่วไปสีดำล้วน เชิงผ้าจีนประดับด้วยผ้าแพรแถบเล็ก และรูปเรขาคณิตเล็ก ๆ หลายสี วิธีการนุ่งผ้าจีนแบบหยักรั้ง เชิงผ้าจีนจะไม่เสมอกัน สูงข้างต่ำข้างและจะนุ่งทับเสื้อน้อย จากนั้นจะมีผ้าคาดเอวคล้าย ๆ ผ่ากันเบื่อนอีก 1- 2 หรือ 3 ชั้น แล้วแต่ฐานะและความพอใจของผู้ใส่ ผ้าคาดเอวนี้จะประดับด้วยผ้าแพรสีที่ขอบเอวและที่เชิงผ้า ผ่าโพกศีรษะจะมีสีดำเช่นกัน สตรีที่แต่งงานแล้วจะใช้ผ้าพื้นสีดำธรรมดา แต่ถ้าเป็นสตรีที่ยังไม่ได้แต่งงานจะเป็นผ้าสีดำประดับด้วยมะลาว

เครื่องประดับสตรีไทยจะใช้ของประดับที่ทำด้วยเงินมีรูปร่างเป็นห่วงหรือวงกลมได้แก่ ต่างหู กำไลและเข็มขัด

ชายไทย

สวมกางเกงสีดำหรือสีครามขายาวคล้ายกางเกงสะดอ เสื้อสีดำคอจีนแขนยาวผ่าหน้าแต่ปลายข้างติดกระดุมสีดำ ตัวปล้อย ยาวถึงข้อเท้า แหวกข้างเรียกว่าเสื้อยี่ สวมหมวกทำด้วยผ้าสักกะหลาดคล้ายหมวกควายอบยปักด้วยดินสีต่าง ๆ

2. ภาษา

วิลเลียม คริฟตัน ดอดด์ ได้จำแนกชนชาติไทยตามชื่อเรียกในหนังสือ The Tai Race : The Elder Brother of the Chinese ออกเป็นสองประเภทใหญ่ ๆ คือ ไทยที่มีหนังสือ(Literate Tai) อันได้แก่ สยามและยวน (ไทยเหนือในสยาม) ลาว ไทดำ ไทขาว ไทยจีน เงี้ยว ไทอานม ไทคำตี ไทเหนือ และไทลื้อ ไทยประเภทที่สองคือไทยที่ไม่มีหนังสือหรือไม่ได้ถือศาสนา

พุทธ(Illiterate Tai) ได้แก่ ไทนอง ไทให้ ชุง ย้อย ไทน้ำ ไทลาย ไทหลวง
ไทหย่า ไทน้อย และไทจีนในยูนนาน

ชาวไทหย่าจัดเป็นชนกลุ่มไทประเภทที่สอง คือไม่มีอักษรเป็น
ของตนเองมีแต่ภาษาพูด แม้ว่ามิสชันนารีซึ่งเข้าไปเผยแพร่ศาสนาคริสต์ใน
ยวนเจียงจะพยายามประดิษฐ์อักษรสำหรับชาวไทหย่าขึ้นมาใช้ก็ตามแต่ก็ไม่
สามารถทำได้สำเร็จ ดังนั้นการเขียนของชาวไทหย่าจึงใช้อักษรของจีนเขียน
ตามภาษาพูด อย่างไรก็ตามผู้เขียนมีความเห็นว่า ภาษาไทหย่าน่าจะเป็น
ภาษาถิ่นตระกูลไท สายตะวันตกเฉียงใต้ กลุ่ม P (P. - Group) ซึ่งประกอบ
ด้วย ไทดำ ไทขาว ไทแดง ไทลื้อ ไทยวน ไทชิน เพราะลักษณะของภาษา
เป็นคำโดดใช้เสียงวรรณยุกต์จำแนกความหมายของคำ เช่นเดียวกับภาษาที่มี
ระบบเสียงวรรณยุกต์โดยทั่วไป ระบบเสียงในภาษาไทหย่ามีอยู่ 3 ระบบ เช่น
เดียวกับภาษาตระกูลไตทุกภาษา คือระบบเสียงพยัญชนะ ระบบเสียงสระ
และระบบเสียงวรรณยุกต์ มีคำศัพท์สามัญที่เหมือนกันหรือคล้ายคลึงกัน ทั้ง
เสียงและความหมาย

อย่างไรก็ตามแม้ว่าภาษาไทหย่ากับภาษาไทยยวนหรือภาษา
ไทยถิ่นเหนือจะอยู่ในตระกูลเดียวกัน แต่ก็มีลักษณะแตกต่างกันอยู่หลาย
ประการ ทั้งนี้มีปัจจัยมาจากสภาพภูมิศาสตร์ของท้องถิ่นและสภาพแวดล้อม
ได้แก่

1. ระบบเสียงพูดต่างกัน เช่น ภาษาไทหย่ามีหน่วยเสียง
พยัญชนะ 18 เสียง สระ 18 เสียง วรรณยุกต์ 5 ภาษา

ไทยถิ่นเหนือมี เสียงพยัญชนะ 19 เสียง สระ 18 และเสียงวรรณยุกต์ 6 จึงทำให้สำเนียงการพูดต่างกัน พอสรุปได้ดังนี้

ก. หน่วยเสียงพยัญชนะและสระต่างกัน เช่น ไตหย่า ออกเสียงพยัญชนะ เป็น ล ภาษาไทยถิ่นเหนือออกเสียงเป็น ด เช่น ดอกไม้เป็น ลอกไม้ สีคำ เป็น สีล้า

ข. คำควบกล้ำต่างกัน ภาษาไตหย่าไม่มีคำควบกล้ำใช้ แต่ภาษาไทยถิ่นเหนือมีเสียง ว. ควบกับพยัญชนะต้น ได้หลายเสียง

ค. สระประสม 3 ตัว คือ เอีย เอือ ชัว ในภาษาไตหย่าไม่มีภาษาไทยถิ่นเหนือมีทั้ง 3 เสียง

2. ระบบคำต่างกัน

กล่าวคือมีคำศัพท์ที่เรียกสิ่งของชนิดเดียวกันต่างกัน เช่นคำว่า มะละกอ (ภาษาไทยกลาง) บะก้วยเต็ด(ภาษาไทยถิ่นเหนือ) มะแก้วลาว(ภาษาไตหย่า) เป็นต้น

ภาษาไทยถิ่นเหนือ

หัว
มือ
คำ (ทองคำ)
เตี่ยว
บ่าว (ชายโสด)
แม่

ภาษาไตหย่า

โห
เมอ
คำ
ตีว
หว่าว
อะเหม่

เมีย	แม่
ตุ๋น	ตุ๋น
ห้องขวัญ	ห้องชั้น
คนต๋าย	กุนต๋าย
ขึ้นเฮือนใหม่	ขึ้นเฮือนใหม่
เกิด	เกิด
ตีดนู	ตีดนู
ตูดัง	ตูดัง
ผม	ผุม
ป่า	หว่า
หัวเช่า	โหเช่า
คอ	โค
ปลาเหยียน (ปลาไหล)	ป่าเหย่น
นกแกล (นกแก้ว)	นกแกล
ไฮ (ไร่)	ไฮ
เข้าหนม (ขนม)	เข้าหนุม
จักโค (ตะไคร้)	จักโค
เข้านึ่ง (ข้าวเหนียว)	เข้านึ่ง
มะหนุน (ขนุน)	มะหนุน
มอนไซ (ไข่แดง)	มอนไซ

สายยั้ง (เข็มขัด)	สายยั้ง
เสื่อหมอน (ปลอกหมอน)	เสื่อหมอน
ยั้ง (หยุด)	ยั้ง
หมาย (จง)	หมาย
ขึ้น (จน)	ขึ้น
แป้ (ชนะ)	แป้
ฮ้องมา (เชิญมา)	ฮ้องมา
หมาเข้า (แซ่ข้าว)	หมาเข้า
ยัก (รัก)	ยัก
ติด (จุด)	ติด
ไก้ง (โค้ง)	ไก้ง
ง่าว (โง่)	ง่าว
ฮู (ช่อง)	ฮู

ตารางแสดงเปรียบเทียบภาษาไทยภาคกลาง ไทยภาคเหนือ และไตหย่า

หมวดที่ 1 หมวดร่างกาย

ภาษาไทยภาคกลาง	ภาษาไทยถิ่นเหนือ	ภาษาไตหย่า
หัว	หัว	โห
หน้าผาก	หน้าผาก	หน้าฝ้าก
ฟัน	เขี้ยว	เขี้ยว

ลึ้น	ลึ้น	ลึ้น
คอ	คอ	โค
แขน	แขน	แขน
เข่า	หัวเข่า	โหเข่า
คิ้ว	คิ้ว	คิ้ว
ไหล่	หัวไหล่	หว่า
บ่า	บ่า	บ่า
มือ	มือ	มือ
นิ้วหัวแม่มือ	นิ้วชี้	นิ้วมือโหลง
นิ้วชี้	นิ้วชี้	นิ้วป้อจี้
นิ้วกลาง	นิ้วกำง	นิ้วมือกำง
นิ้วนาง	นิ้วนาง	นิ้วมือแคคส์
นิ้วก้อย	นิ้วก้อย	นิ้วมือแคคส์ไจ้
ขา	ขา	ขา
แข้ง	แข้ง	ขา
ปาก	ปาก	สบ
ท้ายทอย	งอน	กองลือก

หมวดที่ 2 หมวดเครื่องแต่งกาย

ภาษาไทยภาคกลาง	ภาษาไทยถิ่นเหนือ	ภาษาไตหย่า
เข็มขัด	สายฮ้าง	สายฮ้าง
กางเกง	เตี่ยว	ติว
กระดุม	บะต้อม	มะต้อม
ผ้าถุง	ซิ่น	เซิน

ผ้าเช็ดหน้า	ผ้าสีแฉ่ง	ผ้าเจ็ด
เสื้อ	เสื้อ	เสื้อเย็บ
รองเท้า	เก็บ	กั๊บเต็น

หมวดที่ 3 หมวดเครื่องประดับ

ภาษาไทยภาคกลาง	ภาษาไทยถิ่นเหนือ	ภาษาไทยถิ่นใต้
สายสร้อย	สายช้อยส้อย	สายส้อย
แหวน	แหวน	นิ้วสุน
ตุ้มหู	กระจอนหู	ต่างยู๊
กำไล	กำไลข้อมือ	แว้นแคน

หมวดที่ 4 หมวดเครื่องใช้ไม้สอย

ภาษาไทยภาคกลาง	ภาษาไทยถิ่นเหนือ	ภาษาไทยถิ่นใต้
โต๊ะ	โต๊ะ	ผืน
เก้าอี้	ตั้ง	ตั้ง
ตู้	ตู้	ตู้
เตาไฟ	แปจไฟ	เตาไฟ
หม้อแกง	หม้อแกง	ใหม่ไห
มีด	พรำ	พรำ
กระทะ	หม้อขาง	ใหม่เหล็ก
ช้อน	จ้อน	จ้อน
เตียงนอน	ตั้งนอน	ตั้งนอน

ผ้าห่ม	ผ้าตัวบ	ผ้านิยม
หมอน	หมอน	หมอน
มุง	สุด	ผ้าสูด
ตะเกียง	โกม	กุ่มไฟ
ขวด	ขวด	ขวด
กระจก	แวน	ตองแลง
เปล	อู่	กำนิวแคว
กล่องข้าว	แอบเข้า	ฝานไค้
ตะเกียบ	ตะเกียบ	ส่วงทุ
พัด	วี	วี
ทัพพี	ป้าก	ก้าก
เสียม	เสียม	สิม

หมวดที่ 5 หมวดเกี่ยวกับบ้านเรือนและสถานที่

ภาษาไทยภาคกลาง	ภาษาไทยถิ่นเหนือ	ภาษาไทยถิ่นใต้
บ้าน	เฮือน	เฮิน
หน้าต่าง	ป่อง	หน้าต่าง *
ประตู	ประตู	หน้าต่าง *
บันได	ขั้นได	หน้าต่าง *
โบสถ์	โฮงสุด	ฮ้องสิต
โรงเรียน	โฮงเขียน	ฮ้องแฮน
ตลาด	กาด	ก้าด

หมายเหตุ * ทั้งสามคำใช้เหมือนกันคือคำว่า "หน้าต่าง"

หมวดที่ 6 หมวดเกี่ยวกับดินฟ้าอากาศ พืชผัก ผลไม้

ภาษาไทยภาคกลาง	ภาษาไทยถิ่นเหนือ	ภาษาไทยอีสาน
ดวงอาทิตย์	ตะวัน	ต๋าวัน
ดวงจันทร์	เดือน	เดือน
ร้อน	ฮ้อน	ไหม้
เย็น	เย็น	เย็น
ไฟ	ไฟ	ไฟ
ฝนตก	ฝนตัก	ฝนตัก
โคนต้นไม้	เก้าไม้	เต็นไม้
ใบไม้	ใบไม้	ไหวไม้
ดอกไม้	ดอกไม้	หวอกไม้
ผัก	ผัก	ผัก
กล้วยหอม	กล้วยหอม	กิวก้อด
ถั่วลิสง	ถั่วดิน	มะโล
ถั่วเขียว	ถั่วเขียว	กัวแมบ
ตระหนักรัง	หอมต่วน	มุ่น
ผักไผ่	ผักไผ่	ฟายมา
ผักชีฝรั่ง	หอมป้อมเปื้อ	ฟายเมิงเซ
กระเทียม	หอมขาว	โหนหอมขาว
ตะไคร้	จักไค	จักไค
มะม่วง	บ่าม่วง	มะมุ่น
ชะโงม	ผักหละ	ผักหนามตต
หมาก	หมาก	มะลาง
ขนุน	บ่าขนุน	มะขนุน

หมวดที่ 7 หมวดสัตว์ต่าง ๆ

ภาษาไทยภาคกลาง	ภาษาไทยถิ่นเหนือ	ภาษาไทยอีสาน
ช้าง	จ้าง	จ่าง
ม้า	ม้า	ม้า
ควาย	ควาย	คาย
หมู	หมู	มู๋
เสื่อ	เสื่อ	เสอ
วัว	วัว	โว
ลิง	วอก	แอนู
ไก่	ไก่	โก
งู	งู	ญิว
ผีเสื้อ	ก่าบ้อ	ก่าบ้อ
จิ้งจก	จ๊กกิม	หนุชะแจ็ก
ตุ๊กแก	ต๊กโต	ต๊กเอะ
ยุง	อยุง	คุ่น
แมลงวัน	แมงงุน	แมงฮยิน
ปลาไหล	ป่าเหยียน	ป่าเหยิว

หมวดที่ 8 หมวดฤดูกาล

ภาษาไทยภาคกลาง	ภาษาไทยถิ่นเหนือ	ภาษาไทยอีสาน
ตอนเช้า	เมื่อเจ้า	การไน้
ตอนกลางวัน	เมื่อตอน	กางวัน
ตอนเย็น	เมื่อแลง	หล่าวัน

วันนี้	วันนี้	หม่านี้
วันพรุ่ง	วันพรุ่ง	อะมีอ
มะรืน	วันฮือ	มะฮึน
วันวาน	ตะวา	ติมันฝ้า
เดือน	เดือน	เลือน
ทุกวัน	กู่วัน	กู่วัน
ปี	ปี	ไฮ
อายุเท่าใด	อายุเต้าใด	กี้ไฮ

3. ประเพณีประจำปี

ในสมัยโบราณไทหย่ามีประเพณีที่สำคัญ 3 ประเพณี คือ

1. ประเพณีโกช่าง
2. ประเพณีหฺวเหย
3. ประเพณีป้าเหย

(ชื่อเรียกทั้งสามประเพณีเป็นชื่อเรียกในภาษาจีน)

ประเพณีโกช่าง คือประเพณีปีใหม่ของชาวไทหย่า ตรงกับวันขึ้น 15 ค่ำ เดือน 3 เป็นวันที่ลูกหลานและญาติพี่น้องในตระกูลซึ่งออกไปมีครอบครัวหรือไปทำงานต่างถิ่นได้กลับมาบ้านเพื่อระลึกถึงบรรพบุรุษร่วมกัน โดยเข้าตรุษของวันขึ้น 15 ค่ำ เดือน 3 จะมีการฆ่า หมู เป็ด หรือไก่ บางบ้านฆ่าทั้ง 3 อย่างแล้วแต่ความประสงค์ หรือจำนวนญาติพี่น้องที่มาพร้อม วันนี้ทุกคนจะสวมชุดไตทั้งชายและหญิง ตอนเช้าหลังจากที่ฆ่าไก่ เป็ด และหมูแล้วจะทำ

พิธีไหว้ผีบรรพบุรุษ หลังจากนั้นจะไปไหว้ผีเสื้อบ้าน ซึ่งชาวไตหย่าเชื่อว่าเป็นผีที่เฝ้าดูแลหมู่บ้านและสถิตอยู่ที่ต้นไม้ใหญ่หน้าหมู่บ้าน นอกจากนั้นยังมีใจบ้านที่ชาวไตหย่าจะต้องไหว้เป็นประจำทุกปีในวันนี้เช่นกัน ใจบ้านจะเป็นก้อนหินวางอยู่ที่กลางหมู่บ้าน บางหมู่บ้านก็จะอยู่ที่เสื้อบ้าน การไหว้เสื้อบ้านและใจบ้านนั้นยามดจะเป็นผู้ทำพิธีเครื่องไหว้เสื้อบ้านและใจบ้านประกอบด้วย ไก่ หมู ข้าวสาร 1 ถ้วย ข้าวเหนือก (ดูรายละเอียดในอาหารและขนมในประเพณีพิธีกรรม) เหล้า 1 ขวด ยาสูบ 1 กล้อง ทั้ง (น้ำอ้อย) ลินฉ่อง (ธูป) สีเหลือง แดง เขียว อย่างละ 1 ดอก ดอกไม้สีขาวอย่างละ 1 กำ (ไม่จำกัดชนิดและจำนวนดอก) กระดาษแดง ตุงผ่งเจ้ ประทัด

ยามดจะเป็นผู้จุดประทัดเป็นการบอกกล่าวผีเสื้อบ้าน จากนั้นจะนำเอาเครื่องไหว้ทั้งหมดวางลงบนก้อนหินกล่าวคำเชิญให้ผีเสื้อบ้านมารับเครื่องไหว้เป็นเสร็จพิธี หลังพิธีชาวบ้านจะช่วยกันทำขนม และอาหารต่าง ๆ และร่วมกันรับประทานเป็นการฉลองซึ่งจะฉลองกันตลอดทั้งวันและทั้งคืน จากนั้นทุกคนก็จะแยกย้ายกันกลับบ้านของตนเอง

ประเพณีไหว้ผี คือประเพณีทานข้าวใหม่ ตรงกับวันขึ้น 5 ค่ำ เดือน 5 เป็นประเพณีที่ทำหลังจากที่เก็บเกี่ยวข้าวเรียบร้อยแล้วเพื่อเป็นการแสดงความขอบคุณบรรพบุรุษที่คุ้มครองชีวิตชาวไตหย่าให้มีชีวิตยืนยาวจนสามารถทำมาหากินได้อย่างมีความสุข นอกจากนั้นยังเป็นการขอบคุณ ผีไร่ผีนา (เฮ็ดซื่อ) ที่ช่วยดูแลไร่นาจนทำให้พืชผลในไร่นาจนอุดมสมบูรณ์ ขอขอบคุณวัวควาย และขอโทษที่ได้เหยียบตึชณะที่ไถคราด การแสดงความกตัญญูและการขอโทษทำด้วยการไหว้ผีบรรพบุรุษ ไหว้ผีไร่ ผีนา และเรียกขวัญวัว ควาย การไหว้ผีบรรพบุรุษมีพิธีเหมือนกับการไหว้บรรพบุรุษทุกครั้ง สำหรับการไหว้ผีไร่

ผีนานั้นจะต้องทำตาแหลวปักไว้ที่หัวนาและนำไก่ 1 ซีน ข้าว 1 กระทง เหล้า 1 จอก รูป 2 ดอก หญ้าคา 1 มัด ใบไม้จากต้นไม้ที่หาได้ในไร่นาที่ขึ้นในบริเวณที่ดินดี น้ำอุดมสมบูรณ์เหมาะแก่การเพาะปลูก สำหรับอุปกรณ์ในการทำ การเกษตรทุกชนิด ตั้งแต่จอบ มีด เสียม คันไถ คราด ตะกร้า กะบุง บั้งก็ ฯลฯ จะนำขนมต้มขึ้นมาแปะติดไว้เป็นการเซ่นไหว้ด้วย ในวันนี้ชาวบ้านจะช่วยกันนำเอาปลาที่เลี้ยงในนาขึ้นมาและรับประทานร่วมกัน ที่เหลือจะคงไว้รับประทานตลอดปี ในเวลากลางคืนชายหนุ่มหญิงสาวจะแต่งตัวประจำชนชาติเกี่ยวพาราสีกัน เป็นโอกาสให้หนุ่มสาวได้เลือกคู่ในวันนี้ด้วย

ประเพณีป่าเย้ คือประเพณีไหว้พระจันทร์ ตรงกับวันขึ้น 15 ค่ำ เดือน 8 ในวันนี้ญาติพี่น้องจะมารวมกันเพื่อระลึกถึงบรรพบุรุษผู้ล่วงลับไปแล้วอีกครั้งหนึ่ง ก่อนถึงวันไหว้พระจันทร์หนึ่งวันบรรดาญาติพี่น้องจะมารวมกันที่บ้านพ่อ-แม่ เพื่อทำขนมสำหรับใช้เซ่นไหว้ คือขนมข้าวเหนวมอก การฆ่าเป็ด หรือไก่สำหรับเซ่นไหว้ไม่ว่าจะไหว้อะไรทุกครั้งจะต้องทำในเวลาเช้ามืดโดยผู้ที่ทำการฆ่าจะต้องเป็นลูกชาย แม่จะเป็นผู้ประกอบพิธีด้วยการนำเอาส่วนต่าง ๆ ของเป็ด หรือไก่ ที่ตั้งแต่ หัว ขา คอ ปีก เนื้อ ต้มแล้วอย่างละน้อยรวมทั้งหมด 1-2 อัน ทำพิธีที่บริเวณหน้าเตาไฟ แต่ถ้ามีบรรพบุรุษเสียชีวิตนอกบ้านด้วยก็จะออกไปไหว้ที่นอกบ้านอีกครั้งหนึ่ง หลังจากทำพิธีแล้วลูกหลานจะร่วมกันรับประทานอาหารซึ่งในวันนี้จะมีการจับปลาในบ่อเลี้ยงปลามารับประทานด้วย และขนมข้าวเหนวมอก พร้อมทั้งนำขนมดังกล่าวไปแจกจ่ายและเยี่ยมเยียนเพื่อนบ้านเพื่อนบ้านด้วย ในเวลากลางคืนซึ่งเป็นคืนที่พระจันทร์เต็มดวงหนุ่มสาวในหมู่บ้านจะมารวมกันเพื่อพูดคุย เล่นดนตรี ร้องรำทำเพลงกันเป็นที่สนุกสนาน ในคืนนี้จะมีการทำนายด้วยว่าจะในปีที่ไร่นามีความอุดมสมบูรณ์ หรือมีโชคลาภหรือไม่ด้วยการดูว่าพระจันทร์เต็มดวง มีแสงสุกใส

ท้องฟ้าปลอดโปร่ง ขนมหที่ทำในตอนเช้าสุกดี และมีญาติพี่น้องที่อยู่ทั้งใกล้และไกลมาพร้อมหน้าพร้อมตา แสดงว่าปีนี้จะได้ผลผลิตข้าวมาก

จะเห็นได้ว่าประเพณีทั้ง 3 อย่างเป็นเรื่องของความเชื่ออันเกิดจากวัฒนธรรมในวิถีชีวิตที่มีการทำการเกษตรเป็นหลัก สืบเนื่องจากไถหว่ามมีความรัก เคารพผู้มีพระคุณไม่ว่าจะเป็นมนุษย์ สัตว์ หรือสิ่งใด ๆ ที่สามารถทำคุณให้ ความกตัญญูจึงแสดงออกโดยการตอบแทนด้วยการเช่นไหว้อาหารต่าง ๆ และสุรา ซึ่งถือว่ามีค่าสูงเป็นสิ่งที่ทุกคนไม่ว่าจะเป็นคน หรือเป็นผีต้องการ

ขนมและอาหารที่ใช้ในประเพณีพิธีกรรม

ขนม

ข้าวหมอกทั้ง ใช้ในวันป่าเย้ หวเย่ แต่งงาน ฯลฯ

เครื่องปรุง แป้งข้าวเหนียว ถั่วลิสง น้ำอ้อย(ทั้ง)

วิธีทำ นวดแป้งข้าวเหนียวกับน้ำ คลุกเคล้าด้วยน้ำ

อ้อย และถั่วลิสง นำไปห่อด้วยใบตอง แล้วนึ่ง

ข้าวโหมหมอก ใช้ในวันป่าเย้ โโกย่าง แต่งงาน ฯลฯ

เครื่องปรุง แป้งข้าวเหนียว หมูสามชั้นหั่นบาง ๆ ลูกจัน

บดละเอียด พริกไทย

วิธีทำ   วนดแบ้งด้วยน้ำต้มหมู ผสมหมูสามชั้น ลูกจัน
 ปนและพริกไทยเข้าด้วยกัน   บั่นแบ้งเป็นก้อนกลมขนาดเส้นผ่าศูนย์กลาง 2 -
 3 ซม. แผ่แบ้งออกให้แบน   นำเอาหมูสามชั้นที่ผสมเครื่องปรุงไว้ใส่ลงไป
 ห่อแบ้งให้เป็นก้อนแล้วห่อด้วยใบตองจึงนำไปนึ่ง

ข้าวโป่ง (ข้าวพอง)   ใช้ในวันหวู่เย่ แต่งงาน

เครื่องปรุง   แแบ้งข้าวเหนียว   น้ำตาล   น้ำ

วิธีทำ   วนดแบ้งข้าวเหนียวเข้ากับน้ำและน้ำตาล ทำเป็น
 แผ่บาง ๆ ขนาดเส้นผ่าศูนย์กลาง 6 นิ้ว   นำไปผึ่งลมให้แห้งหมาด ๆ   นำไปย่าง
 ไฟอ่อน ๆ   โกลั้สุกนำไปพันไม้   นำมาอย่างอีกครึ่งหนึ่งจนสุกเหลืองโดยทั่ว   ถอด
 ไม้ออกขนมจะมีลักษณะคล้ายขนมทองม้วน

ข้าวแหลก   ใช้ในวันโกย่าง   หวู่เย่

เครื่องปรุง   ข้าวเหนียว   งาดำ   น้ำอ้อย

วิธีทำ   นำข้าวเหนียวนึ่งสุกใหม่ ๆ   ตำคสุกเคล้ากับงาดำ
 และน้ำอ้อยจนเป็นเนื้อเดียวกัน   บั่นเป็นก้อน ๆ   นำไปย่าง

ข้าวต้ม   ใช้ในวันหวู่เย่ แต่งงาน   ขึ้นบ้านใหม่ ฯลฯ

เครื่องปรุง   ข้าวสารเหนียว   ถั่วเขียว   งาดำ   หรืองาขาว

ถั่วลิสง   เกลือ

วิธีทำ นำเอาข้สารเหนียว งา ถั่วเขียว ถั่วลิสงและเกลือมาผสมกันห่อด้วยใบตองหรือใบไม้เหมือนข้าวต้มมัด นำขนมที่ห่อเรียบร้อยแล้วแช่น้ำไว้ 1 คืน จึงนำไปนึ่งหรือต้มในน้ำเดือด

อาหาร

หู้ แลฮาน

เครื่องปรุง เครื่องในและเนื้อหมูหันบาง ๆ ต้มสุก ผักกาดตอง ขิง ใบสาระแหน่ ผักไผ่ ถั่วลิสงคั่ว ผักชีฝรั่ง เกลือ

วิธีทำ นำเอาเครื่องปรุงทุกอย่างผสมคลุกเคล้าให้เข้ากันรับประทานกับข้าว

ยำใบกุยช่าย (ยำแป้นหอม)

เครื่องปรุง ผักกุยช่ายหั่นพอกำ เลือดไก่หรือเบ็ด เครื่องในเบ็ดหรือไก่ต้มสุก น้ำมะขาม ต้นหอม พริกสดหั่นละเอียด เกลือ

วิธีทำ ลวกใบกุยช่าย ผสมกับเครื่องปรุงทุกอย่างให้เข้ากัน รับประทานกับข้าว

แกงดอกจิว (แกงลอกเงว)

เครื่องปรุง ดอกจิว (ดอกนุ่น) มะเขือเทศ กระจุกหนูดอง

วิธีทำ ผัดกระจุกหนูดองหรือกระจุกหนูดอง(ซึ่งดองไว้รับประทานตลอดปี) กับดอกจิว และมะเขือเทศให้เข้ากัน นำไปต้มให้เปื่อย

ผัดใบกุยช่าย (แบบหอมคั่ว)

เครื่องปรุง เครื่องในและเลือดเปิดหรือไก่หรือห่าน หัน
ละเอียด ใบกุยช่าย หันยาว 1 นิ้ว

วิธีทำ ผัดเครื่องในไก่หรือเปิดหรือห่าน และเลือดให้สุก
แล้วใส่ใบกุยช่ายลงไปผัดพร้อมกันจนสุกปรุงรสด้วยเกลือ

ฮ่าจิ้นสุ่ม (ยาเนื้อดอง)

เครื่องปรุง เนื้อหมูหรือเนื้อวัวดอง ขิง ผักชี ใบหอม ถั่วลิสง
คั่วตำให้ละเอียด

วิธีทำ หั่นผักชี ใบหอม และขิงให้ละเอียดนำไปคลุกกับ
เนื้อหมูหรือเนื้อวัวใส่ถั่วลิสงคั่วคนให้เข้ากัน

4. ประเพณีการแต่งงาน

ไม่ว่าการเลือกคู่ครองจะเกิดจากพ่อแม่เป็นผู้ที่หาให้¹⁴ หรือเลือกกันเองก่อนการแต่งงานจะต้องมีการหมั้น สำหรับการหมั้นนั้น ฝ่ายชายจะต้องให้แม่สื่อ ซึ่งเป็นย่ามดหรือแม่มด(หมอมี่) สำหรับครอบครัวที่เป็นคริสเตียนก็จะใช้ปู้สล่า หรือแม่สล่า 2 คนเป็นผู้ไปติดต่อกับฝ่ายหญิง โดยเอาข้าวเหนียวหนึ่งห่อและไข่ต้ม 2 ฟอง ไปให้ฝ่ายหญิงด้วย ถ้าฝ่ายหญิงตอบรับก็จะรับประทานไข่ต้มกับข้าวเหนียว แต่ถ้าปฏิเสธก็จะไม่รับห่อข้าวกับไข่ต้ม หลังจากฝ่ายหญิงตอบรับแม่สื่อ (ย่ามดหรือปู้สล่า) สองคนด้วยการรับประทานไข่ต้มกับข้าวเหนียวแล้วฝ่ายชายจะต้องส่งพ่อสื่อ 2 คน ไปบ้านฝ่ายหญิงอีกครั้งหนึ่งเพื่อเจรจาตกลงเกี่ยวกับสินสอดทองหมั้นและเลือกวันสำหรับแต่งงาน สำหรับเงินสินสอดทองหมั้นใน พ.ศ. 2528 ประมาณ 50-60 หยวน ปัจจุบัน 5,000-6,000 หยวน อย่างไรก็ตามเลข 6 ถือว่าเป็นเลขดีของชาวไตหย่าดังนั้น เงินสินสอดมักจะมีเลข 6 ลงท้ายหรือขึ้นต้นด้วยเลข 6 นอกจากนั้นก็มีเครื่องประดับเงินซึ่งเรียกว่า มะลาว สำหรับประดับเสื้อของสตรีไตหย่า กำไล ตุ่มหู เบ็ด ไก่หมาก เมื่อถึงวันแต่งงาน บุคคลที่มีบทบาทสำคัญที่สุดในพิธีแต่งงานคือ ย่ามดสำหรับผู้ที่นับถือผีและแม่สล่าหรือปู้สล่าสำหรับผู้ที่เป็นคริสเตียน ผู้ทำพิธีจะต้องมี 2 คนและผู้ที่จะถูกเลือกให้เป็นแม่สล่าจะต้องมีคุณสมบัติ คือ เป็นผู้สูงอายุที่ยังอยู่กินกับสามีและมีชีวิตคู่ที่ดี ราบรื่นมาโดยตลอด มีวดีเดียวเมียเดียวเป็นที่เคารพของคนในหมู่บ้าน นอกจากแม่สล่าหรือย่ามดทั้งสองคนแล้วยังต้องมีสาวบริสุทธ์อีก 2 คน เป็นผู้นำขบวนเจ้าบ่าวมาบ้านเจ้าสาว ประมาณ 17:00 น. ในขบวนจะนำสินสอดทองหมั้นมาด้วย โดยย่ามดแม่สล่า

¹⁴ คำขวัญโบราณซึ่งรับโดยนายแก้ว วันที่ 27 พฤศจิกายน 2541 กล่าวว่า " จำเป็นต้องหาผู้ชายให้ลูก โดยการหมั้นไว้ก่อนตั้งแต่อายุ 7 ขวบ จะได้เงินทองมาใช้ในครอบครัว เพราะยากจน"

จะเป็นผู้ถือของมีค่าได้แก่ เงิน มะลาว นอกจากนั้นจะมีหมู เป็ด ไก่ ทั้งหมด หมายถึง น้ำอ้อยก้อน ผักต่าง ๆ ส่วนที่บ้านเจ้าสาว จะมีผู้ยืนบนหลังบ้านใช้น้ำสาดขบวนเจ้าบ่าว เมื่อไปถึงบ้านเจ้าสาว เจ้าบ่าวจะเข้าครัวเพื่อทำอาหารให้คนในบ้านเจ้าสาวรับประทาน ส่วนแม่สละหรือย่ามด 2 คน จะเลือกนั่งบริเวณหนึ่งบริเวณใดในบ้าน และจะต้องนั่งนิ่งอยู่ในอาการสงบตลอดเวลา ห้ามเคลื่อนไหว หรือลุกไปไหน ทั้งนี้เพราะเชื่อกันว่า ถ้าแม่สละหรือย่ามดทั้ง 2 คน ยิงสบนึ่งเท่าใด การดำเนินชีวิตของคู่สมรสก็จะสงบสุขร่มเย็นเท่านั้นในวันนี้ พ่อ-แม่ ของเจ้าบ่าวจะไม่มาบ้านเจ้าสาวแต่จะอยู่ที่บ้านหลังจากแม่สละหรือย่ามดมอบสินสอดทองหมั้นให้กับพ่อแม่เจ้าสาวแล้ว แม่เจ้าสาวจะต้องไปบอกผีบรรพบุรุษ ให้ทราบว่าขณะนี้ลูกสาวในบ้านจะแต่งงานกินอยู่กับใครที่ไหน โดยการบอกผีบรรพบุรุษนั้นจะต้องนำเครื่องเซ่นไหว้ ซึ่งประกอบด้วย ไก่ต้ม(หยิบเอาทุกส่วนของไก่มาอย่างละน้อย) ข้าวสุก ข้าวสาร หมู อาหารทุกอย่างนี้ทำเลี้ยงแขกที่มาในงานแต่งงานและรูปไปด้วย หลังจากที่มีการร่วมรับประทานอาหารที่เจ้าบ่าวเป็นผู้ปรุงอาหารเรียบร้อยแล้ว แม่สละหรือย่ามด 2 คน สาวบริสุทธิ 2 คน และเจ้าบ่าวจะพาเจ้าสาวไปบ้านพ่อแม่ของเจ้าบ่าว โดยก่อนออกจากบ้าน สาวบริสุทธิ 2 คนจะเอากุบ (หมวกสานด้วยไม้ไผ่) ใส่ที่ศีรษะเจ้าสาวและกอดที่ศีรษะ 3 ครั้ง เมื่อถึงบ้านเจ้าบ่าว ก่อนเข้าบ้านเจ้าบ่าวก็จะกอดหมวกลงบนศีรษะเจ้าสาวอีก 3 ครั้ง เดินไปจนถึงประตูเข้าเรือนปู่สละหรือย่ามดจะจับเท้าเจ้าบ่าวเหยียบเท้าเจ้าสาวเดินเข้าบ้าน แล้วเจ้าบ่าวจะรีบวิ่งขึ้นไปอยู่ชั้น 2 ของบ้านเพื่อจะอยู่ในที่สูงกว่าให้เจ้าสาวอยู่ต่ำกว่า ทั้งนี้หมายถึงว่าเจ้าสาวจะต้องเชื่อฟังและเป็นผู้ตามสามีที่ดี การเดินทางไปบ้านเจ้าบาวคืนนั้น พ่อแม่ฝ่ายหญิงจะไม่ไปด้วย แต่จะมีเพื่อนเจ้าสาวไปด้วย 2-4 คู่ ซึ่งจะ เป็นคู่ชายหรือคู่หญิงก็ได้ แต่ห้ามเป็นเลขคี่ เมื่อสาวบริสุทธิ 2 คน กอดศีรษะ 3 ครั้งและถูกเจ้าบ่าวเหยียบเท้าแล้ว เจ้าสาวจะต้องถอดฝ้ายสีแดง (ต้องไหมแดง) หมายถึง ฝ้ายสีแดงขนาด 1 กำมือเป็นวงกลม ย่ามดหรือแม่สละจะเป็นผู้ถือ

กึ่งฝรั่งซึ่งมีใบ 5 ใบ ใบฝรั่งดังกล่าวจะต้องห่อข้าวและกับ เช่น หมูทอดหรือเนื้อทอดกั้ดด้วยไม้กั้ด พาดกึ่งฝรั่งลงบนหลังเจ้าสาวขณะลอดฝ้ายแดง โดยเจ้าสาวจะต้องลอดฝ้ายแดงเข้าบ้าน 1 ครั้ง ลอดออกนอกบ้าน 2 ครั้ง โดยแม่สล้าหรือย่ามดทั้ง 2 คน จะเป็นผู้ถือฝ้ายแดง การที่ย่ามดหรือแม่สล้าพาดกึ่งฝรั่ง ที่มีใบห่อด้วยข้าวและเนื้อหรือกับไว้บนหลังเจ้าสาวนั้นเป็นความเชื่อว่าจะทำให้คู่บ่าวสาวสามารถใช้ชีวิตร่วมกันได้นานเท่านั้น และมีอาหารการกินอุดมสมบูรณ์ เมื่อเจ้าสาวเข้าไปในบ้านเจ้าบ่าวแล้ว พ่อแม่เจ้าบ่าวจะต้องไปบอกผีบรรพบุรุษโดยมีเครื่องเซ่นไหว้เช่นเดียวกับที่พ่อแม่ของเจ้าสาวทำ หลังจากนั้นก็จะกินเลี้ยงฉลองกันต่อ บางครั้งจนถึงสว่าง จากนั้นเจ้าสาวจะหนีกลับไปอยู่บ้านตนเอง เจ้าบ่าวจะต้องไปตามกลับมา โดยจะต้องไปวันที่มีฤกษ์ดี

ในพิธีการแต่งงานทั้งหมดจะเป็นหน้าที่ของแม่สล้าหรือย่ามด พ่อแม่ของเจ้าบ่าว เจ้าสาว จะไม่เข้ามายุ่งเกี่ยวเลย ประเพณีการเลี้ยงฉลองแต่งงานจะมีการเลี้ยงฉลองโดยทั้งฝ่ายเจ้าบ่าวและเจ้าสาวจะจัดเลี้ยงฉลองที่บ้านของตนเอง ตั้งแต่วันที่ปูสล้าหรือย่ามด ไปขอเจ้าสาวจนถึงวันแต่งซึ่งจะประมาณ 3 วัน 3 คืน เมื่อไปถึงบ้านเจ้าบ่าว จะเลี้ยงที่บ้านเจ้าบ่าวอีก 3 วัน 3 คืน รวมเลี้ยงฉลองประมาณ 6 วัน 6 คืน ซึ่งค่าใช้จ่ายทั้งหมดเจ้าบ่าวจะเป็นผู้รับผิดชอบ ถ้าเงินไม่พอก็ต้องไปหยิบยืมเพื่อนบ้าน

ภายหลังจากเสร็จพิธีแต่งงาน แม่สล้าหรือย่ามด จะได้รับผ้าเช็ดหน้าจากเจ้าบ่าว 1 ผืน เจ้าสาว 1 ผืน

การปรับสินไหม

หลังจากที่แต่งงานอยู่กินเป็นสามีภรรยาแล้วไม่สามารถอยู่กินด้วยกันต่อไปได้ เช่นฝ่ายหญิงต้องการแต่งงานใหม่ซึ่งถ้าฝ่ายชายยินยอมให้ภรรยาไปแต่งงานใหม่ หมายถึงผู้ที่จะมาเป็นสามีใหม่จะต้องเสียค่าปรับให้สามีเก่าตามแต่จะเรียกหรือ ซึ่งเรื่องนี้มีศรัทธาที่เข้าไปเผยแพร่ศาสนาในสิบสองปีมาแล้วที่หยวนเจียงเข้าใจว่าเป็นการซื้อขายภรรยา อย่างไรก็ตามปัจจุบันวิธีการดังกล่าวได้เลิกไปเนื่องจากมีกฎหมายรองรับอยู่ ถ้าไม่สามารถอยู่ด้วยกันได้ ก็สามารถไปทำการหย่าร้างกันได้ที่อำเภอ

5. ประเพณีการเกิด

หลังจากที่ตั้งครรภ์จนใกล้ถึงกำหนดคลอดคือประมาณก่อนคลอด 10 วัน พ่อและแม่จะนำไก่ 1 ตัว พร้อมกับเงินไปบอกหมอต้าแย ซึ่งหมอต้าแยจะเป็นคนแก่ที่มีประสบการณ์ในการทำคลอดประจำหมู่บ้านให้มาช่วยดูแลในขณะที่ลูกสาว/ลูกสะใภ้คลอด สามีจะเป็นผู้ไปรับเอาหมอต้าแยมาที่บ้าน และเตรียมสมุนไพรสำหรับการอยู่ไฟของภรรยา ได้แก่ ใบเป่าใบมะขาม ใบหัวปูลุย พืชทุกชนิดที่ปรากฏกลางทุ่งนา เอาอย่างละ 1 กำมือล้างให้สะอาด แล้วนำมาต้มรวมกันสำหรับใช้ดื่ม และอบสำหรับอยู่ไฟ หมอต้าแยจะเป็นผู้ทำคลอดโดยใช้มือไม้ไม่ตัดรกของทารกที่คลอดออกมา แม่หรือแม่สามีจะเป็นผู้ช่วยหมอต้าแย ต้มน้ำสำหรับชำระล้างความเล็ด และอาบน้ำเด็กที่คลอดใหม่ เมื่อคลอดได้ 10 วัน พ่อ แม่ จะเป็นผู้ฆ่าไก่แล้วต้มให้ลูกสาวหรือลูกสะใภ้ผู้คลอดได้กิน

การเก็บรก ภายหลังจากทำการคลอดออกมาแล้ว มารดาจะพันสายรกช่วงที่ติดกับสะดือทารกไว้กับนิ้วหัวแม่มือของตนแล้ว จึงตัดและผูกสายสะดือ ลักษณะการตัดจะตัดจากด้านล่างขึ้นไปด้านบน ทั้งนี้ เป็นเพราะมีความเชื่อว่าทารกจะเจริญเติบโตขึ้นไปเรื่อย ๆ เครื่องมือที่ใช้ตัดสายสะดือคือ “มีดไฟ” มีลักษณะเรียบ แบน บาง และคมคล้ายมีดโกน สามีจะเป็นผู้เตรียม “มีดไฟ” โดยตากเปลือกจากลำต้นไม้ที่แก่หรือค่อนข้างแก่ นำมาเผาให้บาง ชาติให้เรียบ และคม นำไปหรือย่างไฟอ่อน ๆ จนกว่าเนื้อไม้จะแห้ง ซึ่งนอกจากจะมีผลให้เนื้อไม้มีความแข็ง และเหนียวไม่หักในขณะใช้งานแล้ว ยังทำให้เส้นไม้หลุดออกจากมีดไฟและฆ่าเชื้อโรคให้ความปลอดภัยแก่มารดาและทารกด้วยประการหนึ่ง

เมื่อตัดสายสะดือทารกแล้ว มารดาจะรอจนกว่ารกออกหมด จึงอาบน้ำทารก ส่วนรกนั้นก็จะเป็นไปเก็บไว้ในที่สูง ๆ ในบ้าน หรือบนคบไม้สูง ๆ ทั้งนี้เพราะเชื่อว่าถ้าเก็บรกไว้ในที่สูง ๆ ทารกนั้นจะเจริญเติบโตขึ้นมาเป็นผู้มีอำนาจวาสนา หรือเป็นคนใหญ่คนโตในชุมชน นอกจากจะเก็บห่อรกไว้ในที่สูงแล้ว ก็อาจจะนำเอาห่อรกไปโยนลงแม่น้ำ เพราะเชื่อว่า ถ้าต้องการให้เด็กฉลาด คล่องแคล่วว่องไวเหมือนความเร็วของสายน้ำในแม่น้ำ ก็ให้นำห่อรกไปโยนลงในแม่น้ำ

ภายหลังคลอดมารดาจะต้องอยู่ไฟนาน 30 วัน จึงเรียกว่าอยู่เดือนด้วยการไม่ทำงาน ไม่สระผม สวมเสื้อผ้าหนา ๆ เพื่อให้ร่างกายอบอุ่น เป็นการปรับอุณหภูมิในร่างกายและภายนอก บริโภคอาหารร้อน ได้แก่ ไก่ต้ม

ถั่ว พริกไทย กุยช่าย¹⁵ ไม่บริโภคอาหารที่ค้างคืน เป็นที่น่าสังเกตว่า อาหารที่บริโภคนั้น เป็นอาหารที่มีคุณค่าต่อการบำรุงสุขภาพและเสริมสร้างทั้งสิ้น ต้มน้ำชาซึ่งใบชาจะต้องเป็นใบชาที่ปลูกยอดคอย

ในช่วงสามวันแรกภายหลังจากการคลอด สามีจะต้องอยู่บ้าน ตลอดสามวัน คอยทำอาหารให้ แม้ว่าจะมีผู้อื่นทำหน้าที่ประกอบอาหารให้ ภรรยาตนแล้วก็ตาม สามีก็ต้องไม่ออกจากบ้านไปไหนในระยะเวลา 3 วัน ดังกล่าว มิฉะนั้นจะไม่เป็นมงคลกับเด็กที่เกิด การห้ามสามีออกจากบ้าน ภายหลังจากที่ภรรยาคลอดบุตร 3 วันนี้ พิจารณาเห็นได้โดยง่ายมีจุดมุ่งหมายที่ต้องการให้มีผู้ดูแลช่วยเหลือหญิงคลอดบุตรใหม่ ซึ่งอาจอยู่ในสภาพอ่อนเพลีย ช่วยตนเองไม่ได้เต็มที่นัก และยังมีผลทางจิตวิทยาอีกด้วย คือทำให้ภรรยารู้สึกอบอุ่นใจว่า มีผู้คอยช่วยเหลือตนอยู่

ขณะที่อยู่ไฟได้ประมาณ 15 วัน ญาติพี่น้องจะนำไก่ต้มมาให้ เพื่อแสดงความยินดีที่ได้สมาชิกใหม่ในครอบครัว

ในช่วง 10 วันสุดท้ายของการอยู่เดือน สามีจะเก็บใบห่อ ซึ่ง เป็นใบไม้ชนิดหนึ่งที่เชื่อว่า เป็นสมุนไพรมาต้มให้ภรรยาดื่มทุกวัน ความเชื่อเกี่ยวกับประเพณีการอยู่เดือนนี้ ชาวไต้หวันมีความเชื่อว่าการอยู่เดือนครั้งแรก ปฏิบัติไปอย่างไร การอยู่เดือนครั้งต่อ ๆ มาก็ต้องปฏิบัติเช่นเดิม มิฉะนั้นจะเกิดการ "ผิดเดือน" คือเจ็บไข้ ทำให้เสียสติหรือวิกลจริตได้ ความเชื่อนี้เป็นที่

¹⁵ สัมภาษณ์นายชี่ อายุ 68 ปี บ้านล่องใบ

ยอมรับกันอย่างกว้างขวาง แม้แต่ในปัจจุบันชาวไต้หวันโดยทั่วไปก็ยังคงเก็บ
ความเชื่อนี้ไว้

การตั้งชื่อ

ชาวไต้หวันนอกจากจะยืมอักษรของจีนมาใช้ในการเขียนแล้วยัง
ยืมคำบางคำมาใช้ และนำวัฒนธรรมบางอย่างของจีนมาผสมผสานไว้ด้วย
เช่นการตั้งชื่อบุตร โดยชาวไต้หวันจะตั้งชื่อบุตรตามลำดับที่เกิดเช่นเดียวกับ
วัฒนธรรมจีน คือ

1. กรณีที่มีลูกชายทั้งหมด จะตั้งชื่อดังนี้

คนที่ 1	ช้ายหย้าย (ใหญ่)
คนที่ 2	ยี
คนที่ 3	สาม
คนที่ 4	สี่
คนที่ 5	ซ่าง
คนที่ 6	หล้า
คนที่ 7	หลั่ว

2. กรณีที่ลูกเป็นหญิงทั้งหมด จะตั้งชื่อดังนี้

คนที่ 1	เย่
คนที่ 2	อ๋าม
คนที่ 3	อี
คนที่ 4	ไฉ่

คนที่ 5	ก้อง
คนที่ 6	หล้า
คนที่ 7	แห้ว

3. กรณีที่มีทั้งลูกชายและลูกหญิง จะตั้งชื่อตามลำดับชายและหญิง
เช่นกัน เช่น

คนที่ 1	เป็นชาย	ช้ายห้าย (ใหญ่)
คนที่ 2	เป็นหญิง	ยี่
คนที่ 3	เป็นหญิง	ฮ่าม
คนที่ 4	เป็นชาย	ยี่
คนที่ 5	เป็นหญิง	ไฮ่
คนที่ 6	เป็นชาย	สาม
คนที่ 7	เป็นหญิง	แห้ว

4. ในกรณีที่พ่อชื่อช้ายห้ายถ้ามีลูกชายเป็นคนแรก ลูกชายจะชื่อ ยี่

5. ในกรณีที่พ่อชื่อยี่ ถ้ามีลูกชายเป็นคนแรก ลูกชายจะชื่อ ช้ายห้าย

ประเพณีการรับขวัญเด็ก ภายหลังจากที่ทารกเกิด ชาวไตหย่า
มิได้ประกอบพิธีกรรมใด ๆ เพื่อเป็นการรับขวัญจนกว่าจะมีอายุเกือบจะครบ 1
ปี จึงจะจัดงานฉลองรับขวัญเป็นครั้งแรก และจัดงานรับขวัญเด็กอีกครั้งเมื่อมี
อายุครบ 2 ปี

การฉลอง “ย่าง ฮับ คบ” เมื่อเด็กชาวไตหย่าเจริญวัยจนอายุได้ประมาณ 10 - 11 เดือน บิดาจะจัดงานเลี้ยงฉลองให้กับบุตรของตน โดย การเชิญญาติและมิตรสนิทมาร่วมงาน งานฉลองทากรนี้เรียกชื่อในภาษาไตหย่าว่า “ย่าง ฮับ คบ” ซึ่งมีความหมายว่าเริ่มมีอายุครบ 1 ปี ในตอนเช้า ญาติผู้ใหญ่ในบ้านจะเช่นไหว้ผีเรือน เพื่อขอให้ช่วยคุ้มครองเด็กให้เจริญเติบโต แข็งแรง และเป็นคนดี ญาติมิตรที่ได้รับเชิญมาในงานนี้จะมาให้พรเด็กและนำเอาของขวัญมามอบให้ ของขวัญที่นำมามอบให้ นั้น มักจะเป็นของมีค่า เช่น กำไล แหวน สร้อยคอ เสื้อผ้า หรือเครื่องใช้สำหรับเด็ก หลังจากนั้นจะเป็นงานกินเลี้ยงฉลอง

การฉลอง “คบ สอง ไห่” หรืองานฉลองอายุครบ 2 ปี ในงานนี้นอกจากจะเชิญญาติและมิตรสนิทแล้ว ยังเชิญบุคคลที่เป็นที่เคารพนับถือของหมู่บ้าน และบุคคลที่เกี่ยวข้องในวงสังคมมาร่วมพิธีอีกด้วย สำหรับคนในหมู่บ้านที่เจ้าภาพมิได้เชิญ ก็สามารถมาร่วมพิธีได้ ซึ่งผู้ได้รับเชิญจะเป็นที่ปิติยินดีและถือว่าเป็นการให้เกียรติแก่เจ้าภาพเป็นอย่างยิ่ง งานฉลอง “คบ สอง ไห่” นี้ จึงเป็นงานเลี้ยงฉลองที่ประกอบด้วยคนส่วนใหญ่ในหมู่บ้าน และมักจะนำบุตรหลานของตนมาร่วมงานด้วย ในตอนเช้าของวันงาน ญาติผู้ใหญ่ในครอบครัวเจ้าภาพ จะทำพิธีเช่นไหว้ผีเรือน เพื่อขอความคุ้มครองให้กับเด็ก และสมาชิกในครอบครัว สำหรับแขกที่มาในงาน จะนำของขวัญมามอบให้เด็กพร้อมทั้งอวยพรให้เด็กเจริญเติบโตขึ้นเป็นคนดี แข็งแรง และมีความสุข

การฉลอง “ย่าง ฮับ คบ” และ “คบ สอง ไห่” นี้ จัดได้ว่าเป็นการเปิดตัวเด็กเข้าสู่สังคมตามลำดับ การจัดงานดังกล่าวนอกจากจะแสดงให้เห็นว่า บิดา มารดา มีความปิติยินดีที่บุตรของตนมีชีวิตอยู่รอดมาได้แล้ว

ยังเป็นการฝากฝังบุตรของตนกับสมาชิกในสังคม ซึ่งเท่ากับเป็นการเริ่มผูกเส้นใยของเครือข่ายทางสังคมให้กับเด็กอีกชั้นหนึ่งด้วย

6. ประเพณีงานศพ

เมื่ออายุย่างเข้าวัยกลางคน ชาวไตหย่าโดยทั่วไป จะเตรียมโลงศพ และชุดประจำชนชาติ สำหรับไว้สวมใส่เมื่อตายซึ่งรวมไปถึงผ้าคลุมศพด้วย ผ้าคลุมศพนี้ลูกชายหรือลูกสาวจะเป็นผู้จัดเตรียม โดยถือปฏิบัติเป็นธรรมเนียม

ตุ้งจะเป็นสัญลักษณ์ที่จะบอกให้ญาติพี่น้อง และชาวบ้านในหมู่บ้านทราบว่ามีผู้เสียชีวิต สามารถมาเคารพศพหรือแสดงความเสียใจได้ ตุ้งที่ใช้ในงานศพของชาวไตหย่ามีทั้งหมด 5 ชนิด คือ

1. ตุ้งตาชู้ หรือตุ้งพวงฝ่งโหลง หรือตุ้งพวงเจ้โหลง พวงเล่โหลง ก็เรียกโดยเป็นตุ้งที่ปักไว้บนหลังคาบ้านหรือคาดฟ้าบ้านผู้ตายเพื่อเป็นการประกาศว่าบ้านหลังนี้มีผู้เสียชีวิต ตุ้งชนิดนี้มีลักษณะเป็นสี่เหลี่ยมต่อกันเป็นชั้น ๆ มีตั้งแต่ 6 ชั้นขึ้นไป การจะปักตุ้งโหลงก็ชั้นนั้น ขึ้นอยู่กับอายุของผู้ตาย กล่าวคือผู้ตายอายุต่ำกว่า 60 ปี ใช้ตุ้ง 6 ชั้น ผู้ตายอายุ 60 ปี ใช้ตุ้ง 9 ชั้น ผู้ตายอายุ 70 ปี ขึ้นไปใช้ตุ้ง 11 ชั้น ตุ้งดังกล่าวนี้จะปักไว้บนหลังคา หรือคาดฟ้าของบ้านจำนวน 2 อัน โครงของตุ้งทำจากไม้ไผ่เหลาบาง หุ้มด้วยกระดาษว่าวสีต่าง ๆ

2. **ตุ้งซีแคป** เป็นตุ้งที่ทำด้วยผ้าสีต่าง ๆ มีขนาดยาว 2-3 เมตร กว้าง 10-15 นิ้ว มัดติดไม้ไผ่ปักไว้บนหลังคาบ้านเช่นเดียวกันกับตุ้งตาชูจี จำนวน 2 อัน

3. **ตุ้งโหนด้ำเต้า** มีลักษณะเหมือนตุ้งไส้หมูของล้านนา มีขนาดใหญ่ ปักไว้บนหลังคาบ้านเช่นกัน

4. **ตุ้งน้ำเต้า** คือตุ้งโหนด้ำเต้าแต่มีขนาดเล็กกว่า ใช้ปักที่ประตูบ้าน

5. **ตุ้งฝ่งเจโหนดอน** เป็นตุ้งโหนด้ำเต้าแต่มีขนาดเล็กกว่า ตุ้งน้ำเต้า ใช้ปักไว้ที่หัวนอนผู้ตาย

หลังจากที่คนในครอบครัวเสียชีวิต ลูกชายถ้าไม่มีลูกชายก็ต้องเป็นลูกเขยคนโตจะเป็นผู้ที่มีบทบาทสำคัญ โดยจะต้องเป็นผู้สวมชุดที่ผู้ตายเตรียมไว้ ตั้งแต่ยังมีชีวิตอยู่ให้ผู้ตาย คลุมศพด้วยผ้าคลุม ทำพิธีเช่นไหว้ศพ เครื่องเช่นไหว้ประกอบด้วย ข้าวสวย 1 ถ้วย เหล้า 1 จอก ไก่ต้ม 1 ถ้วย หมูต้ม 1 ถ้วย ปลาต้ม 1 ถ้วย ขณะที่ทำพิธีจะมีการตีฆ้องและกลองประโคมเป็นการบอกกล่าวผีบรรพบุรุษและเพื่อนบ้าน จากนั้นจึงนำศพลงโลง การตั้งศพไว้ที่บ้านเพื่อทำพิธีจะเป็นที่วันนั้นขึ้นอยู่กับอายุและปีที่เกิดของผู้ตายและแล้วแต่ลักษณะการตายของผู้ตาย เช่น ตายนอกบ้านด้วยอุบัติเหตุหรือตายผิดธรรมชาติจะไม่นำศพเข้าบ้านและจะทำการเผาภายใน 24 ชั่วโมง ถ้าวันที่ตายเป็นวันเสีย (ไม่เป็นมงคล) สามารถเลื่อนวันฝังได้แต่จะต้องไม่ตรงกับวันเกิดของลูกชาย ถ้าเป็นการตายแบบปรกติ เช่น แก่ตายหรือป่วยตายจะนำไปฝัง ผู้ที่จะกำหนดว่าวันใดเป็นวันดี หรือวันเสีย หรือจำนวนวันในการตั้งศพเพื่อทำ

พิธีคำนวณวัน เวลาในการนำศพไปฝังหรือเผา คือยามด แม้ว่าไต่หย่าจะไม่มีอักษรในการจดบันทึกแต่ยามดก็สามารถคำนวณวันเวลาได้

นอกจากตุงจะเป็นเครื่องบอกให้ทราบว่ามีผู้ที่เสียชีวิตในหมู่บ้านแล้ว การผูกหยั่งของสตรีไต่หย่าก็ยังสามารถบอกได้ว่ามีผู้เสียชีวิตเช่นกัน กล่าวคือสตรีไต่หย่าทุกคนจะผูกหยั่งซึ่งเป็นเครื่องจักสานที่ทำจากไม้ไผ่ มีลักษณะคล้ายตะกร้าเล็ก ๆ ไว้ที่เอวเมื่อออกจากบ้านไปไร่ นา หรือที่ต่าง ๆ หยั่งทำหน้าที่เหมือนกระเป๋าสองสุภาพสตรีปัจจุบัน เมื่อมีคนตายในหมู่บ้าน สตรีเหล่านี้จะคว่ำหยั่งที่ผูกที่เอวลง

การทำพิธีเซ่นไหว้ผู้ตายจะทำกันทุกวัน บรรดาญาติพี่น้องจะฆ่าวัว ควายที่ตนมีอยู่มาร่วมเซ่นไหว้ หลังจากนั้นก็นำมาทำอาหารเลี้ยงเพื่อนบ้านที่มาร่วมพิธี บางครั้งมีวัว ควายถึง 20 ตัว เมื่อครบกำหนดถึงวันฝังหลังจากที่เซ่นไหว้ที่บ้านครั้งสุดท้ายแล้ว บรรดาลูก ๆ จะต้องทำข้าวห่อเท่ากับจำนวนลูกทั้งหมดเพื่อนำไปเซ่นไหว้ที่หลุมฝังศพ จากนั้นลูกชายคนโตจะต้องเอาข้าวสุก เนื้อ และเหล้าใส่ในกระบอกไม้ไผ่ บอกกล่าวให้ผู้ตายว่าจะนำศพออกจากบ้านไปฝัง การนำศพไปฝังจะนำไปเป็นขบวนตั้งแต่ออกจากบ้าน โดยญาติที่เป็นชายจะต้องถือมีดดาบนำขบวน เพื่อเป็นการเปิดทางขับไล่ผีให้ผู้ตายไปสู่สวรรค์ได้ ตามด้วยลูกชายถือคบไฟ เชื่อว่าเป็นไฟส่องทางไปสู่สวรรค์เช่นกัน ต่อด้วยลูกสาวจะเป็นผู้กวาดขี้เถ้าออกจากบ้าน ลูกคนอื่น ๆ แบกกิ่งอ้อ ต้นอ้อย ตามด้วยญาติพี่น้องและเพื่อนบ้าน การแต่งตัวของญาติพี่น้องทุกคนจะต้องสวมเสื้อหลวงสีขาว โปกศิระชะด้วยผ้าขาวมีชายยาว สำหรับญาติ

ห่าง ๆ และผู้มาร่วมงานจะโศกเศร้าด้วยผ้าขาวเช่นกันแต่มีชายสิ้น นอกจากนี้ยังมีดนตรีประโคมตลอดทาง เครื่องดนตรีประกอบด้วย กลอง ฉิ่ง ชาวไตหย่าเรียกว่ายาม และปีแน

เมื่อขบวนศพถึงบริเวณที่จะฝัง ในการเลือกที่ฝังนั้นจะต้องทำการเสี่ยงทาย โดยลูกชายคนโตและลูกชายของพี่ชายผู้ตาย (ลูกลุง) เป็นผู้เสี่ยงทายด้วยการใช้ไข่โยนลงบนดิน ถ้าไข่แตกถือว่าบริเวณนั้นดีสามารถฝังได้ ถ้าไข่ไม่แตกแสดงว่าที่ตรงนั้นไม่ดีต้องเลือกที่เสี่ยงทายใหม่จนกว่าจะได้ที่ดี เมื่อเสี่ยงทายได้ที่ฝังเรียบร้อยแล้วจะมีตบปากเป็นเครื่องหมายไว้ แล้วนำตุงน้ำเต้าที่นำมาจากบ้านปักไว้ ญาติและเพื่อนบ้านจะร่วมสมทบก่อนหินคนละ 1 ก้อน และพินคนละ 1 ท่อน ซึ่งก่อนหินจะใช้ในการฝังผู้ตายส่วนพินใช้เผาฝ้ายแดง เสื้อผ้าและเครื่องใช้ของผู้ตายใกล้ ๆ กับบริเวณที่ฝังศพ ขณะที่ฝังศพ ย่ามดจะเรียกขวัญผู้ตาย และจะมีการร้องไห้ที่หลุมฝังศพพร้อมกับประโคมดนตรี

หลังจากที่ฝังศพเรียบร้อยแล้วจะต้องเซ่นไหว้ผู้ตายอีกครั้งหนึ่งที่หลุมฝังศพด้วยน้ำ ข้าว เนื้อ ปลา เหล้า ยาสูบ น้ำอ้อย เรียกว่าเป็นการส่งสังขาร เชิญผู้ตายขึ้นสู่สวรรค์และผู้มาร่วมงานจะร่วมรับประทานอาหารที่เจ้าภาพนำมาเลี้ยง เมื่อกลับมาบ้านย่ามดจะทำพิธีเรียกขวัญ และหลังจากฝังศพได้ 3 เดือน ลูกหลานจะทำพิธีเซ่นไหว้อีกทุกปี ๆ ละอย่างน้อย 1 ครั้ง ซึ่งตรงกับวันที่เสียชีวิต

7. ประเพณีการขึ้นบ้านใหม่

บ้านของชาวไตหย่า นั้นจะปลูกใหม่ทุก 3-5 ปี เนื่องจากก่อด้วยดินเหนียวปั้น ก่อนการจะปลูกบ้านใหม่จะต้องลื้อถอนบ้านเก่าก่อน ซึ่งก่อนการลื้อถอน จะต้องมีการบอกกล่าวปู่ ย่า ตา ยาย ที่ล่วงลับไปแล้วด้วยการจุดประทัด หลังจากนั้นก็นำข้าวสาร 1 แคน (หรือ 1 กาน) เงิน 10-20 หยวน ฝ่ายขาว 1 คีบ รูป 2 ดอก ไข่ 6 ฟอง ไปบอกย่ามด เพื่อให้ย่ามดทำพิธีเสี่ยงทาย และกำหนดวันสร้างบ้านใหม่ เมื่อย่ามดกำหนดวันแล้วย่ามดจะมาทำพิธีบอกกล่าวผีบรรพบุรุษด้วยการกำหนดทิศที่ตั้งบ้าน ซึ่งจะต้องหันหน้าบ้านไปตามตะวัน(พระอาทิตย์) ไม่หันหลังให้ตะวัน ดังนั้นบ้านของชาวไตหย่าจะหันหน้าไปทางทิศตะวันออก ย่ามดจะนำของซึ่งบรรจิวี(พัด) ที่ทำจากใบลานหุ้มด้วยผ้าแพรสีแดง และเขียนคำเรียกขวัญขึ้นบ้านใหม่ไว้ ย่ามดจะทำพิธีเรียกขวัญขึ้นบ้านใหม่ตั้งแต่เช้าตรู่จนถึง ห้าโมงเย็น จะต้องนำเอาธูปมาจุดต่อจนกว่าจะทำพิธีเสร็จ การสร้างบ้านของชาวไตหย่า เพื่อนบ้านจะมาช่วยกันก่อสร้างจนแล้วเสร็จ ซึ่งจะใช้เวลาในการก่อสร้างทั้งหมดประมาณ 7-15 วัน ในขณะที่มีการก่อสร้างฝ่ายหญิงจะช่วยกันทำอาหาร อาหารส่วนใหญ่จะเป็นเบ็ด ไก่ น่าน หรือหมูต้มแล้วแต่สัตว์ที่เจ้าของบ้านได้เลี้ยงไว้ หลังจากทีสร้างบ้านเสร็จเรียบร้อยแล้ว จะมีการจุดประทัด ซึ่งชาวไตหย่าเรียกว่า **ซุมเจ้** การเช่นผีบรรพบุรุษด้วยเครื่องเช่นไหว้ต่าง ๆ ได้แก่ ข้าวสวย ไก่ต้ม เหล้า น้ำ

8. อาหารและการถนอมอาหาร

เนื่องด้วยชาวไตหย่าเลี้ยงสัตว์ ปลาและทำการเกษตรและได้ผลผลิตสูง นอกจากนั้นชาวไตหย่ามีวัฒนธรรมประเพณีในการเช่นไหว้ ซึ่งการเช่นไหว้แต่ครั้งจะมีการฆ่าวัว ควายจำนวนมาก จึงทำให้มีเนื้อเหลือมากหลังพิธีแม้ว่าจะมีการเลี้ยงฉลองกันแล้วก็ตาม เพราะเชื่อว่าการเช่นไหว้ด้วยเนื้อวัว

ควายยิ่งมากเท่าใดยิ่งเกิดผลดี ชาวไตหย่ารู้จักการถนอมอาหารด้วยการดองมาเป็นเวลาช้านาน จนถึงว่าหมูดอง เนื้อดอง หมากดอง ปลาดอง และผักดองเป็นอาหารหลัก

อาหารถนอมสำหรับรับประทานตลอดปี

เนื้อเขา

เครื่องปรุง เนื้อหมูหรือเนื้อวัวล้วน ๆ เกลือ ข้าวหมาก

วิธีทำ หั่นเนื้อหมูเป็นชิ้นหมักด้วยเกลือทิ้งไว้ 1 คืน นำไปตากแห้งเมื่อแห้งดีแล้วนึ่งให้สุกนำมาทุบจนเนื้อฟู คลุกเคล้าด้วยข้าวหมาก เก็บไว้ในไหสามารถรับประทานได้นาน ๆ

จิ้นสุ่ม ปลาสุ่ม (เนื้อดอง ปลาดอง)

เครื่องปรุง เนื้อหมู เนื้อวัว ปลา ลูกจันทน์ พริกไทยป่น เม็ดขมิ้วขาว ข้าวคั่ว กระเทียม เหล้าขาว

วิธีทำ นำเนื้อที่ล้างสะอาดแล้วหั่นเป็นชิ้น สำหรับปลา ถ้าตัวไม่โตไม่ต้องหั่น คลุกกับเครื่องปรุงที่เตรียมไว้ยกเว้นเหล้า นำเหล้าขาวใส่ลงไปไนไหหรือออมสำหรับดองแล้วจึงนำเอาเนื้อหรือปลาลงใส่ เหล้าขาวจะช่วยไม่ให้อาหารมีกลิ่นคาวปิดฝาออมให้แน่นไม่เปิดจนกว่าจะดองได้นานครบ 1 เดือน จึงจะสามารถนำออกมารับประทานได้ ซึ่งจะสามารถเก็บไว้รับประทานต่อไปได้ตลอดปี

ผักกาดขุ่ม (ผักกาดดอง)

เครื่องปรุง ผักกาดเขียว ข้าวสุก เกลือ

วิธีทำ ผักกาดตากแดดพอสลด นำไปล้างคลุกกับเกลือ ข้าวสุกแล้วนำไปใส่ในออมปิดให้แน่น 7 วัน นำออกมารับประทานได้

9. คนตรี

ไม่ว่าในประเพณีหรือพิธีกรรมใดก็ตาม คนตรีจะเข้าไปมีบทบาทสำคัญในการประกอบพิธีนั้น ทั้งนี้เพราะชาวไตหย่าเชื่อว่าเสียงดนตรีจะเป็นสื่อที่ส่งไปถึงสิ่งที่ไม่มีตัวตนให้ได้รับทราบ และนอกจากนั้นเชื่อว่าจะทำให้สิ่งที่ต้องการติดต่อด้วยนั้นเกิดความพอใจ ตัวอย่าง เช่น ในพิธีศพ เมื่อมีการเสียชีวิตลงจะมีการเซ่นไหว้ผู้ตายด้วยอาหารต่าง ๆ และการประโคมด้วยดนตรี การที่ผู้เขียนใช้คำว่าประโคมนั้นต้องการเน้นย้ำให้เห็นว่าดนตรีที่เล่นนั้นจะมีเสียงดัง ทั้งนี้เพื่อเป็นการบอกกล่าวผู้ตายให้รับรู้ว่าได้มีการส่งอาหารไปให้ นอกจากนี้ยังเป็นการป่าวประกาศให้เพื่อนบ้านได้ทราบว่ามิใช่เสียชีวิตในหมู่บ้าน คนตรีมีบทบาทในพิธีศพตั้งแต่เสียชีวิตจนถึงการนำไปฝังหรือเผา โดยเฉพาะในชบวนแห่ศพนั้นจะขาดดนตรีมิได้เลย เพราะเชื่อว่าเสียงจากดนตรีคือเสียงที่บอกให้อำนาจบนสวรรค์รับรู้และรับผู้ตายขึ้นสวรรค์ เครื่องดนตรีที่ใช้ในพิธีศพและชบวนแห่ศพนั้นประกอบด้วย ปี่ซึ่งมีลักษณะเหมือนปี่แนของเชียงใหม่ คือทำด้วยทองเหลืองและมีลิ้นที่ทำจากทองเหลืองมีขนาดเล็ก กลางใหญ่ เช่นเดียวกัน กลองสองหน้า ฉาบ และฆ้อง ซึ่งไตหย่าเรียกว่ายาม เช่นเดียวกับที่ชาวไทลื้อในสิบสองปันนาเรียก ที่น่าสังเกตเครื่องดนตรีที่กล่าวมาแล้วนี้เป็นเครื่องดนตรีที่ใช้เฉพาะในพิธีกรรมเท่านั้น จะไม่นำไปเล่นในงาน

ฉลองรื่นเริงใด ๆ ถ้าจะใช้ในประเพณีก็จะใช้ในส่วนของพิธีกรรมที่อยู่ในประเพณีเท่านั้น

เนื่องจากชาวไตหย่าไม่มีศาสนาเหมือนไทลื้อ ไทเงิน ไทใหญ่ หรือไทอื่น ๆ ที่นับถือพุทธ ซึ่งมีดนตรีและนาฏศิลป์เข้าไปสัมพันธ์ด้วยอย่างมากมายจนไม่สามารถแยกออกจากกันได้ เช่น การฟ้อนนก ฟ้อนไม้คอง ฟ้อนดาบ ฟ้อนผางประทีป เป็นการฟ้อนที่มีดนตรีประกอบจังหวะที่มีปรากฏอยู่ในหนังสือธรรม เป็นการฟ้อนเพื่ออานิสงส์ ทำให้ดนตรีไตหย่ามีบทบาทไม่มากเท่ากับดนตรีของไทยที่นับถือพุทธ โดยเฉพาะนาฏศิลป์นั้นแทบจะไม่มีเลย อย่างไรก็ตามเครื่องดนตรีที่ใช้ตีระโคมในพิธีกรรมทางความเชื่อและศาสนาของไทยที่นับถือพุทธก็มีลักษณะเดียวกันกับเครื่องของชาวไตหย่า และเป็นที่น่าสนใจอีกประการหนึ่งว่าเครื่องดนตรีเหล่านี้เป็นเครื่องดนตรีที่มีเสียงดัง เสียงที่ตีระโคมนั้นจะต้องมีเสียงดัง เป็นจังหวะ และโหยหวน (เครื่องดนตรีที่มีเสียงโหยหวนคือแฉ) เพื่อแสดงเจตจำนงให้เห็นถึงการแจ้งให้ทราบ และการอ้อนวอน วัฒนธรรมจีนเข้าไปมีบทบาทในพิธีกรรมของชาวไตหย่าอย่างหนึ่งคือ การจุดประทัดนอกเหนือจากการระโคมดนตรี เพื่อเป็นการบอกกล่าวให้อำนาจได้รับรู้เช่นกัน

ดนตรีและเพลงพื้นบ้านไตหย่ามีลักษณะคล้ายกับล้านนา และกลุ่มชาติพันธุ์ไทอื่น ๆ อีกประการหนึ่ง คือ มีการเล่นดนตรี และการร้องเพลง ขณะออกไปแหว่สาว ผู้ที่เล่นดนตรีมักจะเป็นชายหนุ่ม ส่วนผู้ร้องนั้นจะมีทั้งหนุ่มและสาว การแหว่สาวของหนุ่มไตหย่าที่เรียกว่า ฮ้อนสาว ก็ไม่แตกต่างจากการแหว่สาวของหนุ่มล้านนาและหนุ่มไทลื้อในสิบสองปันนา เครื่องดนตรีที่ใช้เล่นประกอบนั้นจะมีขนาดเล็ก เสียงไม่ดังมากเกินไปและเบา ง่ายต่อการพกพา วัสดุที่ใช้ทำเครื่องดนตรีก็เป็นสิ่งที่หาได้ง่ายในหมู่บ้าน ได้แก่ ตังเซ ตังตอง

และขลุ่ย ตึงเซมี้ลักษณะคล้ายซอด้วง ซอของจีน(ตึงฮ้อ) สะล้อ และตึงลือสิบสองปันนา กล่าวคือ ตึงเซเป็นเครื่องดนตรีประเภทสี มีกล่องเสียงที่ทำด้วยไม้รวก คันตึงทำด้วยไม้เนื้ออ่อนหรือไม้เนื้อแข็ง หน้ากล่องเสียงหุ้มด้วยหนังงู มีสาย 2 สายระหว่างสายมีคันชักใช้สำหรับสีเหมือนซอด้วง เครื่องดนตรีชนิดนี้เข้าใจว่าได้รับเอาอิทธิพลของตึงฮ้อ (ซอจีน) เข้าไปผสมผสาน สังเกตจากการนำเอาหนังงูหุ้มหน้ากล่องเสียงและการเอาคันชักใส่ไว้ระหว่างสายตึง แต่วิธีการเล่นและลักษณะของเพลงคล้ายกับของไทยลือในสิบสองปันนาและล้านนา

สำหรับตึงต๋องนั้นมีลักษณะเหมือนพิณของชาวเขา หรือชิงแตขนาดเล็ก เป็นเครื่องดนตรีประเภทดีด กล่องเสียงทำจากไม้เนื้ออ่อน มีลักษณะเป็นวงกลมหน้ากล่องเสียงหุ้มด้วยหนังงูเช่นเดียวกับตึงเซ มีสาย 3 สาย คือสายทองแดง 1 สาย สายเอ็น 2 สาย

การขับหรือการร้องเพลงของชาวไตหย่า นั้นเรียกว่า ฮ้องก่า เป็นการร้องเพลงเกี่ยวพาราสิขณะที่ย่อนสาว หรือร้องโต้ตอบของหนุ่มสาวขณะเข้าป่าเพื่อไปเก็บเห็ด คือ แบบคร่าวครือและฮ่าของล้านนาเท่านั้น ไม่มีการร้องแบบคร่าวธรรมทั้งนี้เพราะไตหย่าไม่ได้นับถือศาสนาพุทธ นอกจากนับถือศาสนาคริสต์เป็นบางส่วนเท่านั้น ซึ่งก็ได้มีการฮ้องก่า แต่จะเป็นการร้องเพลงนมัสการตามแบบตะวันตกโดยใช้ภาษาไตหย่าร้องเท่านั้น

การฮ้องก่าในลักษณะแบบเดียวกับซอของล้านนา หรือขับลือของไทยลือในสิบสองปันนา ซึ่งถือว่าเป็นมหรสพประเภทหนึ่งนอกเหนือจากเป็นสื่อในการสอนพระธรรมในศาสนาพุทธนั้น ผู้ทำวิจัยเข้าใจว่าไม่น่าจะมี ทั้งนี้

ด้วยเหตุผลที่ว่าชาวไตหย่ายากจนไม่มีที่ดินหรือที่นาเป็นของตนเอง ต้องเช่าที่ดินสำหรับทำนา ดังนั้นชาวไตหย่าจึงต้องทำนาและทำการเกษตรตลอดทั้งปี เพื่อนำผลผลิตส่วนใหญ่ให้ไปให้กับเจ้าของที่ดิน และได้ส่วนที่เหลือเล็กน้อยสำหรับรับประทาน ไม่มีเวลาว่างมากนัก โอกาสในการหาความสนุกสนานจากการร้องรำทำเพลงคงจะเป็นไปได้ยาก

กล่าวได้ว่าดนตรีของชาวไตหย่านั้นมีบทบาทสำคัญกับวิถีชีวิต เช่นเดียวกับชาวไทยทั้งหลาย คือมีความสัมพันธ์เกี่ยวข้องการพิธีกรรมความเชื่อ ประเพณีต่าง ๆ รวมถึงเป็นเครื่องมือในการสร้างความสัมพันธ์ระหว่างหนุ่มสาว แต่บทบาททางนาฏศิลป์ในพิธีกรรมนั้นไม่ปรากฏเด่นชัด จะมีเฉพาะการร้องรำทำเพลงธรรมดาเมื่อเกิดความสนุกสนานในงานเลี้ยงฉลองเท่านั้น ไม่มีการแต่งกายเป็นพิเศษสำหรับการฟ้อนแต่อย่างใด

การรักษาพยาบาล

1. การรักษาด้วยปุมด/ชามด

เมื่อชาวบ้านคนใดประสบอุบัติเหตุ หรือเจ็บไข้ได้ป่วย ชาวไตหย่าเชื่อว่าเป็นการเพราะถูกผีร้ายต่าง ๆ กระทำ เช่น ผีกะ ปิปอบ เนื่องจากผีนั้น ๆ นิวโหยต้องการอาหารหรือต้องการสิ่งหนึ่งสิ่งใด ดังนั้นผู้ป่วยจึงต้องไปหาย่ามดเพื่อให้ย่ามดเป็นผู้ติดต่อสื่อสารกับผีว่ามีความประสงค์สิ่งใด การไปหาย่ามดเพื่อให้ย่ามดเป็นผู้ช่วยนี้เรียกว่า “ไปสู่มด”

ในการ “ไปสู่มด” นั้น ผู้ไปจะต้องนำเสื้อผ้าของผู้ที่ต้องการให้ทำนายไปด้วย 1 ตัว พร้อมทั้งนำข้าวสารไปไหว้ปุมดย่ามด 1 ถุง ปุมดหรือย่ามดก็จะบริกรรมคาถาพร้อมทั้งลูบคลำเสื้อผ้าของผู้ที่ต้องการให้ทำนายไปมา เสร็จเรียบร้อยแล้วก็จะคืนเสื้อผ้าให้กับเจ้าของ พร้อมทั้งบอกว่าผู้ที่ได้รับทุกข์ภัยหรือผู้เจ็บไข้ นั้น ถูกผีร้ายตนใดกระทำ และให้แก้ไขด้วยวิธีใด เช่น ไหว้ด้วยอาหารชนิดใด และนำเครื่องเซ่นไหว้ไปตั้งไว้ทิศทางไหน

ในกรณีที่เซ่นสังเวยแล้ว อาการเจ็บป่วยยังไม่หาย ก็จะเชิญปุมดย่ามดไปรักษาเนื่องจากเชื่อว่ามีผีร้ายสิงในร่างคนเจ็บ ฉะนั้นผู้ป่วยจึงถูกเมียนตี จนกว่าจะยอมรับว่าเป็นผีร้ายสิงอยู่และจะยอมออกจากร่างผู้ป่วย

ภายหลังจากประสบเคราะห์กรรมหรือหายจากเจ็บไข้ ต้องทำพิธีเรียกขวัญ เนื่องจากชาวบ้านเชื่อว่า ผู้ประสบเคราะห์กรรมหรือผู้ป่วยนั้น

“ขวัญตก” หรือ ขวัญหาย ปุ่มดย่ามดจะเป็นผู้ทำพิธีให้ โดยเจ้าของบ้านจะต้องเตรียมอาหารต่าง ๆ และเครื่องเซ่นไหว้ตามที่ปุ่มดย่ามดกำหนด

2. การรักษาแบบพื้นบ้าน

ชาวไตหย่าจะใช้สมุนไพร สำหรับการรักษาพยาบาลพื้นฐานโดยทั่วไปนั้น ซึ่งยังคงใช้มาจนถึงทุกวันนี้ เช่น ในกรณีที่ปวดหัว หรือปวดกล้ามเนื้อ ชาวไตหย่าจะทำกำแดง คือ นำน้ำมันหมูทาตรงที่ปวดแล้วใช้กันขวดหรือกันกระป๋องที่มีลักษณะกลมขูดลง จะใช้เฉพาะส่วนล่างของร่างกาย แต่ถ้าเป็นส่วนบนตั้งแต่ลำคอ หัว หน้าผาก(ปวดหัว) จะใช้มือขูดจนแดงเป็นทาง จะช่วยทำให้หายสบายขึ้น

การใช้พืชสมุนไพร สำหรับรักษาโรคภัยไข้เจ็บของชาวไตหย่า มีดังนี้

ใบหนาด ใช้ย่างไฟแล่นมาทาบท้องแก้ปวดท้อง

ผักหมูปี(ผักหัวหมู) นำใบมาต้มสำหรับดื่มแก้ท้องเดิน

ผักหนอก(ใบบัวบก) นำมาต้มสำหรับดื่มแก้ท้องเดิน

หญ้าคะลั้ง นำมาตำพอกแผลสด

หญ้าแม่่น นำมาต้มแก้ลมพิษหรือผื่นคัน

บทที่ 4

เศรษฐกิจ

การประกอบอาชีพ

ชาวไทหย่ามีอาชีพหลักคือการทำนา ทำไร่ และเลี้ยงสัตว์ ทุกครัวเรือนปลูกข้าว พืชผักและผลไม้ต่าง ๆ ไว้เพื่อบริโภคเอง ผลผลิตส่วนเกินจึงจะนำไปขายเป็นสินค้า การค้าขายจึงเป็นเพียงอาชีพรองจำนวนและชนิดของสินค้าที่นำไปจำหน่ายนั้น ขึ้นอยู่ปริมาณส่วนเกินของผลผลิตเหลือใช้ในครัวเรือนเป็นสำคัญ

นอกจากการประกอบอาชีพดังกล่าวแล้ว การรับจ้างแรงงานก็เป็นอีกอาชีพหนึ่งของชาวไทหย่า ที่สามารถจุนเจือครอบครัวให้พอดำรงอยู่ได้ ลักษณะการรับจ้างแรงงานจัดได้เป็น 2 ประเภท คือ การรับจ้างแรงงานประจำ และการรับจ้างแรงงานชั่วคราว ผู้ที่รับจ้างแรงงานประจำคือ ผู้ที่รับจ้างเป็นคนรับใช้ในบ้าน ค่าตอบแทนแรงงานประเภทนี้ โดยปกติจะได้เป็นอาหาร เครื่องนุ่งห่ม เครื่องใช้สอยส่วนตัว กับผลผลิตจากการเกษตรกรรม เช่น ข้าว และน้ำตาล ผู้รับจ้างแรงงานมักจะเป็นเด็กวัยหนุ่มวัยสาวที่ยังไม่มีครอบครัวของตนเอง ค่าตอบแทนแรงงานจะถูกส่งไปเลี้ยงครอบครัวของพ่อแม่ ระยะเวลาการว่าจ้างแรงงานมักจะนานเป็นปี ๆ ส่วนการว่าจ้างแรงงานอีกประเภทหนึ่งนั้นจะผูกพันผู้รับจ้างแรงงานกับผู้ว่าจ้างแรงงานเป็นคราว ๆ ไป ลักษณะของงานที่ว่าจ้างแรงงานชั่วคราวนี้ เป็นงานที่สามารถทำให้สำเร็จได้ในช่วงระยะเวลาหนึ่ง ๆ เช่น การรับจ้างแรงงานปลูกข้าว การขุดลอกลำเหมือง ลักษณะการว่าจ้างแรงงานเป็นการเหมาทำตั้งแต่ขั้นตอนแรกของงาน ไปจนถึง

ขั้นตอนสุดท้ายดังตัวอย่าง เช่น การว่าจ้างแรงงานปลูกข้าว ผู้รับจ้างแรงงาน จะเริ่มการทำงานตั้งแต่ การไถ คราว หว่าน ปลูก ไปจนถึงการเก็บเกี่ยวข้าว ผู้รับจ้างแรงงานประเภทนี้ ยังได้รับอาหารมือเช้าและอาหารมือกลางวันจากผู้ว่าจ้างแรงงาน นอกเหนือจากค่าจ้างแรงงาน ซึ่งอาจจะเป็นข้าวสารหรือเงินค่าจ้างก็ได้ แล้วแต่ว่าจะตกลงกันอย่างไร ผู้ที่รับจ้างแรงงานชั่วคราวนี้โดยทั่วไปคือผู้ที่มาจากครอบครัวที่มีอัตราแรงงานเกินกว่าระดับความต้องการแรงงานภายในครอบครัว หรือไม่ก็เป็นผู้ที่ไม่มีที่ดิน เพื่อทำการเพาะปลูกของตนเอง

การทำกรเกษตร

ข้าว

อาชีพหลักของชาวไต้หวันคือการทำนา ซึ่งจะเป็นนา 2 ลักษณะคือ ทำนาในที่ราบริมฝั่งแม่น้ำแดง ซึ่งจะอยู่ใกล้กับบ้านและทำนาแบบขั้นบันไดบนภูเขา ซึ่งการทำนาทั้ง 2 แบบนี้ ได้ผลผลิตสูงมากเนื่องจากถิ่นฐานที่ไต้หวันอยู่นั้นมีพื้นดิน และน้ำที่อุดมสมบูรณ์ แม้ว่าปลูกบนภูเขาก็มียังน้ำสายใหญ่และสายเล็กไหลผ่านจึงสามารถปลูกข้าวได้ตลอดปี ในสมัยโบราณจะปลูกข้าวเหนียว เพราะไต้หวันรับประทานข้าวเหนียว หลังจากเปลี่ยนแปลงการปกครองชาวไต้หวันได้รับอิทธิพลของวัฒนธรรมจีน จึงทำให้เปลี่ยนมารับประทานข้าวเจ้าเหมือนกับชาวจีน อย่างไรก็ตามก็ยังมีปลูกข้าวเหนียวอยู่บ้าง เนื่องจากเมื่อถึงเทศกาล ประเพณีต่าง ๆ จะต้องใช้ข้าวเหนียว ไม่เป็นแบ่งสำหรับทำขนม

อ้อย

เป็นพืชที่ปลูกมากเป็นอันดับสองรองจากข้าว การปลูกอ้อยนั้น ปลูกกันอย่างเป็นล่ำเป็นสัน เพื่อนำมาผลิตเป็นน้ำตาล และน้ำอ้อยก่อน ปริมาณการผลิตน้ำตาลจัดได้ว่าอยู่ในระดับอุตสาหกรรมในครัวเรือน เครื่องหีบอ้อยมีขนาดใหญ่ต้องอาศัยแรงงานโคหมุ่นเป็นเครื่องหีบ ปริมาณน้ำอ้อยที่นำมาเคี่ยวแต่ละครั้งนั้นสูงถึง 4 ทอนหรือประมาณ 160 ลิตร เชื้อเพลิงที่ใช้คือฟืน ถึงแม้กรรมวิธีในการผลิตจะอาศัยแรงคน แรงสัตว์และเชื้อเพลิงสำเร็จตามธรรมชาติ แต่ผลผลิตมีปริมาณสูงเกินกว่าระดับความต้องการถึง 5-6 เท่าตัว ดังนั้นน้ำตาลจึงกลายเป็นสินค้าสำคัญของเมืองหย่า ที่พ่อค้าต่างถิ่นมารับซื้อไปจำหน่าย รายได้หลักของครอบครัวจึงมาจากการผลิตกรรมน้ำตาล และน้ำตาลก้อน ฉะนั้นจึงอาจกล่าวได้ว่า อ้อยเป็นพืชเศรษฐกิจเพียงชนิดเดียวของเมืองหย่า

ฝ้าย

จุดประสงค์ของการปลูกฝ้ายนั้น คือปลูกไว้สำหรับทอเป็นผ้า เพื่อนำมาใช้เครื่องนุ่งห่มและเครื่องใช้ต่าง ๆ ในครัวเรือน เช่น ผ้าห่ม ผ้าปูนอน ส่วนเมล็ดฝ้ายจะถูกนำมาหีบเพื่อนำน้ำมันมาใช้เป็นน้ำมันเชื้อเพลิงจุดตะเกียง กากเมล็ดฝ้ายจะนำไปผสมกับมูลสัตว์เพื่อทำเป็นปุ๋ยใส่แปลงพืชผักต่อไป การปลูกฝ้ายนั้นจะปลูกเป็นแปลง เมื่อฝักฝ้ายแก่จะเก็บมารวมกันไว้ใน "หลองฝ้าย" เพื่อรอเวลาการแยกเมล็ดฝ้ายและปุยฝ้ายออกจากฝัก เด็กสาวของครอบครัวจะเป็นผู้ทำหน้าที่ดังกล่าว โดยจะไปรวมกลุ่มกันทำที่ลานซึ่งจัดไว้

ให้เพื่อการนี้ ปุยฝ้ายจะถูกนำไปปั่นเป็นด้ายและทอเป็นผ้าก่อนนำไปย้อมสีต่อไป¹⁶

นอกจากการปลูกพืชสำคัญดังกล่าวแล้ว ชาวไตหย่ายังปลูกพืชไร่อื่น ๆ พืชผักสวนครัวและไม้ผลนานาชนิด พืชไร่ที่ปลูกได้แก่ ข้าวโพด ข้าวสาลี ถั่ว งา พืชผักสวนครัวนั้นปลูกทั้งผักกินใบ ผักกินผล และผักกินหัว เช่น ผักกาด กระหล่ำปลี มะเขือเทศ ถั่วฝักยาว พริก แตงกวา หัวผักกาด กระเทียม ผักเชียงดา ผัก"ตด" หรือชะอม ฯลฯ และไม้ผลเมืองร้อน ได้แก่ มะม่วง กัลยัม ส้ม ทับทิม มะละกอ และองุ่น ปลูกในบริเวณที่ราบตอนล่าง ใกล้กับหมู่บ้าน หรือบริเวณหัวไร่หัวนา นอกจากปลูกไม้ผลเพื่อการบริโภคแล้วยังปลูกไม้ผลอีกชนิดหนึ่งเพื่อใช้ในการประกอบพิธีกรรมต่าง ๆ คือ "มะกลาง" หรือหนาม ซึ่งปลูกไว้เป็นเครื่องประกอบ "ขันหมาก" ในพิธีแต่งงานและเพื่อการเช่นไหว้ เช่น ไหว้เสือบ้าน เสือเมือง และไหว้ผีฟ้า

การเลี้ยงสัตว์

การเลี้ยงปลา

อาชีพหลักอีกอาชีพหนึ่งของชาวไตหย่ารองจากการทำนาคือ การเลี้ยงปลาซึ่งมีวิธีเลี้ยงอยู่ 2 วิธีคือ ปล่อยน้ำเข้าไปในนาข้าว ซึ่งปลาจากแม่น้ำจะเข้าไปในนาด้วย เมื่อทำนาเสร็จน้ำในนาแห้งสามารถนำปลามารับประทานได้ การนำปลาในนาข้าวมารับประทานนิยมนำขึ้นมารับประทานในวันไหว้พระจันทร์ ซึ่งตรงกับวัน ขึ้น 15 ค่ำ เดือน 8 วิธีที่ 2 คือ การขุดบ่อเลี้ยงปลาไว้หน้าบ้านหรือหลังบ้าน ภายในบ่อจะปลูกต้นกก สำหรับทำเสื่อไว้ด้วย

¹⁶ นงนุช จันทราภัย อ้างแล้ว

ทุกครัวเรือนจะเลี้ยงปลาทั้ง 2 วิธีดังกล่าว นอกจากนั้นยังเลี้ยงหมู เป็ด และไก่ จากการทำมีข้าวปลา อุดมสมบูรณ์นี้เอง มีผลถึงนิสัยการรับประทานอาหารของ ชาวไตหย่าคือรับประทาน ปลา หมู เป็ด ไก่ และผักเป็นหลัก เมื่อนำปลาออกจากบ่อแต่ละครั้งมักจะได้ครั้งละมาก ๆ จึงมีการนำปลามาต้องรับประทานได้ตลอดปี ผักก็เช่นกัน จะต้องรับประทานตลอดปี ส่วนหมูนั้นมักจะเลี้ยงเพื่อใช้เป็นเครื่องเช่นไหว้ผู้บรรพบุรุษ หรือรับประทานในเทศกาลที่สำคัญ เมื่อเหลือก็จะคงไว้เช่นกัน ในครัวของแต่ละบ้านจะมีอ้อมสำหรับคองผัก หมู และปลาจำนวนมาก ดังที่ได้กล่าวมาแล้วว่าชาวไตหย่ามี ข้าว ผัก และปลา รับประทานตลอดปี ดังนั้นจึงไม่นิยมล่าสัตว์ ตลาดของชาวไตหย่าเป็นตลาดขนาดเล็กเนื่องจากชาวไตหย่าทุกครัวเรือน มีผลผลิตของตนเอง แม้กระทั่งปัจจุบันนี้การไปซื้อของในตลาดไม่ได้ไปทุกวัน จะไปก็ต่อเมื่อต้องการสิ่งของที่เป็นอุปกรณ์ทางเกษตรที่เป็นโลหะ อาหารบางอย่างเช่น เกลือ ใบชา หรือไปในช่วงที่ใกล้เทศกาลเท่านั้น ในตลาดจะมีพ่อค้า แม่ค้า มานั่งขายสินค้า ซึ่งมาจากชนกลุ่มน้อยหลายกลุ่มรวมทั้งชาวยัน และไตหย่าบ้างเล็กน้อย สินค้าที่ชาวไตหย่านำมาวางขายในตลาดหัวโหลของหมู่บ้านหัวโหล ซึ่งเป็นหมู่บ้านที่ใหญ่ที่สุดในอำเภอโม้ชา (หัว หมายถึงสะพาน) ที่พบได้แก่ ลันปีแฉ่ ขลุ่ย เครื่องจักรสารเช่น ตะกร้า หมวก ผัก กัล้วย เครื่องลาง สำหรับเด็ก สำหรับแขวนคอป้องกันการเจ็บป่วย ซึ่งจะมีชาวไตหย่ามานั่งขายไม่มากส่วนใหญ่จะเป็นพวกยัน และชนกลุ่มน้อยอื่นๆ¹⁷

แม้ว่าถิ่นที่อยู่ของชาวไตหย่ามีความอุดมสมบูรณ์ ชาวไตหย่าส่วนใหญ่มีฐานะยากจน เนื่องจากคนเหล่านี้เป็นชนกลุ่มน้อยไม่มีสิทธิมีกรรมสิทธิ์ในที่ดิน จึงไม่มีที่นาเป็นของตนเอง ต้องเช่าที่ทำนาจากชาวยัน ซึ่งมักจะ

¹⁷ สํารวจภาคสนาม

เอาเปรียบและกดขี่ชาวไต้หวันตลอดเวลา เช่นเรียกเก็บค่าเช่านาแพง หรือหากมีที่รกร้างว่างเปล่าชาวไต้หวันสามารถเข้าไปถางและทำไร่ได้โดยไม่ต้องเสียค่าเช่า 3 ปี แต่จะขอเอกสารสิทธิ์ไม่ได้ นอกจากนั้นเมื่อชาวไต้หวันไปตัดฟันบนภูเขา ก็จะต้องให้พื้นที่ละ 6 ไร่ (มาตรฐานวัดน้ำหนักรของจีน) โดยอ้างว่าภูเขาเป็นของตน

ค่าเช่านาและการเรียกเก็บค่าเช่า

การเช่านามักจะมีการเซ็นสัญญาและมีผู้ค้ำประกัน ถ้าเป็นผู้ที่รู้จักกันดีก็ไม่ต้องมีผู้ค้ำประกันหรือวางเงินมัดจำ สำหรับอัตราค่าเช่าจะคิดเป็นเปอร์เซ็นต์และค่าเช่าจะไม่ชำระเป็นเงินแต่จะชำระเป็นผลผลิตในไร่ดังนี้ 50 : 50 หรือ 33.4 : 66.6 บางรายสูงถึง 22.2 : 77.8 หมายถึงผลผลิตที่ได้จากที่ดินที่เช่าจะต้องถูกแบ่งให้เจ้าของที่โดยมีการทำสัญญาผู้เช่าจะได้รับ ครึ่งหนึ่ง และเจ้าของที่ได้รับครึ่งหนึ่ง หรือผู้เช่าได้รับ 33.4 เปอร์เซ็นต์ เจ้าของที่ได้รับ 66.6 เปอร์เซ็นต์ บางครั้งผู้เป็นเจ้าของที่รับค่าเช่าสูง 77.8 เปอร์เซ็นต์¹⁸

การกู้เงิน

การกู้เงินชาวไต้หวันจะกู้จากชาวยุ่ย ซึ่งสามารถจำยืมเป็นข้าวแทนเงินได้ โดยเฉลี่ยแล้วครอบครัวไต้หวันจะกู้ครอบครัวละ 117 หยวนคิดเป็นข้าว 11.7 หาบ แต่จะต้องเสียดอกเบี้ยถึง 5306 หาบ ปี พ.ศ. 2490 กู้เงิน 7 หยวนเมื่อครบ 1 ปี จะต้องจ่ายคืน 50 หยวน ถ้ามีที่ดินมัดจำดอกเบี้ยจะลดลง แต่ส่วนใหญ่จะไม่มีที่ดิน¹⁹

¹⁸ หลี่ เชา ช่วย สำนวณประวัติศาสตร์และสภาพสังคมชนเผ่าไต อ้างแล้ว

¹⁹ หลี่ เชา ช่วย สำนวณประวัติศาสตร์และสภาพสังคมชนเผ่าไต อ้างแล้ว

หัตถกรรม

หัตถกรรมที่ชาวไตหย่าทำนั้น จะเป็นหัตถกรรมในครัวเรือน เพื่อนำไปใช้ในชีวิตรประจำวันซึ่งจะทำกันเฉพาะในครัวเรือนเท่านั้น แต่จะมีลักษณะพิเศษคือ มีการแบ่งงานตามอายุ และเพศอย่างชัดเจน เช่นเครื่องจักสานที่ใช้ในการเกษตร ใช้ในครัวเรือน อันได้แก่ แห ไซดักปลา หยัง ช้องดักปลา เครื่องรดฝ้าย เครื่องปั่นฝ้าย ที่ทอฝ้าย ไม้กวาดข้าว ที่รองกวาดข้าว กระบุงข้าว สิ่งเหล่านี้ผู้ชายที่บรรลุนิติภาวะแล้วโดยทั่วไปจะเป็นผู้ทำ ผู้ชายสูงอายุ จะเป็นผู้ถ่ายทอดวิธีการทำ และเทคนิคการทำให้ และจะเป็นผู้สานหมวก และตะกร้า ซึ่งเป็นงานเบาแต่ละเอียด ส่วนผู้หญิงจะเป็นผู้ปั่นฝ้าย และทอผ้า ตั้งแต่สาวถึงชราซึ่งจะทำหลังจากที่ปลูกข้าว หรือทำการเกษตรหลักเรียบร้อยแล้ว หรือทำในเวลาว่างคืน ชาวไตหย่าไม่ถลุงเหล็ก ดังนั้นเมื่อต้องการอุปกรณ์ หรือเครื่องใช้ในการเกษตร ที่เป็นเหล็ก เช่น ไถ คราด จะต้องไปซื้อจากชาวเขาเผ่าม้งในตลาด เพราะชาวเขานิยมทำเครื่องมือเหล็ก

บทที่ 5

ศาสนา ความเชื่อและการอพยพ

การนับถือผี

การนับถือผีแต่เดิมนั้นชาวไตหย่าไม่มีศาสนา แต่จะนับถือผี โดยเชื่อว่าพ่อแม่เมื่อตายแล้วจะไปเป็นผี ซึ่งสามารถคุ้มครองปกป้องรักษาลูกหลานที่ยังมีชีวิตอยู่ได้ ทั้งนี้เนื่องจากความผูกพัน ความเคารพนับถือ ความเชื่อว่าผู้ที่มีพระคุณเป็นผู้ที่จะต้องยกย่องบูชา อันเป็นวัฒนธรรมของชาวไต ดังนั้นเมื่อพ่อ-แม่ หรือบรรพบุรุษตายไปแล้วจึงเป็นหน้าที่สำคัญที่ลูกหลาน จะต้องดูแลโดยการเซ่นไหว้บูชาด้วยข้าวปลาอาหารที่ถือว่าเป็นอาหารที่ดีที่สุด และทำให้ท่านพอใจ หากท่านไม่พอใจท่านอาจจะบันดาลให้เกิดสิ่งที่ไม่ดีขึ้นเพื่อเป็นการลงโทษ และด้วยความที่ชาวไตหย่ามีชีวิตผูกพันอยู่กับการเกษตร ปัญหาต่าง ๆ หรือเป็นอุปสรรคที่เกิดขึ้นต่ออาชีพและความเป็นอยู่เขาจึงมีความเชื่อว่ามีผีสิงสถิตอยู่กับสิ่งๆ ที่ตนเองจะต้องเข้าไปเกี่ยวข้อง เช่น ผีนา ผีบ้าน ผีเสื้อบ้าน ผีป่า ผีวัว ผีควาย ผีแดดไหม้ ผีฟ้า ผีน้ำ ผีภูเขาเป็นต้น และผีเหล่านี้ก็จะต้องมีการบูชาเช่นไว้เช่นเดียวกัน เพื่อเป็นการแสดงความเคารพ ขอโทษในสิ่งที่ได้ทำผิด หรือล่วงเกินโดยไม่ได้เจตนาและเป็นการขอบคุณที่ได้ดูแลปกป้องรักษา ซึ่งถือว่าเป็นพฤติกรรมเพียงประการเดียวที่ต้องทำ จึงสามารถต่อรองกับอำนาจของธรรมชาติหรือที่เชื่อว่าเป็น ผีได้ เพื่อที่จะให้ได้ผลผลิตของพืชพันธุ์ธัญญาหารอุดมสมบูรณ์และรอดพ้นจากภัยพิบัติทางธรรมชาติ เช่น พายุ โรคระบาด ดังที่ได้กล่าวมาแล้วถึงความสัมพันธ์ของสมาชิกในครอบครัว แม้ว่าจะเสียชีวิตเปลี่ยนสถานภาพไปแล้วก็ยังคงมีการนับถือเรื่องลำดับตามความอาวุโสและความสำคัญเหมือนกับที่ยังคงมีชีวิตอยู่ จึงทำให้มีการจัดลำดับและความสำคัญของผีตามฐานะดังนี้

1. ผีเฮือน	อยู่ในบ้าน
2. ผีหน้าห้อง	อยู่หน้าบ้าน
3. ผีแหง	อยู่ที่ผนังในบ้าน
4. ผีแดดไหม้	อยู่นอกบ้าน
5. ผีเสื้อบ้าน	อยู่ประจำในหมู่บ้าน
6. ผีฟ้า	อยู่ประจำท้องฟ้า
7. ผีนา	อยู่ในนา
8. ผีป่า	อยู่ในป่า
9. ผีน้ำ	อยู่ในน้ำ
10. ผีวัว - ควาย	อยู่ในวัว - ควาย

ผี 1 - 4 เป็นผีของแต่ละครอบครัว ผี 5 - 6 เป็นผีประจำหมู่บ้าน ผี 7 - 10 เป็นผีที่อยู่กับธรรมชาติ และสัตว์ ซึ่งเกี่ยวข้องกับการยังชีพ ซึ่งผีทั้งหมดนี้ถือว่าเป็นผีดี การไหว้ผีแต่ละครั้งไม่ว่าจะเป็นผีหมู่บ้าน ผีธรรมชาติ จะต้องไหว้ผีครอบครัวก่อน ซึ่งอาหารที่ใช้เช่นไหว้ผี ครอบครัวหรือผีบรรพบุรุษนั้น คือ ไก่ต้ม นอกจากนั้นยังมีผีอีกประเภทหนึ่ง คือ ผีร้าย ซึ่งเป็นผีที่ไม่มีญาติพี่น้องดูแล นิวโหยมักจะทำร้ายผู้อื่นเพื่อให้บุคคลที่ถูกทำร้ายต้องเช่นไหว้อาหารให้ เช่น ผีกะ ผีปอบ

การเซ่นไหว้ผีบรรพบุรุษ

ผีบรรพบุรุษหมายถึงพ่อ แม่ ปู่ ย่า ตา ยาย ของคนในครอบครัวเมื่อตายไปแล้วจะเป็นผีเฝ้าดูแลคุ้มครองภายในบ้านในครอบครัว ก่อนที่จะมีการเลี้ยงฉลองในประเพณี เช่น ขึ้นบ้านใหม่ แต่งงาน งานศพ หรืองานเทศกาลใด ๆ จะต้องมีการบอกและเลี้ยงผีบรรพบุรุษก่อนทุกครั้ง กล่าวคือเมื่อหุงข้าวแล้วจะต้องฆ่าไก่โดยการเชือดคอ แล้วใช้ถ้วยตวงเลือดไก่ไว้ นำไก่ที่ฆ่า

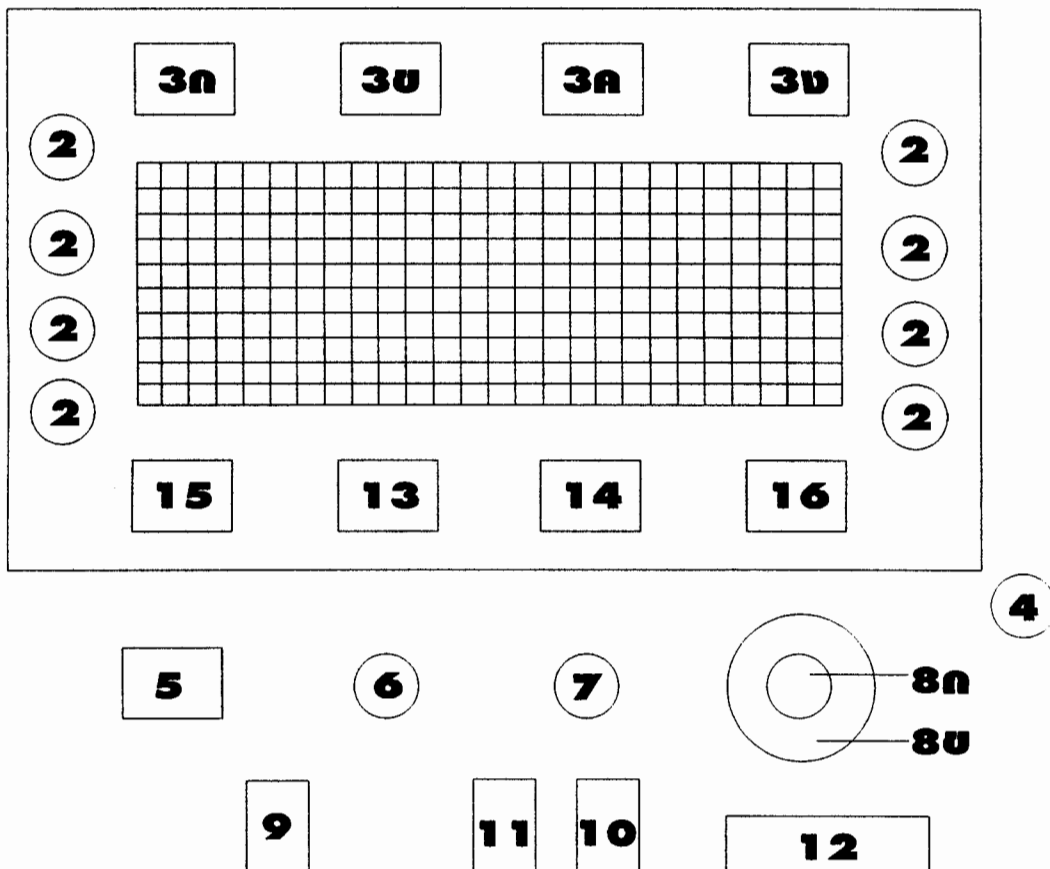
แล้วไปลวกน้ำร้อนและถอนขนให้สะอาด นำไปต้มทั้งตัว การทำพิธีมักจะทำในตอนเช้าก่อนรับประทานอาหารเช้า โดยแม่เฒ่าคือผู้หญิงสูงอายุในบ้านจะนำเอาใบตองมาปูที่หน้าเตาไฟเอาข้าวสุก ข้าวสาร เหล้า น้ำ ส่วนต่าง ๆ ของไก่ที่ต้มสุกแล้วอย่างละเล็กละน้อย อันได้แก่ ขน ปาก หงอน เนื้อ ปีก ตีน ก้น เลือดไก่ และกับข้าวอื่น ๆ ที่เตรียมไว้วางไว้บนใบตอง บอกผีบรรพบุรุษลงมา รับประทานว่าคุณในบ้านจะทำอะไรและเชิญให้มารับเครื่องเช่นไหว้ ในกรณีที่บรรพบุรุษเสียชีวิตด้วยอุบัติเหตุ เสียชีวิตนอกบ้านจะทำพิธีนอกบ้านหรือสถานที่บรรพบุรุษเสียชีวิตไม่ทำที่หน้าเตาไฟ

ผีมด (ย่ามด หรือฟ่อมด)

ผีมดคือร่างทรงเป็นบุคคลที่มีบทบาทสำคัญของชาวไตหย่าที่มีความเชื่อเรื่องผี ดังนั้นทุกหมู่บ้าน ยกเว้นหมู่บ้านที่เป็นคริสเตียนจะมีผีมด ซึ่งเป็นคนธรรมดาแต่ได้รับการสืบต่อมาจากบรรพบุรุษให้เป็นผีมด ถ้าเป็นหญิงเรียกว่าย่ามด เป็นชายเรียกว่าฟ่อมด การสืบย่ามดนั้นเป็นการสืบจากมารดา กล่าวคือถ้าแม่เป็นย่ามด ลูกชายหรือลูกสาวจะต้องสืบผีต่อการที่จะกำหนดว่าลูกคนใดจะเป็นผู้สืบต่อนั้นไม่สามารถกำหนดได้ แต่เมื่อถึงเวลาที่จะต้องเป็นย่ามด หรือฟ่อมดนั้นย่ามดจะเป็นผู้เลือกและจะมีอาการแสดงออกมาเอง คือรู้สึกไม่สบาย รับประทานอาหารเช้าไม่ได้โดยเฉพาะเนื่องจากสัตว์เลี้ยงที่ตายเอง เช่น แพะ สุนัข หากรับประทานเข้าไปปากจะพอง แต่ถ้ารับประทานอาหารเช้าแทนแล้วทำพิธีรับเป็นย่ามดหรือฟ่อมดต่อไปอาการต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นก็จะหาย แต่ถ้าลูกคนที่ถูกเลือกไม่รับเป็นย่ามดหรือฟ่อมดต่อก็จะเจ็บป่วยไม่หายในที่สุดก็จะตาย เมื่อรับเป็นย่ามดหรือฟ่อมดแล้วทุกปีก็ต้องทำพิธีเลี้ยงผีย่ามดที่เป็นผีบรรพบุรุษทุกปีที่เลือกบ้าน คือต้นไม้ใหญ่ที่อยู่หน้าหมู่บ้านหรือกลางหมู่บ้าน ซึ่งเชื่อว่าเป็นที่สิงสถิตย์ของผีประจำหมู่บ้าน พิธีการไหว้ผีประจำปีของย่ามดที่

เลื้อยบ้านนี้เรียกว่า กางหวาน คือการเซ่นผียามด หลังจากเข้าพิธีกางหวานแล้ว ต่อจากนั้นก็ทำพิธีเซ่นไหว้ทุก 3 ปี ดังนั้นเมื่อบ้านใครจะทำพิธีอะไรก็จะบอกกล่าวแก่ยามดทุกครั้ง เมื่อบอกกล่าวแล้วยามดก็จะไปทำพิธีให้ เพื่อความเป็นสิริมงคล บัดเปาความทุกข์ยาก บัดเปาโรคภัยไข้เจ็บต่าง ๆ ถ้าไม่บอกยามด แม้ยามดรู้ก็จะไม่ไป แต่ทุกเช้ายามดจะต้องเลี้ยงผียามด ซึ่งเก็บไว้ที่ห้องนอน ตั้งหิ้งไว้ต่างหาก หิ้งผียามดจะประกอบด้วย

หิ้งผี

1. ไม้ไผ่สาน (ลายสอง)
2. ของใส่ไข่ต้ม แปดฟอง
3. นก
  - ก. นกแอ่น
  - ข. นกยาง
  - ค. นกกา
  - ง. นกเอี้ยง
4. กล่องใส่เงิน
5. ผากล่องข้าว วางรูป และ ใจฝ้าย
6. เหล้า
7. เกล็ด
8. (ก) ข้าวสาร   (ข) ข้าวเปลือก
9. ดอกไม้
10. เหล้า
11. ถ้วยน้ำ
12. ไตละวี
13. ม้า
14. วัว
15. กุหมมายเขี้ยว
16. ของพัด

หิ้งผียามดนี้จะไม่อนุญาตให้บุคคลภายนอกเข้าไปยุ่งเกี่ยวกเว้น ยามดจะต้องเข้าไปบอกขออนุญาตก่อน แต่ห้ามถ่ายรูป ไม่เช่นนั้นยามด จะถูกลงโทษเมื่อขออนุญาตแล้วจึงเข้าไปดูได้ด้วยกรจ่ายเงิน 1.40 หยวน ข้าวสาร ข้าวเปลือกอย่างละ 1 แดง และเหล้า 1 จอก

ในกรณีที่ยามดปุมด ถูกเชิญไปทำพิธีใด จะแต่งชุดไตหย่า และทำพิธีในบ้าน แต่ถ้าทำพิธีในป่า เช่น พิธีเลี้ยงผีนา ผีไร่ ผีน้ำ ผีเรือน ยามดปุมด จึงจะใส่ชุดขาว ในขณะที่ทำพิธีนั้นการว่าคาถาหรือคำร้อง ยามดปุมด จะบอกไม่ได้ว่าคำร้องนั้นอ่านว่าอย่างไร ยามดจะว่าคำร้องหรือคาถาได้ เมื่อทำพิธีนั้นๆ โดยผีจะเป็นผู้บอกให้ ภาษาที่ใช้ในขณะที่ทำพิธีมักจะเป็นภาษาไตหย่า หรือในบางครั้งก็จะเป็นภาษาอื่น ๆ บ้าง แล้วแต่กรณีที่จะถูกกำหนดให้ ว่าคาถาหรือคำร้องนั้น ๆ

บทบาทและหน้าที่ของยามดต่อสังคม

1. เป็นผู้สื่อสารระหว่างมนุษย์กับผี
2. ประกอบพิธีกรรมต่าง ๆ ให้กับชาวบ้าน เช่น งานแต่งงาน งานศพบ้าน สร้างบ้านใหม่ ขึ้นบ้านใหม่
3. บอกสาเหตุการเจ็บป่วย
4. ปัดเป่าโรคภัยไข้เจ็บ
5. ไล่ผีในตัวผู้ป่วย
6. รักษาโรคด้วยยาผีบอก

ศาสนาคริสต์

ชาวไตหย่าส่วนหนึ่งทั้งในหยวนเจียงและซินผิงนับถือศาสนาคริสต์ ตั้งแต่ปี พ.ศ. 2463 โดยมีมิสชันนารีมาจากหลายประเทศ เช่น อเมริกา ฝรั่งเศส และเยอรมัน เฉพาะในอำเภอซินผิงมีชาวไตหย่านับถือศาสนาคริสต์ถึง 5,000 คน²⁰ ศาสนาคริสต์นิกายโปรเตสแตนต์ เพรสไบทีเรียน ได้เข้าไปเผยแพร่ในหยวนเจียงและซินผิงโดยเข้ามาทางตอนใต้ของมณฑลยูนนาน คือในสิบสองปันนา ด้วยการนำของคณะเผยแผ่ธรรมการลาว (Laos Mission) สืบเนื่องจากการเผยแพร่ศาสนาคริสต์ของเพรสไบทีเรียนที่เข้าไปเผยแพร่ในประเทศไทย ในภาคต่าง ๆ ไม่ประสบผลสำเร็จมากนัก วิลเลียม คริฟตัน ดอดด์ ซึ่งเป็นหมอสอนศาสนาประจำอยู่ที่จังหวัดเชียงรายจึงเห็นว่าการเผยแผ่ศาสนาของเขาควรจะแพร่ขยายออกไปสู่คนไทยที่อยู่เหนือเชียงรายขึ้นไปอีก หมอดอดด์สนใจกลุ่มชนที่พูดภาษาไทยโดยเฉพาะ ดังนั้นจึงได้เดินทางออกจากจังหวัดเชียงรายเข้าเชียงตุง(พม่า) พบชนชาติไทหลายกลุ่ม เช่นไทเขิน ไทใหญ่และพยายามที่จะตั้งศูนย์เผยแผ่ศาสนาที่นั่นแต่ไม่สำเร็จเนื่องจากที่ เชียงตุงมีหมอสอนศาสนาใน กายแบ๊ ปติ สม์ เข้าไปเผยแพร่ อยู่ ก่อนแล้วซึ่งหมอสอนศาสนาในกายแบ๊ปติ สม์ถือว่าเป็นบริเวณที่ประกาศศาสนาของเขา²¹ หมอดอดด์ได้เดินทางสำรวจขึ้นไปทางเหนืออีกจนเข้าสู่ประเทศจีนคือเข้าไปในสิบสองปันนาในปี พ.ศ. 2453 ซึ่งเป็นการเดินทางเข้าไปสำรวจชนชาติไทในจีนเป็นครั้งแรกของหมอดอดด์ สำหรับการเข้าไปสำรวจครั้งที่สองได้เข้าไปในปี พ.ศ. 2461 ซึ่งการสำรวจชนชาติไทยในจีนทั้งสองครั้งนี้ หมอดอดด์ได้พบชนกลุ่มไทมากมายหลายกลุ่ม เช่น ไทลื้อ ไทขาว ไทดำ ไทนุง ไทน้ำ ไทข่า ไทลาย ไทหย่า ฯลฯ อย่างไรก็ตามรัฐบาลจีน (เซียงไคเช็ค) ได้อนุญาตให้มีการตั้งศูนย์

²⁰ หลี เซา ชั่วย บรรณาธิการ อ่างแล้ว

²¹ Swonson, 1984 : p. 119

เผยแพร่วรรณคดีศาสนาคริสต์นิกายโปรแตสแตนต์ เพรสไบทีเรียนที่หมอดอด้ดเป็นหนึ่งในคณะผู้เผยแพร่ได้ในปี พ.ศ. 2456 แต่คณะหมอสอนศาสนาคณะเพรสไบทีเรียนได้เข้าไปก่อสร้างศูนย์และดำเนินการเผยแพร่ในปี พ.ศ. 2460 และในปี พ.ศ. 2464 ได้รับอนุญาตให้ตั้งศูนย์เผยแพร่ที่หยวนเจียง ซึ่งศูนย์นี้จะดูแลการเผยแพร่วรรณคดีศาสนาใน 3 พื้นที่คือ หยวนเจียง ไน้ชา และกำไต การทำงานของคณะหมอสอนศาสนาทั้งในศูนย์เผยแพร่สิบสองปันนาและหยวนเจียงสิ้นสุดลงเมื่อเกิดสงครามโลกครั้งที่ 2 หมอดอด้ดเสียชีวิตในปี พ.ศ. 2462 แต่ภรรยาหมอดอด้ดและหมอสอนศาสนาคนอื่น ๆ ก็ได้เข้าไปเผยแพร่ต่อไปในหยวนเจียง

เป็นที่น่าสังเกตว่าการเข้าไปเผยแพร่วรรณคดีศาสนาของหมอสอนศาสนาไม่ว่าจะเป็นนิกายใด ๆ ก็ตามมักจะไม่ประสบผลสำเร็จเท่าที่ควรเมื่อเข้าไปเผยแพร่กับกลุ่มชนที่มีวัฒนธรรมเข้มข้นและยาวนาน หรือไม่มีปัญหาในสังคม จะเห็นได้จากไม่ว่ากลุ่มชนในภาคเหนือของประเทศไทยเช่นในเชียงใหม่ ผู้ที่กลับใจไปนับถือศาสนาคริสต์ส่วนใหญ่นั่นหนึ่งคือผู้ที่ถูกปฏิเสธจากสังคม โดยถูกขับไล่ออกจากหมู่บ้านเพราะได้รับการกล่าวหาว่าเป็นผีกะ ในสิบสองปันนาก็เช่นกัน ผู้ที่หันไปนับถือศาสนาคริสต์ส่วนหนึ่งคือผู้ที่เป็โรครื้อน สังคมรังเกียจเพราะกลุ่มคนเหล่านี้จะได้รับความช่วยเหลือในการรักษาพยาบาลและบำรุงรักษาจิตใจ เช่นเดียวกับกับชาวไตหย่าในหยวนเจียงและซินผิง หมอสอนศาสนาเข้าไปเผยแพร่ในขณะที่เขากำลังได้รับความบีบคั้นและเอาเปรียบจากชาวฮั่นซึ่งเป็นเจ้าของที่ดิน นอกจากนั้นยังมีใจรปลันไม่มีความปลอดภัยในทรัพย์สินและชีวิต เมื่อมีผู้เข้าไปให้ความช่วยเหลือจึงเป็นธรรมดาที่ชาวไตหย่าจะให้ความสนใจและหันไปนับถือศาสนาคริสต์ หมอดอด้ดกล่าวว่า “การที่ลัทธิพุทธศาสนาฝังลงในจิตของพวกไทยเหนือเป็นประเพณีนั้น ก็เพราะมีหนังสือคัมภีร์พุทธศาสนาเป็นหลักใช้อยู่ทั่วไป บรรดาชนชาติไทย(ไท) ผู้ถือพุทธศาสนาได้ลงไปจนถึงเชียงใหม่ระยะทางเกวียนจากแคว้นไทยเหนือราว 35 ถึง

40 วัน นอกจากนี้ลัทธิพุทธศาสนายังได้ฝังอยู่ในพวกจีน(Khun) พวกลื้อ(Lu) และไทยเหนือ(Tai Nua) อย่างมั่นคง เมื่อเป็นเช่นนี้ ทำไมเราจะฝังลัทธิศาสนาคริสต์ลงในพวกที่ยังไม่มีศาสนาที่อยู่ทางดินแดนเหนือพวกไทยนี้คือ พุทธศาสนาจะไม่ได้เที่ยวหรือ ?”²²

การเข้าไปเผยแผ่ศาสนาของหมอสอนศาสนาเพรสไบทีเรียนได้เข้าไปพร้อมกับการให้การศึกษา สาธารณสุขควบคู่กับการประกาศศาสนา

สถิติปี พ.ศ. 2466 (1923)²³

จำนวน	ไม่ซา	หยวนเจียง	รวม
หมู่บ้าน	26	19	45
หมู่บ้านที่เป็นคริสเตียน	13	1	14
ครอบครัวที่เป็นคริสเตียน	182	83	265
คนที่เป็นคริสเตียน	881	427	1,308
โรงเรียนที่เปิดสอนกลางคืน	7	2	9
นมัสการภาคเช้าวันอาทิตย์	2	1	3
นมัสการภาคบ่ายวันอาทิตย์	7	2	9
นักเรียนไต่หย่าในโรงเรียนกลางวัน			24
นักเรียนจีนในโรงเรียนกลางวัน			15

²² Dodd, William Clifton. หลวงนิแพทย์นิติธรรม (แปล) หน้า 107

²³ The Siam Outlook Vol. 1. January, 1923 No.2 p. 216

สำหรับการเรียนหนังสือในเวลากลางคืนนั้นจะเปิดสอนทุกแห่งที่มีที่พักของหมอสอนศาสนาและผู้ช่วยซึ่งเป็นคนไทย เนื่องจากชาวไตหย่ามีแต่ภาษาพูดไม่มีอักษรเป็นของตนเองดังนั้นการสอนศาสนาจึงต้องใช้ภาษาไทยล้านนา หรือไทยลื้อ (ตัวเมือง) โดยผู้ช่วยหมอสอนศาสนาจะเป็นชาวไทยวน (คนไทยที่นับถือศาสนาคริสต์จากเชียงราย) ชื่อ ผป. แก้ว ใจมา และบุญพัน หรือชาวไทยลื้อที่เป็นคริสเตียนที่มาจากสิบสองปันนา เนื่องจากภาษาไตหย่าคล้ายกับภาษาไทยลื้อ และไทยวน เนื่องด้วยเด็ก ๆ ชาวไตหย่าต้องช่วยพ่อ-แม่ เลี้ยงวัว ควาย และน่านในเวลากลางวัน ดังนั้นเด็กเหล่านี้จึงต้องเรียนในเวลากลางคืนที่บ้านพักหมอสอนศาสนา ซึ่งจะเริ่มเรียนประมาณ 1 ทุ่ม จะมีนักเรียนมาเรียนประมาณ 30-60 คน ในปี พ.ศ. 2475 มีไตหย่าคริสเตียนที่เมืองโม้ชามากกว่า 3,000 คน²⁴

การเผยแพร่ศาสนาคริสต์ของหมอสอนศาสนาไม่ได้เป็นไปด้วยความราบรื่นเท่าที่ควรอันมีสาเหตุมาจากปัญหาและอุปสรรคดังนี้

1. ถูกกีดกันจากชาวฮั่นเจ้าหน้าที่ประจำท้องถิ่น

เนื่องจากชาวไตหย่าส่วนใหญ่ไม่มีที่นาเป็นของตนเอง ต้องเช่าที่นาจากพวกฮั่น ซึ่งชาวฮั่นสามารถเรียกเก็บค่าเช่านาได้ตามอำเภอใจถ้าชาวไตหย่าผู้เช่านาไม่ยอมชาวฮั่นเจ้าของที่ก็จะไม่ให้เช่า ชาวไตหย่าไม่สามารถทำนาได้จึงต้องยอมชาวฮั่นมาโดยตลอด เมื่อมีหมอสอนศาสนาเข้ามาให้ความรู้แก่ชาวไตหย่าพวกฮั่นจึงไม่พอใจ นอกจากนั้นเจ้าหน้าที่ประจำท้องถิ่นก็เกรงว่าการเข้ามาของหมอสอนศาสนาจะทำให้ชาวไตหย่าเกิดความแข็งข้อไม่เชื่อฟังคำสั่งของเจ้าหน้าที่ ซึ่งมักจะพูดเรียกเก็บภาษีต่าง ๆ ตามอำเภอใจ กลุ่มเจ้า

²⁴ Yunnan Mission Station Report. 1932-1933.

หน้าที่เหล่านี้จะข่มขู่ชาวบ้านไม่ให้ผู้ใดให้ความร่วมมือ หรือเอาใจฝักใฝ่พวก หมอสอนศาสนาถ้าใครฝ่าฝืนจะได้รับอันตรายถึงชีวิต หรือบางครั้งถึงกับมีกลุ่ม คนเข้าไปพบเจ้าหน้าที่ในเมืองชินผิง เพื่อให้เจ้าหน้าที่ชินผิงทำหนังสือถึงเจ้าหน้าที่รัฐบาลในเมืองหลวงเพื่อส่งกำลังทหารมาจับไล่ Mrs. Dodd ภรรยาของ หมอดอดด์ซึ่งเป็นหมอสอนศาสนาขณะนั้นและคณะ ถ้าไม่มีทหารจากเมือง หลวงมาจับไล่ Mrs. Dodd และคณะจะจับไล่พวกเขาออกจากเมือง²⁵

2. การติดต่อสื่อสาร

เนื่องจากหมอสอนศาสนาพูดภาษาไทยได้ไม่มากจึงต้องอาศัยคนไทยจากเชียงรายมาช่วยแปล เทศนา และสื่อสารกับชาวไตหย่า ซึ่งจะเดินทาง มาครั้งละประมาณ 10 คน นอกจากนั้นก็ยังมีชาวไทลื้อจากสิบสองปันนาช่วย แต่ จะเกิดปัญหาเมื่อจะต้องมีการสับเปลี่ยนกลุ่มผู้ช่วยที่เดินทางกลับเชียงราย พร้อมกับการเดินทางกลับของชาวไทลื้อในสิบสองปันนา จึงทำให้หมอสอน ศาสนาขาดผู้ช่วยในการสื่อสาร นอกจากนั้นทั้งชาวไทลื้อและชาวไทยจาก เชียงรายซึ่งนางดอดด์ (Mrs. Dodd) เรียกว่าไทยยวนไม่สามารถพูดภาษาจีนได้ จึงทำให้การติดต่อกับเจ้าหน้าที่รัฐบาลและเจ้าหน้าที่ประจำท้องถิ่นได้ การผูก มิตรไมตรีกับเจ้าหน้าที่ประจำท้องถิ่นได้

3. ชาวไตหย่าที่นับถือศาสนาคริสต์แล้วต้องการกลับไปนับถือผี เหมือนเดิม

เนื่องจากความผูกพันในครอบครัวและเคารพการยกย่องนับถือ พ่อแม่อันเป็นวัฒนธรรมที่ปฏิบัติกันมายาวนานจนละทิ้งไม่ได้ จึงทำให้พวก ไตหย่าที่หันไปนับถือศาสนาคริสต์เกิดความไม่แน่ใจว่าเมื่อพ่อแม่ ของตนตาย

²⁵ The Siam Outlook Vol. 1. 1922 No.4 p. 141

ไปแล้วจะไม่มีใครบูชาและเซ่นไหว้ซึ่งหมายถึงจะไม่มีอะไรรับประทานเมื่อตาย
ไปแล้ว ส่วนหนึ่งจึงกลับไปนับถือผีเช่นเดิม

การอพยพ

สภาวะสังคมที่มีผลกระทบต่อการอพยพโยกย้ายถิ่นฐานของชาว ไตหย่า

ชาวไตหย่ามีการอพยพจากเมืองหย่า หรือเมืองโม้ซา ครั้งสำคัญ
2 ครั้งคือ ครั้งที่ 1 ในปี พ.ศ. 2471 เป็นการอพยพครั้งสำคัญ และมีผลถึงปัจจุบัน
โดยมีสาเหตุสำคัญ 4 ประการคือ

1. จากหลักฐานที่ปรากฏในเอกสารของมิสชันนารีทราบว่าใน
ช่วงปี พ.ศ. 2463 จนถึงปี พ.ศ. 2471 (ปีที่มีการอพยพ) ในเขตอำเภอ
จีนผิงมีโจรผู้ร้ายชุกชุมมาก ซึ่งจะออกปล้นชาวบ้านที่เป็นชนส่วนน้อยหรือพวก
ไต ซึ่งรวมไปถึงไตหย่าด้วย ซึ่งการเข้าปล้นบ้านของพวกโจรซึ่งเป็นชาวฮั่นแต่
ละครั้งจะมากันเป็นจำนวนมาก และมีอาวุธปืน เข้ามาล้อมทำร้ายเอา
ทรัพย์สินเงินทองของมีค่ารวมทั้งข้าวและสัตว์เลี้ยงต่าง ๆ ด้วย ทำให้ชาวไต
หย่าต้องจัดเวรยามในการเฝ้าดู โดยการขึ้นไปอยู่บนหลังคาบ้านตลอดคืน เมื่อ
โจรผู้ร้ายมากก็จะส่งสัญญาณให้ชาวบ้านในหมู่บ้านทราบและช่วยกันต่อสู้ขับไล่
พวกโจร ซึ่งเหตุการณ์เหล่านี้เกิดขึ้นประจำจนเป็นที่หวาดผวาของชาวบ้าน

จากบันทึกรายงานของ Mrs. W. Clifton Dodd รายงานดังนี้

" These Tai Ya people seem to have lived for generations in an atmosphere of fear, suspicion and distrust. This village where I live is surrounded by a thick wall twelve or more feet high. The gates are heavily barred and barricaded with rocks, so we have to climb over a pile of rocks with the aid of a notched log ladder every time we go out and in the village. Their gardens are outside the village, and are also walled in, each little plot with its own high wall. My landlord unlocks the little door in her garden wall when she gathers her vegetables and lock it again when she come out. She locks her bed room door when she goes in or out....."²⁶

2. การเอาเปรียบของเจ้าของที่ดิน ชาวไตหย่าจะถูกกีดกันจากชาวฮั่นและเจ้าหน้าที่ในการมีกรรมสิทธิ์ถือครองที่นาโดยให้บุกเบิกที่รกร้างได้แต่ไม่สามารถเป็นเจ้าของได้หลังจากบุกเบิกที่แล้ว 3 ปี จะต้องจ่ายค่าเช่าให้แก่ชาวฮั่น ซึ่งพวกนี้จะเอาเปรียบและข่มเหงด้วยการให้เรียกไร่ของเขาผลผลิตทางการเกษตรและสัตว์เลี้ยงครั้งละมาก ๆ เจ้าของที่ดินจะพยายามสืบว่าคนในหมู่บ้านคนใดมีฐานะความเป็นอยู่ค่อนข้างดี เจ้าของที่ดินก็จะออกปากขอยืมเงิน (ซึ่งการยืมเงินนี้ไม่ได้มีความตั้งใจที่จะใช้คืน) เมื่อถูกปฏิเสธไม่ได้ยืมเจ้าของที่ดินก็จะไม่อนุญาตให้บุคคลนั้น ๆ เช่าที่ทำนา

²⁶ The Siam Outlook Vol.1. 1922 No.4p. 143

3. เจ้าหน้าที่ร่วมมือกับโจร ในกรณีที่ผู้ปกครองท้องถิ่นส่งทหาร ตำรวจมาจับโจรผู้ร้ายตามที่ได้รับแจ้งจากชาวบ้าน ผู้ร้ายจะให้สินบนตำรวจ เป็นเงิน ดังนั้นเมื่อเจ้าหน้าที่ตำรวจกลับไปรายงานผู้ปกครองท้องถิ่นก็จะ รายงานว่าไม่สามารถจับผู้ร้ายได้ ชาวคริสเตียนไต้หวันบางคนหนึ่งถูกโจรมีปืนปล้น ข้าวซึ่งมีมูลค่าอย่างน้อยถึง 400 เหรียญ แต่ไม่สามารถจับกุมผู้ร้ายได้

4. การเข้าไปเผยแพร่ศาสนาของมิสชันนารี ทำให้เจ้าของที่ดิน และเจ้าหน้าที่ เกรงว่าชาวไต้หวันจะได้รับความรู้และฉลาดขึ้น หรือจะได้รับการ ยุงส่งเสริมจากมิสชันนารีให้กระด้างกระเดื่องกับเจ้าของที่ดิน จนในที่สุด พวกเขาจะไม่ได้รับผลประโยชน์หรือสามารถเอาเปรียบชาวไต้หวันได้ ดังนั้น พวกเขาจะพยายามทุกวิถีทางไม่ให้ชาวไต้หวันให้ความร่วมมือกับมิสชันนารี เช่นต่อต้านมิให้ชาวไต้หวันร่วมมือกับมิสชันนารีที่เข้าไปเผยแพร่ศาสนาคริสต์ ด้วยการออกข่าวว่าถ้าชาวไต้หวันคนใดให้ที่ดินแก่มิสชันนารีสำหรับ สร้างโบสถ์ โดยไม่แจ้งให้เจ้าหน้าที่หรือเจ้าของที่ดินทราบก่อนจะถูกตัดศีรษะ²⁷ พ.ศ. 2464 ได้มีผู้ประกาศกิตติคุณชาวไทยจากเชียงรายเข้าไปเผยแพร่ศาสนาพร้อมกับมิสชันนารีชาวอเมริกัน โดยสอนเป็น ภาษาและอักษรล้านนา ทำให้ไต้หวันในเมือง ไม่น่าเข้าใจและกลับในไปนับถือศาสนาคริสต์กันมากขึ้น ยิ่งทำให้เจ้าหน้าที่ท้องถิ่นจีนไม่พอใจมากขึ้น และเข้าใจว่าคณะมิสชันนารีเหล่านี้เข้าไปทำให้เกิดการ เปลี่ยนแปลง อันจะนำไปสู่การแข็งข้อของชาวไต้หวัน

ด้วยเหตุประการต่าง ๆ เหล่านี้ ทำให้ชาวไต้หวันที่นับถือศาสนา คริสต์ ซึ่งได้รับการเอาเปรียบและการบีบบังคับมาโดยตลอด จำเป็นต้องอพยพ

²⁷ The Siam Outlook Vol. 1. 1992 No. 4 P.142

เพื่อจะเข้าไปอยู่ในภาคเหนือของประเทศไทย พร้อมกับคณะเผยแพร่ศาสนาชาวไทย

การอพยพครั้งนี้ มีมอสอนศาสนาชาวอเมริกันและผู้ช่วยชาวไทยคือ ผป. (ผู้ปกครอง) แก้ว ใจมา นานนสุข น้อยจันตาและเพื่อนร่วมทีมอีก 2 - 3 คน เป็นผู้นำ ส่วนผู้นำชาวไตหย่าคือ นายไต้ นาคา มีชาวคริสเตียนไตหย่า อพยพมาถึงเชียงรายทั้งหมด 10 ครอบครัว คือ

1. ครอบครัวนายไต้ นาคา (ปัจจุบันนามสกุล ฐิติจำเริญพร) หัวหน้ากลุ่มอพยพ
2. ครอบครัวนายหล้า น้ำไม้
3. ครอบครัวนายคาง กวงแกน
4. ครอบครัวนายยี จาง
5. ครอบครัวนายสาม ตัว
6. ครอบครัวนายสาม เปา
7. ครอบครัวนายยี ตึงหลวง
8. ครอบครัวนายยี เปียงชิ
9. ครอบครัวนายไต้ เคน
10. ครอบครัวนายไต้ นายเย่

นอกจากนั้นยังมีครอบครัวนายเหล่า กู ซึ่งเป็นไตทรายอพยพ มาด้วย คนเหล่านี้ขณะที่อพยพมา มีอายุระหว่าง 14 - 35 ปี การเดินทางเข้ามาสู่ประเทศไทยได้เดินทางมาด้วยเท้า ผ่านเมืองซิ่น หรือซินผิง ปูเอ้อ หยวนเจียง ลิบสองปันนา เมืองยอง และแม่สาย หยุดพักรวมกันที่หมู่บ้านหนองกลม (บ้านสันธาตุ ในปัจจุบัน) บ้านด้าย อำเภอแม่สาย จังหวัดเชียงราย ใช้เวลาเดินทางประมาณ 2 เดือน จากนั้นจึงไปตั้งหลักแหล่งทำมาหากินที่หมู่บ้านป่าสักขวาง ตำบลแม่คำ อำเภอแม่จัน (ขณะนั้นชื่ออำเภอหนองควาย) จังหวัดเชียงราย ซึ่งทั้งสองหมู่บ้านนี้อยู่ไม่ห่างไกลกันมากนัก สามารถ เดินทางไปมาหาสู่กันได้สะดวก เข้าไปครั้งแรกประกอบอาชีพรับจ้างทำนา เลี้ยงปลา ปลูกต้นกกและทอเสื่อกก

การอพยพครั้งแรกนั้นเมื่อเริ่มอพยพมีผู้เดินทางมาด้วยเป็นจำนวนมาก แต่ระยะทางส่วนหนึ่งเปลี่ยนใจ จึงหยุดตั้งหมู่บ้านที่เมืองซิ่นบ้าง หยวนเจียงบ้าง โดยที่หยวนเจียงได้ตั้งหมู่บ้านใหม่ 3 หมู่บ้าน คือบ้านหัวผา บ้านของเปา และบ้านใหม่และที่เชียงรุ่งบ้าง

การอพยพครั้งที่ 2 ประมาณปี พ.ศ. 2476 ซึ่งเป็นระยะเวลาที่มีการปฏิวัติโค่นล้มรัฐบาล (พรรคก๊กมินตั๋งขณะนั้น) รัฐบาลจึงได้รวบรวมเอาชายฉกรรจ์ที่เป็นไตทั้งหลายไปเป็นทหารครอบครัวละ 2 คน ซึ่งชายชาวไตหย่าได้หนีการถูกเกณฑ์ไปเป็นทหารและอพยพเข้าไปในประเทศไทย ผู้ที่เป็นหัวหน้าในการอพยพครั้งที่ 2 คือ นายใส นาคา (นามสกุลนาคา หมายถึง เป็นผู้ที่มาจากหมู่บ้านนาคา ปัจจุบัน พ.ศ. 2541 หมู่บ้านนี้ไม่มีผู้คนอาศัยอยู่แล้ว) กล่าวคือ เมื่อมีการอพยพครั้งที่ 1 เข้าไปอยู่ในประเทศไทยที่จังหวัดเชียงราย นายใส นาคาได้กลับไปรับเอาชาวไตหย่าที่อพยพมาครั้งที่ 2 อีกซึ่ง

ผู้ที่อพยพมาครั้งนี้มีทั้งที่นับถือคริสต์ และไม่ได้นับถือแต่ต่อมาภายหลังเมื่อเข้ามาอยู่รวมกันในหมู่บ้านน้ำบ่อขาวและป่าสักขวางก็กลับใจไปเป็นคริสเตียนเนื่องจาก 2 หมู่บ้านนี้เป็นคริสเตียน การอพยพยังมีประปรายจนกระทั่งเงินเปลี่ยนแปลงการปกครอง

แม้จะมีการอพยพที่สำคัญถึง 2 ครั้งด้วยกัน แต่ก็ยังมีชาวไต่ห่าที่ยังคงอาศัยอยู่เมืองไม้อาจำนวนมาก

บทที่ 6

การเปลี่ยนแปลงทางสังคมและวัฒนธรรม

ในช่วงระยะเวลา 80 ปี คือตั้งแต่ปี พ.ศ. 2461-2541 เป็นระยะเวลาที่จีนมีการเปลี่ยนแปลงหลายครั้งปลายประการ นับตั้งแต่เหตุการณ์ทางการเมืองก่อนการปฏิวัติไปจนถึงการเปลี่ยนแปลงการปกครองเป็นระบบสาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนจีนในปี พ.ศ. 2492 การปฏิวัติวัฒนธรรมของชนกรมาซีฟ “ อู่ฉ่านเจีย จี อู่ย ฮว่าต้าเก๋อมีง ” ช่วงแรกในปี พ.ศ. 2509 ช่วงที่สองในปี พ.ศ. 2512 การประกาศให้อำเภอซินผิงและหยวนเจียงเป็นเขตปกครองตนเอง ชาติไทยในวันที่ 22 ตุลาคม พ.ศ. 2523 เหตุการณ์เหล่านี้ล้วนมีผลกระทบต่อวิถีชีวิตความเป็นอยู่ของชาวไตหย่าทั้งสิ้น ที่ปรากฏให้เห็นเด่นชัดคือ การอพยพโยกย้ายของชาวไตหย่าไปตั้งถิ่นฐานใหม่ เพื่อหลีกเลี่ยงความกดดันจากชนชั้นปกครองของรัฐและความเลวร้ายอันเกิดจากภัยสังคม ขณะนั้นถึง 2 ครั้งใหญ่ ๆ ด้วยกัน ด้วยสภาพทางสังคมที่ทำให้ชาวไตหย่าขาดความปลอดภัยดังกล่าวและสภาพภูมิศาสตร์ของท้องถิ่น ซึ่งเป็นภูเขาสูงยากแก่การคมนาคม ได้หล่อหลอมคนไตหย่าจนทำให้เป็นผู้ที่มีความเข้มแข็งขยัน มีการรวมพลังเป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน ช่วยเหลือซึ่งกันและกัน แต่มิได้ก้าวร้าว จะคบค้าสมาคมเฉพาะกับกลุ่มชาติเดียวกันเท่านั้น สำหรับชาวไตหย่าที่เคยนับถือศาสนาคริสต์ เมื่อมีการเปลี่ยนแปลงการปกครองและปฏิวัติวัฒนธรรมถูกสั่งห้ามมิให้ทำกิจกรรมใดเกี่ยวกับศาสนา ความกลัวและการขาดที่พึ่งทางใจจึงทำให้คนกลุ่มนี้กลับไปบูชาผีบรรพบุรุษอีก

อย่างไรก็ตามสภาพของผู้ถือกรรมสิทธิ์ในที่ดินเปลี่ยนไป เนื่องจากที่ดินกลายเป็นของรัฐ ประชาชนจีนทุกกลุ่มทุกชาติพันธุ์จะต้องทำนาเพื่อ

ให้ได้ผลผลิตทางการเกษตรมากที่สุดเท่าที่จะมากได้ให้กับรัฐ แม้แต่ข้าราชการ
ของรัฐในเมืองคุณหมิงก็ต้องออกไปทำนาที่อำเภอหยวนเจียง²⁸ ทุกคนมี
สถานภาพทางสังคมเท่าเทียมกัน สภาพทางสังคมที่เคยถูกกดขี่ข่มเหงจากชาว
ฮั่นและข้าราชการท้องถิ่นหมดไป แต่ก็ต้องทำงานหนักและส่งผลผลิตที่ได้ให้กับ
รัฐทั้งหมด ได้รับส่วนแบ่งเฉพาะบริเวณในครัวเรือนเท่านั้น ภายหลังจากที่จีน
เปิดประเทศและได้มีนโยบายเกี่ยวกับชนกลุ่มน้อย โดยเฉพาะในมณฑล
ยูนนานซึ่งมีชนกลุ่มน้อยถึง 26 กลุ่ม รวมถึงชาวไตหย่าด้วย ให้สามารถ
ปกครองตนเองได้ หมายถึงชาวไตหย่าสามารถมีหัวหน้าในการดูแลปกครอง
ชุมชนของตนเป็นคนไตหย่า แต่จะต้องขึ้นตรงกับรัฐบาล รัฐบาลจะเป็นผู้
กำหนดนโยบายหลัก มีการคัดเลือกคนในหมู่บ้านเป็นผู้ใหญ่บ้าน แต่หัวหน้า
หรือผู้นำของอำเภอจะต้องเป็นชาวไตหย่าที่รัฐบาลเป็นผู้แต่งตั้ง คนเหล่านี้ถือ
ว่าเป็นข้าราชการได้รับเงินเดือนจากรัฐ ซึ่งการประกาศให้ชุมชนไตหย่าเป็นเขต
ปกครองตนเองในปี พ.ศ. 2523 นี้ ส่งผลให้วิถีชีวิต สังคมและสภาพจิตใจของ
ชาวไตหย่าดีขึ้น ทั้งในเรื่องของความปลอดภัย ความอบอุ่น เนื่องจากมีผู้นำ
เป็นชาวไตหย่าเช่นเดียวกัน รัฐได้มีการพัฒนาถนน การชลประทาน และ
อนุญาตให้เช่าที่ดินสำหรับการเกษตรและปลูกสร้างอาคารบ้านเรือนได้
เนื่องจากไตหย่าเป็นคนสมถะ ขยัน และภูมิประเทศเอื้ออำนวยต่อการเกษตร
จึงทำให้ได้ผลผลิตดี ฐานะความเป็นอยู่ดีขึ้น ครอบครัวยิ่งใหญ่มีฐานะดีถึง
ปานกลางที่ออกไปรับจ้างมีน้อยลง แม้ว่าความเจริญจะเข้าไปถึงเมืองหย่า
ด้วยความพร้อมของถนน การเกษตรของชาวไตหย่ายังคงทำการเกษตร โดยใช้
เทคโนโลยีแบบดั้งเดิมคือไถนาด้วยควาย ไม่ใช่ควายเหล็กแม้ว่าเงินจะผลิตได้
เอง และเนื่องด้วยเมืองหย่า(ไม้อา) และเมืองหยวนเจียงปลูกอ้อยได้ผลดีมา

²⁸ สัมภาษณ์ เจียน ยู เจีย 8 พฤศจิกายน 2541

ตั้งแต่สมัยโบราณ ปัจจุบันรัฐบาลได้ตั้งโรงงานผลิตน้ำตาลและน้ำอ้อยขนาดใหญ่ทั้งที่เมืองหย่า(ไม้อา) และหยวนเจียง ทำให้ชาวไตหย่าสามารถปลูกอ้อยส่งขายให้โรงงานน้ำตาลของรัฐบาลได้ตลอดปี ซึ่งโรงงานน้ำตาลดังกล่าวนี้มีผลต่อความเป็นอยู่ของชาวไตหย่าอย่างยิ่ง ประการแรกผลทางตรงคือ ทำให้ชาวไตหย่าที่ได้รับการศึกษาจากโรงเรียนเข้าไปทำงานในโรงงานน้ำตาลในระดับบริหารและไตหย่าที่ไม่ได้รับการศึกษาเข้าไปทำงานในระดับแรงงาน มีรายได้ประจำ ระดับบริหารมีบ้านพักหรือห้องพักให้อาศัยอยู่ฟรี มีสถานภาพความเป็นอยู่ที่ดี มีรถประจำตำแหน่ง ประการที่สองมีผลต่อการเกษตร จากการทำการเกษตรของชาวไตหย่า แบบการปลูกพืชสลับเช่น ปลูกข้าว เสร็จจากการเก็บเกี่ยวปลูกอ้อยและพืชอื่น ๆ มาเป็นการทำไร่นาสวนผสม คือ ในบริเวณที่ดินของครอบครัวที่มีอยู่ทั้งหมดจะปลูกทั้งข้าว อ้อย พืชอื่น ๆ และเลี้ยงปลาไปด้วย ซึ่งหมายถึงการมีอ้อยส่งโรงงานน้ำตาลตลอดปี มีการปลูกข้าวตลอดปี พร้อมทั้งผลไม้และผักสวนครัวก็มีตลอดปีเช่นกัน

สำหรับฝ่ายนั้น ปัจจุบันชาวไตหย่าไม่ปลูกเนื่องจากมิได้เป็นพืชเศรษฐกิจเหมือนข้าวและอ้อย สมัยโบราณปลูกสำหรับใช้ทอผ้าเพื่อสวมใส่ซึ่งจะมีกันคนละชุดหรือสองชุดเท่านั้น ปัจจุบันนิยมซื้อฝ้ายในตลาดมาทอมากกว่าปลูกเอง และการทอนั้นก็ได้ทอทุกบ้านจะมีผู้ทอไปขายในตลาด สามารถหาซื้อได้ไม่ยากนัก ปัจจุบันหนุ่มสาวไตหย่านิยมสวมเสื้อผ้า เช่นเดียวกับชาวจีน จะสวมชุดไตหย่าต่อเมื่อมีงานเทศกาล ประเพณี เท่านั้น สำหรับผู้สูงอายุสตรี ยังคงสวมชุดไตหย่าทุกวัน

การปลูกสร้างบ้านเรือนยังคงรูปแบบสถาปัตยกรรมเดิม จะมีบ้างไม่ถึง 10 เปอร์เซ็นต์ที่สร้างบ้านแบบใหม่คือ ก่ออิฐถือปูน แต่โครงสร้างและบริเวณบ้านยังคงรักษาแบบแผนเดิม อย่างไรก็ตามแนวโน้มสามารถที่จะ

เปลี่ยนแปลงรูปแบบในอนาคตมากขึ้น ทั้งนี้เพราะชาวไตนย่ามีฐานะดีขึ้น ได้รับการศึกษาและเข้าไปทำงานในตัวเมืองมากขึ้น

ศาสนาคริสต์ในเมืองโมซาลกลับมาอีกครั้ง โดยการสนับสนุนของ ศูนย์เผยแผ่ศาสนาคริสต์ในมณฑลเชียงไฮ้ สนับสนุนทั้งพระคัมภีร์ สร้างโบสถ์ งบประมาณบางส่วน แต่ไม่มากนัก จำนวนผู้ที่นับถือคริสต์ในโมซาลมีไม่มากนัก เช่นกัน เนื่องจากเป็นนิกายคาทอลิก เพราะชาวไตนย่าที่เคยนับถือคริสต์นั้น เป็นนิกายโปรเตสแตนต์ เพรสไบทีเรียน ไตนย่ากลุ่มนี้ยังคงสอนลูกหลานเกี่ยวกับความเชื่อในเรื่องพระเจ้าแม้ว่าจะมิได้ไปโบสถ์แล้ว แต่สิ่งหนึ่งที่ยังปฏิบัติคือการบูชาบรรพบุรุษ แสดงให้เห็นถึงรากเงาของความเชื่อและวัฒนธรรมประเพณีนั้นยังรากลงลึกมาก แม้ว่าความเชื่อใหม่ ๆ ไต ๆ เข้ามาก็ไม่สามารถเปลี่ยนแปลงได้ หรืออีกประการหนึ่งคงเกิดความสับสนระหว่างความเชื่อสองอย่าง จึงไม่กล้าทิ้งความเชื่อหนึ่งความเชื่อใด จึงปฏิบัติทั้ง 2 อย่างพร้อมกัน ชาวไตนย่ามีอิสระที่จะทำพิธีกรรมตามความเชื่อใด ๆ ได้หลังจากได้รับการประกาศให้เป็นเขตปกครองตนเอง แต่การทำพิธีกรรมของไตนย่าปัจจุบันมิได้เอิกเกริกเนื่องจากชาวไตนย่ายังมีความเกรงกลัวต่อรัฐ จนในที่สุดรัฐได้เข้ามากำหนดให้ชาวไตนย่าให้มีงานเทศกาลประจำปี เพื่อให้นักท่องเที่ยวเข้ามาเที่ยวชมตามรูปแบบของรัฐ ซึ่งได้ทำมาติดต่อกัน 5 ปีแล้ว มีแนวโน้มที่จะทำทุกปี จนกลายเป็นวัฒนธรรมประเพณีของชาวไตนย่าไป งานประเพณีประจำปีของรัฐได้กำหนดให้ชาวไตนย่าจัดขึ้นเรียกว่าประเพณี ฮ้อนลงเมอ หรือประเพณี เทียวตง ซึ่งจะจัดทุกวันที่ 13-15 มกราคม ของทุกปีที่ตลาดในหมู่บ้านที่ใหญ่ที่สุดในเมืองโมซาล คือตลาดบ้านโหนกาด โดยในวันดังกล่าว ชายหนุ่มหญิงสาวจากทุกหมู่บ้านจะแต่งชุดไตนย่ามาพบปะกันในตลาด ชายหนุ่มจะห่อข้าว และอาหารที่ถือว่าดีที่สุดในมาด้วย เมื่อพบหญิงสาวที่ตนพอใจก็จะให้ห่อข้าวนั้นและถ้าสาวไม่ปฏิเสธก็จะรับเอาห่อข้าวนั้นไปรับประทาน ในตลาดผู้ที่ไม่ใช่หนุ่ม

สาวจะนำสินค้าต่าง ๆ มาขายมากมาย ทั้งนี้เพราะรัฐบาลได้มีนโยบายให้มณฑลยูนนาน โดยเฉพาะเมืองคุนหมิงและบริเวณที่มีชาวไทยอาศัยอยู่เป็นแหล่งท่องเที่ยว โดยนักท่องเที่ยวจะเป็นชาวจีนจากมณฑลอื่น ๆ ซึ่งในอนาคตวางแผนที่จะดึงนักท่องเที่ยวจากต่างประเทศเข้าไปด้วย

ดังได้กล่าวมาแล้วว่าไต้หวันได้รับการศึกษามากขึ้น ทั้งนี้เพราะรัฐได้เข้าไปจัดการศึกษาซึ่งเป็นการศึกษาภาคบังคับให้ฟรี ทุกคนจะต้องเข้าโรงเรียน ซึ่งใช้ภาษาจีนกลาง โดยเป็นโรงเรียนประจำ สภาพปัญหาของไต้หวันและไทต่าง ๆ ในจีนมีสภาพเดียวกันในเรื่องภาษา เมื่อเด็กเข้าโรงเรียนภาษาดั้งเดิมที่ใช้ในครอบครัวและหมู่บ้านมีการเปลี่ยนไป โดยการผสมผสานของภาษาจีน แม้แต่ผู้ใหญ่ที่ไม่ได้เข้าโรงเรียนก็เช่นเดียวกัน ใช้ภาษาไต้หวันจีน ทั้งนี้เพราะการสื่อสารกับคนนอกกลุ่มมีมากขึ้น สามารถเปรียบเทียบได้จากภาษาไต้หวันในฮ่องกงกับภาษาที่ใช้พูดปัจจุบัน ภาษาในฮ่องกงหลายคำที่ชาวไต้หวันเองไม่เข้าใจเพราะเป็นคำโบราณที่ยังไม่ได้ผสมกับคำจีน อย่างไรก็ตามสิ่งที่น่าเป็นห่วงเกี่ยวกับเรื่องภาษานั้นมีมากเนื่องจากภาษาไต้หวันไม่มีอักษร การหลั่งไหลของวัฒนธรรมจีนได้เข้าไปในเมืองหย่า และเมืองหยวนเจียงอย่างไม่ขาดสาย อันเป็นปัจจัยที่จะทำให้ภาษาไต้หวันเลือนหายไปจากสังคมไต้หวันในที่สุด หรือผิดเพี้ยนไปจนหารากเง้าไม่ได้ เช่นเดียวกับคำเมืองของล้านนาจำนวนมากที่ไม่ได้นำมาใช้แต่ใช้ภาษาไทยภาคกลางแทน

ตัวอย่างในเรื่องของภาษาและโรงเรียนที่ส่งผลถึงการเปลี่ยนแปลงวิถีชีวิตของชาวไต้หวันคือ คนไต้หวันรุ่นปัจจุบันจะมีชื่อเป็นภาษาจีนทุกคน สำหรับใช้ในโรงเรียนและสถานที่ราชการหรือมีการเรียกขานอย่างเป็นทางการ แต่เมื่ออยู่ในบ้านจะมีชื่อเรียกแบบไต้หวันตามประเพณีการตั้งชื่อที่ปฏิบัติกันมา

วัฒนธรรมในการกินของชาวไต้หวันได้เปลี่ยนแปลงไปจากเดิมมากพอสมควร จากอดีตที่เคยรับประทานข้าวเหนียว ปัจจุบันรับประทานข้าวเจ้าทุกมื้อเหมือนชาวจีน (ฮั่น) ไม่รับประทานข้าวเหนียวเลย นอกจากขนมหวานเท่านั้นส่งผลถึงการปลูกข้าว ปัจจุบันชาวไต้หวันจะปลูกเฉพาะข้าวเจ้าเป็นส่วนใหญ่ ปลูกข้าวเหนียวบ้างเล็กน้อยสำหรับใช้ทำขนมในเทศกาลหรือประเพณีเท่านั้น นอกจากนั้นชาวไต้หวันปัจจุบันยังนิยมรับประทานอาหารที่ปรุงด้วยเส้นบะหมี่ ต้มน้ำชา และพกพาขวดน้ำชาไปตามที่ต่าง ๆ เช่นเดียวกับชาวจีน

บทที่ 7

สรุปอภิปรายผลการวิจัยและข้อเสนอแนะ

การวิจัยนี้เป็นการวิจัยพื้นฐาน (Basic Research) มีวัตถุประสงค์เพื่อที่จะศึกษาวิถีชีวิตและความเป็นอยู่ของชาวไตหย่า ในมณฑลยูนนาน ซึ่งกลุ่มชาวไตหย่านี้ อาศัยอยู่บริเวณลุ่มแม่น้ำแดง (Red River) ในอำเภอซินผิงและอำเภอหยวนเจียง ซึ่งทั้งสองอำเภอนี้ อยู่ทางทิศตะวันตกเฉียงใต้ของเมืองคุนหมิงในมณฑลยูนนาน ประเทศสาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนจีน การวิจัยนั้นนอกจากจะมุ่งเน้นที่จะศึกษาและเข้าใจถึงวิถีชีวิตของไตหย่าแล้ว ยังมีความต้องการที่จะวิเคราะห์การเปลี่ยนแปลงทางสังคมและวัฒนธรรมที่เกิดขึ้นว่ามีผลกระทบทั้งทางตรงและทางอ้อมต่อวิถีชีวิตและความเป็นอยู่ของชาวไตหย่าอย่างไรและมากน้อยเพียงใดในระยะเวลา 80 ปีที่ผ่านมา (พ.ศ. 2461 - 2541)

วิธีการดำเนินการวิจัยนั้นกระทำใน 4 ลักษณะกล่าวคือ ประการที่หนึ่งเป็นการศึกษาเอกสารข้อมูลที่มีอยู่ (Literature Review) ทั้งที่เป็นภาษาไทยและภาษาต่างประเทศ จากนั้นได้มีการลงศึกษาในพื้นที่ (Field Work) หรือการทำการวิจัยภาคสนามโดยการใช้วิธีการสังเกตและการสัมภาษณ์อย่างไม่เป็นทางการและต่อมาได้จัดให้มีการฟังเสวนาทางวิชาในหัวข้อที่เกี่ยวข้องโดยตรงกับการวิจัยกับนักวิชาการจากประเทศจีนที่สภาสังคมศาสตร์ เมืองคุนหมิง มณฑลยูนนานและประการสุดท้ายได้เรียบเรียงข้อมูลในลักษณะพรรณนาวิเคราะห์

จากการศึกษาพบว่า วิถีชีวิตและวัฒนธรรมของชาวไตหย่า เมื่อเปรียบเทียบกับของกลุ่มชาติพันธุ์ไทที่อยู่ในบริเวณใกล้เคียงกัน ไม่ว่าจะเป็ ไทลื้อ ไทเขิน ไทดำ ไทขาว และกลุ่มไทอื่น ๆ มีลักษณะคล้ายคลึงและมีรูปแบบการดำเนินชีวิต เช่น การนับถือผี (Animism) การไหว้ผีบรรพบุรุษ เหมือนชาติพันธุ์ไทกลุ่มอื่น ๆ ยกเว้นว่ามีชาวไตหย่าจำนวนหนึ่งที่ได้รับการชักชวนและเห็นคล้อยตามได้รับความเชื่อทางศาสนาและรับเอาศาสนาคริสต์เป็นศาสนาประจำครอบครัว ซึ่งคนไตหย่ากลุ่มนี้อาศัยอยู่ในเมืองไม้อา (เมืองหย่า) และเมืองหยวนเจียง แต่ภายหลังจากการเปลี่ยนแปลงระบบการปกครอง การนับถือศาสนาคริสต์ก็ไม่สามารถที่จะปฏิบัติได้ เพราะโบสถ์ได้ถูกยึดครองไปเป็นค่ายทหาร มีการนมัสการที่บ้านเท่านั้น พระคัมภีร์ต่าง ๆ หรือเอกสารทางศาสนาขาดแคลน ความเชื่อต่าง ๆ ก็ลดลง คนไตหย่าที่เป็นคริสเตียนก็หันไปนับถือผีและบูชาบรรพบุรุษเหมือนในสมัยก่อน แต่ไม่ทำพิธีกรรมใด ๆ เกี่ยวกับผีอื่นที่ไม่ใช่ผีบรรพบุรุษ ส่วนกลุ่มไตหย่าที่ไม่ได้เปลี่ยนมานับถือศาสนาคริสต์ก็ยังคงประพฤติปฏิบัติในเรื่องของประเพณีและพิธีกรรมแบบดั้งเดิมเหมือนเคย

ในเรื่องของรูปแบบบ้านเรือนของไตหย่า พบว่ายังไม่มี การเปลี่ยนแปลงรูปแบบเท่าใดนัก การสร้างบ้านและการจัดภูมิทัศน์เหมือนเดิมในครั้งบรรพบุรุษ อาจจะมีข้อยกเว้นในบางครอบครัวที่มีฐานะทางเศรษฐกิจดีกว่าคนอื่น ก็อาจจะสร้างบ้านที่ใช้วัสดุอุปกรณ์ในการก่อสร้างซึ่งเป็นของสมัยใหม่ เช่น ก่ออิฐถือปูน มุงหลังคาด้วยกระเบื้อง มีกันสาด มีมุ้งลวด แทนที่จะสร้างบ้านทั้งหลังด้วยดินที่ปั้นเป็นก้อนสี่เหลี่ยมเพียงอย่างเดียว อย่างไรก็ตามในปัจจุบันนี้ ในหมู่บ้านชาวไตหย่าก็มีการสร้างบ้านสมัยใหม่มากมาย ดังนั้นในหมู่บ้านเดียวกันจึงสามารถที่จะเห็นความหลากหลายในเรื่องของรูปแบบบ้านเรือนที่อยู่อาศัยซึ่งอาจจะไม่ผสมกลมกลืนกับสภาพของบ้านชาวไตหย่าแบบ

เดิม สิ่งที่ไม่เปลี่ยนก็คือ การจัดแผนผังบริเวณรอบ ๆ ตัวบ้าน (ภูมิทัศน์) ยังคงรักษารูปแบบเดิม ๆ ไว้ในทุกหมู่บ้านไตหย่า

การแต่งกายนั้นมีการเปลี่ยนแปลงมากพอสมควร โดยเฉพาะของสุภาพบุรุษ ได้หันมาสวมใส่เสื้อและกางเกงที่ได้รับแจกจากรัฐบาลที่ใส่เป็นชุดประจำชาติ ส่วนของสุภาพสตรี โดยเฉพาะสตรีผู้สูงอายุนั้นยังคงแต่งกายแบบดั้งเดิม ซึ่งเครื่องแต่งกายนี้ใช้ได้ทุกงาน ทุกเวลาและทุกสถานที่ ไม่ว่าจะออกจากบ้านไปเที่ยว ไปทำนา เลี้ยงสัตว์ ไปงานฉลองต่าง ๆ ส่วนของสุภาพสตรีที่เป็นสาวนั้นแต่ละคน ผู้ปกครองจะเตรียมชุดไตหย่าไว้ให้ เพราะจำเป็นต้องใช้ในพิธีแต่งงาน เมื่อแต่งงานแล้วก็อาจจะสวมใส่ชุดประจำชาติของจีนหรือชุดสมัยใหม่ก็ได้ ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับสภาพทางเศรษฐกิจของผู้ปกครองอย่างไรก็ตามในเรื่องของการแต่งกายนี้มักนิยมใช้สีดำและประดับด้วยเงิน

ไตหย่าไม่มีอักษรเป็นของตนเอง มีเฉพาะแต่ภาษาพูด ได้มีความพยายามที่จะประดิษฐ์อักษรสำหรับชาวไตหย่า โดยคณะมิสชันนารี(หมอสอนศาสนา) แต่ไม่ประสบความสำเร็จ ในปัจจุบันไตหย่าจึงใช้อักษรของจีนเขียนตามภาษาพูด ข้อสังเกตในด้านภาษาไตหย่าก็คือ ภาษาไตหย่านั้นมีคำเป็นจำนวนมากที่คล้ายคลึงกับภาษาไทยทางภาคเหนือ (ภาษาคำเมือง) ผู้วิจัยและคณะในขณะที่ออกปฏิบัติการวิจัยภาคสนามส่วนใหญ่จะใช้ภาษาเหนือหรือคำเมืองในการติดต่อสื่อสารความไม่ว่าจะเป็นการสัมภาษณ์ การพูดคุยและการซักถามต่าง ๆ

ระบบเครือญาติของไตหย่านั้นมีลักษณะสืบสานสกุลทางบิดาคือ การสืบสายสกุลโดยตรง ส่วนการลำดับเครือญาติของไตหย่าจะนับจากตัวเองขึ้นไป 5 ลำดับ และนับลงไปต่ำกว่าตนเอง 5 ลำดับเช่นกัน ข้อสังเกตใน

เรื่องนี้ก็คือ ภาษาที่ใช้เรียกลำดับของเครือญาตินั้น มีลักษณะคล้ายกับของไทยทางภาคเหนือ โดยที่ตัวสะกดตามคำออกเสียงนั้นอาจจะผิดกันไปเล็กน้อย ทว่ามีความเหมือนกันมากและสามารถที่จะสื่อกันให้เข้าใจได้โดยง่าย

ประเพณีประจำปีทั้งหลายนั้นได้รับปฏิบัติสืบทอดกันมา และชาวไตหย่ายังคงรักษาไว้ซึ่งประเพณีเหล่านี้ เช่นประเพณีปีใหม่ ประเพณีทานข้าวใหม่ และประเพณีไหว้พระจันทร์ เป็นต้น ประเพณีทั้ง 3 นี้เปรียบเสมือนเสาหลักของวัฒนธรรมที่ประสานให้คนไตหย่ามีความผูกพันซึ่งกันและกัน และอนุรักษ์ความเป็นเอกลักษณ์ของประเพณีดังกล่าว นอกจากนี้ประเพณีอื่น ๆ เช่นประเพณีการแต่งงาน ประเพณีการทำศพ ประเพณีการขึ้นบ้านใหม่ก็ดี ชาวไตหย่ายังคงถือปฏิบัติเสมอต้นเสมอปลายมาจนถึงยุคปัจจุบัน

ในด้านเศรษฐกิจนั้น อาชีพหลักของชาวไตหย่าก็ยังคงเหมือนเดิมคือ ทำไร่ ทำนา และเลี้ยงสัตว์ การทำอาชีพเกษตรนี้ทั้งเก็บไว้บริโภคเอง และนำไปจำหน่ายเป็นสินค้า นอกจากนี้การรับจ้างแรงงานก็เป็นอีกอาชีพหนึ่งที่ยังคงมีการทำกันอยู่ มีทั้งการรับจ้างแรงงานประจำ และแรงงานชั่วคราว ค่าตอบแทนแรงงานทั้งสองประเภทนี้อาจจะเป็นเงินค่าจ้าง หรือผลผลิตการเกษตรแล้วแต่จะตกลงกัน

การรักษาพยาบาลนั้นมีทั้งการรักษาไสยศาสตร์โดยการใช้ปุมดหรือย่ำมด และการรักษาแบบพื้นบ้านซึ่งเป็นการรักษาแบบโบราณในบางครั้ง อาจจะใช้สมุนไพรร่วมอยู่ด้วย

ความเจริญก้าวหน้าทางด้านเทคโนโลยีที่รับมาจากทางตะวันตก ได้เริ่มเข้าสู่หมู่บ้านชาวไตหย่าบ้างแล้ว ไม่ว่าจะเป็นทางด้าน วิทยุโทรทัศน์

ตู้เย็น รถจักรยานยนต์ เครื่องเล่นเทป C.D ต่าง ๆ โทรศัพท์ โทรศัพท์ติดตามตัว (Pager) ซึ่งเหล่านี้แน่นอนย่อมทำให้เกิดความสะดวกสบายในการดำเนินชีวิต ทว่าไม่มีอิทธิพลมากพอที่จะปรับเปลี่ยนวิถีชีวิตของชาวไต้หวันมากนัก ชาวไต้หวันยังมีความขยันขันแข็งไม่เกียจคร้าน มีชีวิตการเป็นอยู่แบบง่าย ๆ และรักความสงบ มีความสุขที่จะได้เฉลิมฉลองงานประเพณีต่าง ๆ ได้มีโอกาสพบเครือญาติที่จะมารวมชุมนุมกัน

การเปลี่ยนแปลงที่เห็นได้ชัดก็คือนโยบายของรัฐบาลจีนที่จะเปิดเมืองซินผิงเป็นแหล่งท่องเที่ยว เป็นแหล่งทำเงินให้กับท้องถิ่น วัฒนธรรมความเป็นอยู่และวิถีชีวิตแบบเดิมก็อาจจะเปลี่ยนไปเพราะว่าการท่องเที่ยว ธุรกิจการบริโภคที่จะต้องนำเอาทรัพยากร สิ่งแวดล้อม วัฒนธรรมต่าง ๆ นำออกมาเป็นจุดขาย เพื่อที่จะดึงดูดคนเข้ามาท่องเที่ยวให้มากที่สุด ทำเงินให้มากที่สุด มีการจ้างงานเพิ่มมากขึ้น สิ่งที่จะตามมาก็คือความวิตกในเรื่องวัตถุนิยมและบริโภคนิยมจะมีมากขึ้น ชุมชนไต้หวันจะต้องมีการเปลี่ยนแปลงและไม่สามารถที่จะต้านกระแสโลกาภิวัตน์ หรือรักษาเอกลักษณ์ของตนเองไว้ได้

ประการสุดท้ายการศึกษาก็เป็นอีกประเด็นหนึ่งที่ทำให้วิถีชีวิตของชุมชนไต้หวันมีการเปลี่ยนแปลง กล่าวคือเป็นนโยบายของรัฐบาลที่จะจัดการศึกษาภาคบังคับให้กับลูกหลานของชนกลุ่มน้อยทั้งหลายให้ได้มีโอกาสรับการศึกษาเท่าเทียมกันทุกคน จะต้องเข้าโรงเรียนประจำ ใช้ภาษาจีนกลางในการเรียนการสอน มีชื่อภาษาจีน เมื่อเรียนจบมาในชนบทแล้ว จะต้องไปเรียนต่อในเมืองเพื่อเรียนชั้นสูงขึ้น เมื่อจบแล้ว ก็สามารถที่จะสอบเข้ารับราชการหรือทำงานในเมือง มีน้อยคนนักที่จะกลับไปประกอบอาชีพที่หมู่บ้านเดิม เกิดสภาวะล่มสลายของครอบครัวแบบฉับพลัน ในชนบทจะมีแต่ผู้สูงอายุและเด็ก นาน ๆ เข้าก็จะเหลือแต่ผู้สูงอายุ แรงงานทั้งหลายก็จะหลั่งไหลไปสู่ใน

เมืองปัญหาก็จะตามกลุ่มแรงงานเหล่านี้ไป สังคมของหมู่บ้านไตหย่าก็จะเปลี่ยนไป

ข้อเสนอแนะสำหรับการวิจัยครั้งต่อไป

1. การศึกษาครั้งนี้เป็นการศึกษาเปรียบเทียบความเปลี่ยนแปลงวิถีชีวิตของชาวไตหย่าในช่วง 80 ปี ที่ผ่านมา น่าจะมีการศึกษาเปรียบเทียบทุก 20 ปี เพื่อที่จะดูแนวโน้มและความคล้ายคลึงกันของการเปลี่ยนแปลงหรือความแตกต่างกันทั้งสองเมือง

2. ควรจะมีการศึกษาในเรื่องของการเปลี่ยนแปลงวิถีชีวิตของชนกลุ่มน้อยที่อยู่ในตระกูลไตในประเทศจีน ชาวไตในประเทศไทย ว่าจะมีความคล้ายหรือความแตกต่างกันในประเด็นทางด้านวัฒนธรรม เศรษฐกิจ สังคม ขนบธรรมเนียมประเพณีต่าง ๆ

3. ควรจะมีการศึกษาเปรียบเทียบการเปลี่ยนแปลงวิถีชีวิตของชาวไตหย่าในประเทศไทยและประเทศจีน ในประเด็นที่กล่าวมาแล้วข้างต้น เพื่อจะศึกษาดูว่าระบบการปกครองมีผลต่อการคงไว้หรือเปลี่ยนแปลงวัฒนธรรมของชาวไตหย่าอย่างไร

รายชื่อผู้ให้สัมภาษณ์

1. นายยี	อายุ 68 ปี	บ้านสองโป
2. นายสาม	อายุ 42 ปี	บ้านสองโป
3. นายยี	อายุ 38 ปี	บ้านสองโป
4. นายแห้ว	อายุ 50 ปี	บ้านสองโป
5. นายใส	อายุ 65 ปี	บ้านสองโป
6. นายสาม	อายุ 59 ปี	บ้านสองโป
7. นายหล้า	อายุ 30 ปี	บ้านสองโป
8. นายเข้	อายุ 50 ปี	บ้านสองโป
9. นางไธ้	อายุ 32 ปี	บ้านสองโป
10. นางหล้า	อายุ 45 ปี	บ้านสองโป
11. นางอ๋าม	อายุ 60 ปี	บ้านสองโป
12. นายยี	อายุ 56 ปี	บ้านเฟิงจัว
13. นายข้าง	อายุ 72 ปี	บ้านเฟิงจัว
14. นายใส	อายุ 40 ปี	บ้านเฟิงจัว
15. นายหล้า	อายุ 60 ปี	บ้านเฟิงจัว
16. นายอ๋าม	อายุ 47 ปี	บ้านเฟิงจัว
17. นางเข้	อายุ 33 ปี	บ้านเฟิงจัว
18. นางก้อง	อายุ 45 ปี	บ้านเฟิงจัว
19. นางไธ้	อายุ 55 ปี	บ้านเฟิงจัว
20. นายยี	อายุ 57 ปี	บ้านโหนกาด
21. นายใส	อายุ 69 ปี	บ้านโหนกาด
22. นายสาม	อายุ 41 ปี	บ้านโหนกาด
23. นายยี	อายุ 28 ปี	บ้านโหนกาด

24. นายแห้ว	อายุ 39 ปี	บ้านโกลาด
25. นางอ่อม	อายุ 47 ปี	บ้านโกลาด
26. นางเย้	อายุ 30 ปี	บ้านโกลาด
27. นางอี	อายุ 60 ปี	บ้านโกลาด
28. นางแห้ว	อายุ 61 ปี	บ้านโกลาด
29. นางเย้	อายุ 54 ปี	บ้านโกลาด
30. นายช้าง	อายุ 46 ปี	บ้านโกลาด
31. นายไต้	อายุ 72 ปี	บ้านโกลาด
32. นายอี	อายุ 64 ปี	บ้านหัวผา
33. นายหย้าย	อายุ 56 ปี	บ้านหัวผา
34. นายสาม	อายุ 33 ปี	บ้านหัวผา
35. นายช้าง	อายุ 42 ปี	บ้านหัวผา
36. นางเย้	อายุ 38 ปี	บ้านหัวผา
37. นางแห้ว	อายุ 59 ปี	บ้านหัวผา
38. นางหย้าย	อายุ 70 ปี	บ้านของเป่า
39. นายแห้ว	อายุ 68 ปี	บ้านของเป่า
40. นายอี	อายุ 47 ปี	บ้านของเป่า
41. นางไอ่	อายุ 30 ปี	บ้านของเป่า
42. นายไต้	อายุ 65 ปี	บ้านใหม่
43. นายแห้ว	อายุ 42 ปี	บ้านใหม่
44. นายช้าง	อายุ 37 ปี	บ้านใหม่
45. นายหล้า	อายุ 47 ปี	บ้านใหม่
46. นายหย้าย	อายุ 55 ปี	บ้านใหม่
47. นางอ่อม	อายุ 36 ปี	บ้านใหม่
48. นายเย้	อายุ 40 ปี	บ้านใหม่

49. นายเจียน ยู เจีย อายุ 70 ปี คุณหมิง
50. นางวันทะนีย์ สะอั้งทอง อายุ 56 ปี เชียงใหม่

บรรณานุกรม

กรรณิการ์ วิมลเกษม. ภาษาถิ่นเหนือ . กรุงเทพฯ : มหาวิทยาลัยศิลปากร,
2537.

กาญจนา เวงรังษี. "ภาษาในบทประพันธ์ของชาวโตหยา" เอกสารประกอบ
การสัมมนาเรื่องวัฒนธรรมพื้นบ้าน : คติความเชื่อ
ศิลปกรรมและภาษา. กรุงเทพมหานคร : โครงการไทยศึกษา
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 1993.

คารริงตัน กู๊ดริดจ์. ประวัติศาสตร์จีน แปลโดย ส. ศิวรักษ์. กรุงเทพฯ :
ไทยวัฒนาพานิช, 2527.

ทวีป วรดิลก. ประวัติศาสตร์จีน. กรุงเทพฯ : สุขภาพใจ, 2538.

ถนอม ใจมา. 50 ปี ของหมู่บ้านคริสเตียนป่าสักขวาง. เชียงราย, 1992.

นงนุช จันทราภัย. สังคมและวัฒนธรรมโตหยา : การศึกษากลุ่ม
ชาติพันธุ์ในประเทศไทย. เชียงใหม่, 2524.

บุญช่วย ศรีสวัสดิ์. 30 ชาติในเชียงราย. พิมพ์ครั้งที่ 4. พระนคร : อุทัย,
2496.

พิชณู อรรถมภิษฎา. โตหย่าอนุสรณ์กระบวนการมิสซันนารีของพระเยซู
คริสต์. เอกสารอัดสำเนา, 2539.

เรืองเดช ปันเขื่อนขัตติย์. "ภาษาไทยหยา" วารสารภาษาและวัฒนธรรม, เล่ม
ที่ 2 - 3 สถาบันวิจัยภาษาและวัฒนธรรมเพื่อพัฒนาชนบท
มหาวิทยาลัยมหิดล, 2524 .

----- ภาษาถิ่นตระกูลไทย. กรุงเทพฯ : สถาบันวิจัยภาษา
และวัฒนธรรมพัฒนาชนบท มหาวิทยาลัยมหิดล, 2525.

----- ภาษาถิ่นตระกูลไทย. กรุงเทพฯ : สถาบันวิจัยภาษา
และวัฒนธรรมเพื่อพัฒนาชนบท มหาวิทยาลัยมหิดล, 2531.

- . ภาษาไตหย่า. กรุงเทพฯ : สถาบันวิจัยภาษาและ
วัฒนธรรมเพื่อพัฒนาชนบท มหาวิทยาลัยมหิดล, 2534.
- รุจพร ประชาเดชสุวัฒน์ และคณะ **อิทธิพลของศาสนาคริสต์ที่มีต่อชาวไต
หย่าในจังหวัดเชียงราย. เชียงใหม่ : มหาวิทยาลัยพายัพ,
2532.**
- ล. เสถียรสุด. **ประวัติวัฒนธรรมจีน. พิมพ์ครั้งที่ 5. กรุงเทพฯ : ก.ไก่,
ม.ป.ป.**
- หลี่ เซา ฉั่วย บรรณธิการ **งานสำรวจประวัติศาสตร์สังคมชนชาติไต.
ยูนนาน : ร้านหนังสือประชาชนยูนนาน, 1985.**
- Seidenfaden Eric. **The Thai Peoples.** Bangkok : Siam Society, 1967
- The Siam Outlook. Vol. 1-4 No. 1-4 , เชียงใหม่ : American
Presbyterian Mission Press, 1922
- . Vol. 1-4 No. 1-4, เชียงใหม่ : American
Presbyterian Mission Press , 1923.
- Swonson Herbert R, **Kherschak Muang Nua.** Bangkok, 1984.
- Tao Yun Kcvei. "Geographical Distribution and Population Estimate of
Several Tribes in Yunnan Bulletin of the Historical and
Philosophical Research Institute, Sinica, Shanghai, 1938.
- Walls Kenneth E. **History of Protestant Work in Thailand 1828 - 1958,**
Bangkok : Church of Christ in Thailand.
- Dood, William Clifton.) **ชนชาติไทย. แปลโดย หลวงนิเทศยนิติสารวรรค์ พิมพ์
ครั้งที่ 3, กรุงเทพฯ, 2520.**
- Xinping Yi and Dai Nationalities Autonomous County Editer. Xinping,
Yunnan Chin. 1990,

Yuankiang Station Report. USA. : The Presbyterian Historical Society

PA. (microfilmed)

Yunnan Mission Station Reports. **กรุงเทพฯ** :Stationer, 1932 -1933.